

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут права
Кафедра фінансового та податкового права**

**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Збірник тез

X Науково-практичної конференції

*присвячена науковій школі та 75-річчя Заслуженого юриста України,
доктора юридичних наук, професора Віктора Тарасовича Білоуса*

30 жовтня 2024 року

Ірпінь-2024

УДК 336.1(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)261я431

Ф59

Рекомендовано до видання
Вченою радою Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
від 13 листопада 2024, протокол №4.

Редакційна колегія:

Віктор БІЛОУС, д.ю.н., професор, заслужений юрист України;
Марина ГЛУХ, к.ю.н., професор; Олена МЕЛЬНИК, к.ю.н., доцент

Ф 59

Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали X Науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 30 жовтня 2024 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. 280 с.

*Тези подаються в авторській редакції.
Організатори конференції не несуть відповідальності
за зміст поданих матеріалів.*

УДК 336.1(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)261я431
© Державний податковий університет, 2024

Зміст

Matsyuk T., Slastonenko O. Economic security in the tourism industry.....	8
Анохіна Я.В. Проблеми податкової системи в умовах воєнного стану.....	11
Атаманчук Н.І. Роль планування правотворчої діяльності у забезпеченні фінансової безпеки держави.....	15
Балишев М.В. Відповідальність юридичних осіб зарубіжних країн у сфері оподаткування як складова фінансової безпеки.....	20
Батюк Л.В., Король К.І. Види фінансових злочинів в господарській діяльності.....	24
Білецька Д.С., Василенко Д.О. Визначення загроз безпеці суб'єктів господарювання.....	30
Білінська Ю.О., Добровольська Ю.О. Актуальність взаємодії органів державного фінансового контролю з правоохоронними органами.....	34
Білоус В.Т., Тернушак М.М. Вплив війни в Україні на безпекову ситуацію на європейському континенті: економіко-політичний вимір.....	38
Боднарчук О.І. Визначення щодо поняття «правоохоронні органи».....	41
Бригінець О.О. Вплив глобалізаційних процесів на забезпечення фінансової безпеки держав світу.....	44
Вербіцький А.С. Альтернативні способи захисту економічних прав суб'єктів господарювання: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні.....	47
Гаврилюк В.С. Податкова політика як інструмент забезпечення фінансової стабільності держави.....	55
Гарбінська-Руденко А. В. Корупція в системі загроз фінансовій безпеці держави.....	59
Глух О.В. Поняття «податковий кредит» у науці фінансового права.....	62

Глух Р.В. Особливості запобігання рецидивній злочинності на сучасному етапі розвитку суспільства.....	66
Головань Т.Г. Податкова політика в умовах воєнного стану.....	69
Голодюк Д.А., Ковальчук Д.О. Особливості обліку криптовалютних операцій.....	74
Горайчук А.С., Скакун С.В. Особливості формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України.....	79
Греца Я.В. Механізми протидії зловживанням у податковій сфері як елемент забезпечення фінансової безпеки держави.....	84
Гуглей В.В. Правові основи поняття «фінансова безпека України».....	90
Гуменюк О.І. Реінжиніринг правового статусу великих платників податків: новітні стандарти та зарубіжний досвід.....	94
Депутат Є.В., Петрук В.П. Запобігання ухиленню від сплати податків як елемент правового захисту фінансової безпеки держави.....	98
Димчуков В.М., Біловодська О.С. Військовий збір як важлива складова податкового механізму в умовах сьогодення.....	103
Дмитренко Е.С. Контроль використання публічних коштів у механізмі забезпечення фінансової безпеки України: європейські стандарти та національний досвід.....	107
Єфіменко В.О. Тлумачення категорії «державний зовнішній фінансовий контроль» у науці фінансового права.....	112
Зверев А.В. Адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки Олімпійського руху в Україні.....	117
Касьяненко Л.М. Вплив технологічного та інноваційного розвитку на фінансові відносини.....	123
Коваль Д.Ю. Місце державної аудиторської служби, як органу що здійснює державний фінансовий контроль.....	127

Ковбасюк В.С. Податкові пільги для інноваційних підприємств як передумова економічного відновлення України.....	130
Козачок Є.В. Щодо питання участі правоохоронних органів у боротьбі із кіберзлочинами у сфері фінансової безпеки.....	134
Коломієць П.В. Проблематика реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації в Україні.....	139
Костиріна М.С., Зарудня К.А. Податкова політика в умовах воєнного стану: вітчизняна практика.....	144
Крикуха Р.В. Антикорупційна діяльність правоохоронних органів у фінансовій сфері.....	148
Куксюк А.Л. Окремі аспекти запобігання пособництва державі-агресору..	151
Лазаренко Д.О. Податкова політика в умовах воєнного стану.....	157
Липницька А.М., Самгородська С.В. Підвищення військового збору: нові ставки та відповідальність за ухилення.....	162
Лобак Д.Д. Безпека банківських установ як умова забезпечення фінансової безпеки країни.....	165
Лобач А.В., Ковалів К.О. Правове регулювання фінансової сфери в умовах євроінтеграційних процесів.....	169
Любовець Д.О. Правові засади захисту фінансового сектору від кібератак.....	173
Михайлова С.І. Правове регулювання здійснення фінансового контролю суб'єктів господарювання.....	177
Музика-Стефанчук О.А., Мохнєв С.С. Потенційні ризики віртуальних активів для фінансової безпеки України.....	181
Набой В.Р. Аналіз факторів негативного впливу на стійкість фінансової системи.....	186

Омельчук В.С. Щодо впливу поведінки платника податків на фінансову безпеку держави.....	190
Попович В.М. Фінансова безпека та суверенітет країни.....	195
Постоєнко Т.М. Кризове управління у сфері національної безпеки України.....	200
Пуха М.В. Податок на прибуток підприємства в період воєнного стану.....	204
Романенко Л.М. Забезпечення фінансові безпеки як гарантія права на працю.....	210
Рошиян І. Етичні питання діяльності уповноваженої особи з питань публічних закупівель.....	214
Савенко Н.С. Захист прав учасників господарських товариств.....	218
Сакалюк Д.В. Вплив ринку страхування, як складового небанківського фінансового сектору, на забезпечення фінансової безпеки держави.....	221
Стасюк О.Л., Зицик С.Г. Розкриття банківської таємниці за запитом бюро економічної безпеки.....	225
Суббот А.І. Правовий статус правоохоронних та інших органів у забезпеченні фінансової безпеки провідних зарубіжних країн: порівняльний аналіз.....	228
Суліма Д.В. Актуальні питання кримінальної відповідальності за незаконну приватизацію державного, комунального майна.....	233
Терепа С.В. Правовий дуалізм відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування.....	237
Терновий Б.В. Правовий статус бюро економічної безпеки України в забезпеченні фінансової безпеки держави.....	241
Федан Л.О. Концептуальні засади змін до фінансового законодавства під час воєнного стану.....	246

Фірскіна К.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни.....	251
Цимбалюк А.В. Сучасний стан та ризики фінансової безпеки держави в умовах глобалізації.....	254
Черненко Т.В., Вознюк С.Р. Правові механізми забезпечення прозорості використання коштів, наданих для відбудови України.....	257
Шаповалова А.О., Немировська П.В. Оподаткування доходів фізичних осіб: аналіз та напрями трансформації в Україні.....	261
Шаркова В.С. Податкові аспекти фінансової безпеки у країнах з розвиненою економікою: досвід США, Великої Британії та Японії.....	267
Ютовець О.С. Основні засади фінансового контролю на території України.....	272
Шекун І.В. Судова практика щодо визначення ознак суб'єкта привласнення майна шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 Кримінального кодексу України).....	276

Tetyana MATSYUK,
MBA, Professor, Hospitality and Tourism
Highline College
Des Moines, WA, USA

Oksana SLASTONENKO,
Ph.D, student
Highline College
Des Moines, WA, USA

ECONOMIC SECURITY IN THE TOURISM INDUSTRY

The existence of every state requires adequate economic provision, development of a legal mechanism, clearly formulated tasks, and goals for functioning. At the current stage, the issues of resolving state stability and security problems are extremely relevant. The achievement of national interests and the state's continued progress rely on its economic state.

Today, the issue of ensuring state security is reflected in various conceptual categories, each requiring different approaches to resolving security problems. Many scholars have studied the issue of security, focusing on the complex nature of state security. This leads to different scientific approaches to interpreting the essence of this concept. Ensuring security is one of the most complex, theoretical, and practical problems, with a global and all-encompassing character.

After analyzing various statements, O. Bryhynets concludes that several key approaches can be identified in interpreting the concept of "state security." According to him, the term can be understood in three aspects:

First, "state security" can be defined as a multifaceted condition that characterizes the state's position in the external environment.

Second, "state security" can be viewed as a collection of concepts that involve comparing the current state of the nation with its ideal or desired condition.

Thirdly, "state security" can be understood as both a core value and an objective that guides the state's functioning.

The issue of security becomes particularly important during periods of social upheaval, such as wars, terrorist threats, and natural disasters. In these times, the importance of "security" for the survival of the nation and the overall development of the state becomes evident [1, p. 9].

One of the essential components of the concept of "security" is "economic security" [2, p. 60]. This definition has undergone many reinterpretations due to changes in external conditions and the factors that affect management processes. Initially, the term "economic security" was used in the West in response to growing problems of resource scarcity and the collapse of the colonial system. This led to disruptions in the traditional connections between resource suppliers needed by industrial societies. Scholars point out that the core of economic security is to ensure the steady economic development of society, enabling the production of essential goods and services that meet both individual and societal needs.

Previously, all security-related matters were the sole responsibility of state bodies. Currently, a security system has been established in which the state still plays a leading role [3, p.145].

Given the current situation, it can be said that economic security is one of the most critical components of national security. It ensures the state's stable and prosperous economic development. From the standpoint of economic security, the tourism industry is particularly significant today. This sector seeks to meet people's needs and enhance their quality of life. It is worth noting that tourism does not significantly deplete natural resources and shows greater stability compared to other industries during periods of instability in global markets. Scholars propose examining security in tourism at three levels:

1. Ensuring the security of tourists.
2. Ensuring the security of tourism enterprises.

3. Ensuring state security through the activities of tourism enterprises.

Economic security in the tourism industry is characterized by a system of interconnected and interdependent elements, such as:

- Economic security of the tourist (including guarantees for protecting tourists' vital interests, providing socio-economic protection, and offering insurance for individuals traveling away from their permanent residence, etc.).

- Economic security of the tourism enterprise (indicators of resource efficiency, such as financial, material, intellectual, political-legal, and human resources).

- Economic security of the tourism sector (the current state of the hotel industry, transportation, food services, entertainment, sports, as well as educational, business, healthcare, and other organizations that support tourism enterprises).

- Economic security of regions providing tourist services (a set of socio-economic, geographical, political, informational, ecological, technological, and man-made factors reflecting the region's stability in offering tourist services).

- Economic security of the country (indicators such as GDP growth, living standards, quality of life, inflation rates, unemployment levels, economic structure, national debt, production capacity, competitiveness, and import dependency, including inbound and outbound tourism) [4, p. 344].

This study highlights the urgent need to enhance economic security in the tourism sector. Special attention should be paid to the fact that tourism has both positive and negative effects on people, the economy, and the environment. The issue of increasing and strengthening the economic security of the tourism sector is urgent. Economic security faces new challenges stemming from global military events, the aftermath of pandemics, and natural disasters, which have not yet been fully addressed by scientific research. We agree with scholars who suggest that, at this stage, economic security in the tourism industry should be considered on three levels: ensuring the security of tourists, ensuring the security of tourism enterprises, and ensuring state security through the activities of tourism enterprises.

LIST OF REFERENCES

1. Bilous, V.T., Bryhynets, O.O., Dragan, O.V., Kasyanenko, L.M., et al. (2020). *Legal Provision of Ukraine's Financial Security: Monograph*. Irpin: University of the State Fiscal Service of Ukraine. (Series "Tax and Customs Affairs in Ukraine"; vol. 164), 428 p.
2. Ryzhkova, A. (2022). *The Role and Place of Financial Security in Strengthening the Economic Security of the State*. Scientific Notes of KROK University, No. 3 (67), pp. 56-61.
3. Mamyotenko, D.Yu., Bezhibna, A.P., & Hres-Yevreinova, S.V. (2022). *Risks and Economic Security of Tourism Enterprises: Textbook*. Zaporizhzhia: National University "Zaporizhzhia Polytechnic," 244 p.
4. *Trends in the Development of Management, Finance, and Business Technologies in the Context of Modern Economy and Society Formation: Collection of Abstracts of the International Scientific and Practical Conference (November 30, 2022)*. Kyiv: International European University, 430 p.

Яна АНОХІНА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання реформування податкової системи стає все актуальнішим в умовах воєнного стану. Податкова система є основою економічного розвитку країни. Рівень соціального розвитку, показники зростання ВВП, кількість працюючих підприємств

та інвестиційні вкладення в країні – це повне відображення стану її податкової системи.

На теперішній час Україна має високодинамічне податкове законодавство. До Податкового Кодексу України та інших нормативно-правових актів, що є частиною податкового законодавства України та регулюють відповідну групу податкових правовідносин, постійно вносять зміни.

24 лютого 2022 року в Україні був оголошений воєнний стан внаслідок військової агресії та повномасштабного вторгнення з боку росії. Зазначені обставини зумовили зміни завдань державного керівництва, і тепер основним є не покращення економіки, а її збереження. Економічна стійкість держави в умовах протистояння залежить зокрема від активізації бізнес-діяльності, її здатності ефективно протистояти викликам часу.

У зв'язку із цим, були прийняті перші екстрені зміни до податкового законодавства, для швидкої трансформації податкової системи до будь яких умов, тобто створення універсальної та стабільної системи законів, яка здатна реагувати на будь-які зміни в країні.

Основними змінами податкової системи в законодавстві виступили положення щодо права платників єдиного податку 1-ої та 2-ої групи не сплачувати єдиний податок та можливість переходу платників податків на систему сплати єдиного податку 3-ої групи зі ставкою 2% [2].

Однак, в Податковому кодексі України існують дві законодавчі норми, які створюють певну колізію. Перша з них, що наведена вище, має спеціальний характер. Друга норма є загальною і була прийнята парламентом через два місяці після першої законом №2260 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану», що діє з 27 травня. Ця норма передбачає, що платники податків можуть не виконувати податкові зобов'язання на весь період воєнного стану, зокрема, щодо сплати

податків та зборів, якщо вони не здатні це зробити. Проте в такому випадку платник повинен довести свою неспроможність платити податок податковим органам [2].

Ця правова колізія стає особливо актуальною на фоні загального підвищення військового податку з доходів громадян, яке викликає занепокоєння у суспільстві. Проблеми оподаткування, зокрема для платників єдиного податку 1-ї – 3-ї груп, співіснують з питаннями справедливості розподілу коштів та прозорості їх використання. Зростання військового податку не лише створює додаткове фінансове навантаження на громадян, але й породжує широку дискусію про довіру до урядових рішень у контексті ефективності використання бюджетних коштів. Таким чином, колізія в законодавстві та збільшення військового податку взаємопов'язані і підкреслюють складність ситуації, в якій опинилися платники податків під час війни.

10 жовтня 2024 року Верховна Рада прийняла Закон про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у періоді воєнного стану. Тобто з дня набрання чинності законом, військовий збір на зарплати всіх фізичних осіб зросте з 1,5% до 5%, окрім військовослужбовців ЗСУ, СБУ, СЗР, ГУР МО, Нацгвардії, прикордонників, УДО та ДССЗІ [3].

Тому для стабільного наповнення державного бюджету в умовах військового стану та поновлення господарської діяльності багатьох підприємств і запобігання значній міграції населення необхідно відтворити зацікавленість бізнесу до активної підприємницької діяльності.

Наприклад, податковими пільгами, що спонукатимуть підприємців відновити свою діяльність в більших масштабах та створювати нові робочі місця. Взяти за правило, що зняття податкового навантаження та тиску з боку податківців буде сприяти стабільному наповненню бюджету, тобто ставка податку менша, а обсяг надходжень до бюджету більший завдяки високій активності бізнесу.

Нерішучість влади до проведення радикальних змін в податковому законодавстві спричинила те, що бізнес ховається від сплати податків або виїжджає за кордон та йде масовий відтік фінансів, не кажучи вже про інвестиції.

Тому, потрібна податкова реформа, яка передбачає зниження податкового навантаження. Такою реформою може стати реформа «10-10-10» :

- 10% – податок з роздрібних продажів (замість 20% ПДВ);
- зниження до 10% – ПДФО;
- 10% – податок на виведений капітал (замість 18% податку на прибуток);
- а ПДВ, ЄСВ, податок на прибуток, військовий збір та інші дрібні податки – ліквідовуються [1].

Отже, податкова система потребує невідкладного реформування. Реформа «10-10-10» реалістична та дозволить в найкоротший термін перезапустити нашу економіку і зробити її конкурентно спроможною. При зниженні ставок податків, вивільняться кошти для додаткових інвестицій і розвитку бізнесу.

Це альтернатива різноманітним податкам, зборам та іншим платежам, а також прозора система з різними пільгами та чітко визначеними податковими ставками та базами оподаткування.

Відбудеться спрощення податкового законодавства, що дозволить зменшити податкову невизначеність і зробить податкову систему більш передбачуваною для бізнесу. Скорочення податкових ставок та зниження невизначеності може сприяти збільшенню інвестицій в Україну, яке призведе до розвитку бізнесу і економіки в цілому.

Підприємства отримують податкові пільги та допомагатимуть нації пережити війну. Але не можна забувати і про податкові перевірки, концепцію яких треба змінити з каральних на консультативно-фахову допомогу, яка в свою чергу запустить механізм «здорового» бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татьянченко О.А. Проблеми податкового законодавства в умовах воєнного стану. 2023. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/91.pdf>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану : Законопроект від 10.10.2024 № 11416-д. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3972-20#Text>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Наталія АТАМАНЧУК,
доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем
правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

РОЛЬ ПЛАНУВАННЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Повномасштабна війни на території нашої держави, а також введення в Україні воєнного стану зумовлюють зміни у всіх сферах суспільного життя. Нові виклики та загрози, спричинені війною, суттєво впливають і на фінансову безпеку нашої держави.

Науковці констатують, що в умовах воєнного стану важливе значення має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх та розробити практичні заходи щодо розроблення стратегії зміцнення фінансової безпеки, проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення стійкості фінансової системи держави [1, с. 145-146].

Як слушно зазначає Д. Коробцова, забезпечення фінансової безпеки держави у стані війни потребує подальшого визначення правових засад стабільного функціонування бюджетної системи, державного регулювання банківської системи та підприємництва [2, с. 145].

На думку Н. Губерської та Л. Чуприни, особливу роль в процесі забезпечення фінансової безпеки держави відіграють правові засоби – реальні інструменти національної правової системи, передбачені чинним законодавством та гарантовані державою. Універсальність правових засобів полягає у їх здатності впливати на зміст конкретних фінансових відносин, а також здійснювати превентивний, попереджувальний вплив на свідомість всіх учасників суспільних відносин у сфері публічних фінансів [3, с. 71].

Ельжбета Ферет, досліджуючи конституційно-правові положення щодо фінансової безпеки та захисту фінансових інтересів держави у зв'язку з викликами ХХІ століття, зауважує про те, що без конституційно визначених фінансових правил для їх функціонування фінансова безпека держави, яка необхідна для збереження її ідентичності і фінансова незалежність не можуть бути гарантовані [4].

Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженою Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 [5] (далі – Стратегія) стан фінансової безпеки протягом останніх 10 років оцінюється як незадовільний. Однією із основних викликів та загроз у сфері фінансової безпеки Стратегією визначено «непослідовність правового регулювання відносин у податковій сфері».

Дійсно, сучасний стан податкового законодавства є досить суперечливим, громіздким та заплутаним і потребує якнайшвидшого вдосконалення. Проте, як показує практика його правозастосування, зміни, що вносяться до законів України з питань оподаткування не завжди вирішують існуючих проблем, а досить часто спричиняють нові проблеми через суперечливість норм одна одній. Надзвичайно велика кількість нормативно-правових актів у податковій сфері; колізійність законів та підзаконних актів, які регулюють податкові відносини; нестабільність податкового законодавства, а саме численні внесення змін до існуючих законів; недосконалість податкового законодавства України та недоліки у практиці його застосування зумовлюють потребу в удосконаленні чинного законодавства через упорядкування правотворчої діяльності, зокрема її планування.

Досліджуючи систему правових засобів забезпечення фінансової безпеки держави, Н. Губерська та Л. Чуприна також зауважують про задовільний сучасний стан фінансової безпеки України та потребу оперативного втручання шляхом внесення змін до чинного національного законодавства [3, с. 76].

Важливим кроком на шляху впорядкування правотворчого процесу в нашій державі стало прийняття 24 серпня 2023 року Закону України «Про правотворчу діяльність» [6], яким визначено правові та організаційні засади правотворчої діяльності, принципи і порядок її здійснення, учасників правотворчої діяльності, правила техніки нормопроєктування, порядок здійснення обліку нормативно-правових актів, а також правила дії нормативно-правових актів, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах та здійснення контролю за реалізацією нормативно-правових актів. Як зазначено у преамбулі, метою прийняття цього Закону стало впорядкування правотворчої діяльності в Україні, посилення взаємодії між учасниками правотворчої діяльності у процесі підготовки нормативно-правових актів, а також контролю за їх реалізацією, забезпечення участі громадянського суспільства у правотворчій діяльності та якості законодавства України.

Правотворчою діяльністю, відповідно до частини 1 статті 2 Закону України «Про правотворчу діяльність» [6], є діяльність з метою планування, розроблення та прийняття проектів нормативно-правових актів (їх концепції) та прийняття (видання) нормативно-правових актів, метою яких є правове врегулювання та/або охорона соціальних відносин; ведення обліку нормативно-правових актів; здійснення правового моніторингу.

Засади планування правотворчої діяльності визначені статтею 24 Закону України «Про правотворчу діяльність» [6]. Так, з метою забезпечення прогнозованого розвитку публічної політики, єдності, безперервності процесу підготовки та прийняття (видання) нормативно-правових актів, узгодженої правотворчої діяльності суб'єкти правотворчої діяльності здійснюють її планування шляхом прийняття документів поточного планування (строком до одного року) та перспективного планування (строком понад один рік).

У ч. 2 цієї статті вказано два основних параметри, в рамках приписів яких повинно здійснюватися планування правотворчої діяльності. По-перше, це міжнародно-правові зобов'язання України, які містяться в міжнародно-правових договорах і угодах, а також в інших основних юридичних і політичних документах міжнародного характеру. По-друге, це напрями, пріоритети та цілі, визначені програмними документами та концепціями проектів нормативно-правових актів [7, с. 239].

О. Гусар, досліджуючи особливості правотворчої діяльності у воєнний та повоєнний період відновлення українського законодавства, визначено, що «така діяльність спрямована на планування та видання нормативно-правових актів надзвичайного характеру, які закладають основи забезпечення безпеки, захисту прав людини і громадянина та обов'язково враховують міжнародно-правові зобов'язання України, напрями, пріоритети та цілі, що визначені програмними документами». Науковцем обґрунтовано, що планування правотворчої діяльності є безперервний, узгоджений процес підготовки та прийняття (видання) нормативно-

правових актів, з метою забезпечення прогнозованого розвитку публічної політики, який здійснюється шляхом прийняття документів та перспективного планування суб'єктами правотворчої діяльності, враховуючи результати науково-експертних висновків, фахових експертиз щодо визначення основних орієнтирів, засад, принципів, вдосконалення галузевого законодавства, встановлення пріоритетності та послідовності прийняття законодавчих актів [8].

У період воєнного стану та повоєнного відновлення для України здійснення правотворчої діяльності має свої особливості, оскільки така діяльність спрямована на планування та видання нормативно-правових актів надзвичайного характеру, які закладають основи забезпечення безпеки, відновлення правопорядку з режимом дотримання права та свобод громадян через систематизацію законодавства, формуючи внутрішньо узгоджену, логічно побудовану систему законодавства, адже прийнятий масив нормативно-правових актів, що детермінован воєнним станом в країні став частиною загальної системи законодавства України [8, с. 22].

Варто зазначити про те, що Закон України «Про правотворчу діяльність» вводиться в дію через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні, однак, прийняття даного нормативного акту в умовах сьогодення має доктринальне значення для національної правової системи, оскільки сприятиме впорядкуванню правотворчої діяльності в Україні. В свою чергу, планування правотворчої діяльності забезпечить системний та впорядкований характер цієї діяльності, що сприятиме зміцненню фінансової безпеки нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 4 (77). С. 138-147.
2. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 141-146.

3. Губерська Н., Чуприна Л. Система правових засобів забезпечення фінансової безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 71-79.
4. Feret Elżbieta. Constitutional and Legal Regulations on Financial Security and the Security of the Financial Interest of the State in Regard to the Challenges of the 21st Century. *Białostockie Studia Prawnicze*, Vol. 29, no. 1, University of Białystok, 2024, pp. 245-254. <https://doi.org/10.15290/bsp.2024.29.01.16>.
5. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
6. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n59>.
7. Науково-практичний коментар Закону України «Про правотворчу діяльність»/ За заг. ред. Стефанчука Р.О. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. – 576 с.
8. Гусар О. А. Особливості планування правотворчої діяльності в повоєнний період. *Нове українське право*. 2024. Вип. 3. С. 17-23.

Микола БАЛИШЕВ,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Пенітенціарної академії України

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Досвід зарубіжних країн у будь-якій сфері діяльності держави є надзвичайно корисним для формування національних підходів державотворення та становлення демократичної країни. Не є виключенням і вивчення іноземного досвіду у питанні організації відповідальності юридичних осіб за правопорушення, вчинені у сфері оподаткування.

Безперечно, виконання вимог податкового законодавства є одним із напрямків діяльності держави, що забезпечує безпекову складову, оскільки без наповнення дохідної частини бюджетів жодна держава не зможе вести незалежну політику та розвиватися.

Статистично, значний відсоток платників податків становлять юридичні особи, а законодавче врегулювання інституту відповідальності за податкові правопорушення є одним із пріоритетних завдань податкової політики, у тому числі, й зарубіжних країн.

Необхідною ознакою будь-якої високорозвиненої системи контролю за дотриманням податкового законодавства є наявність комплексної стандартної процедури організації контрольних перевірок та міцної законодавчої бази, що надає податковим органам широкі повноваження у сфері податкового контролю для впливу на недобросовісних платників податків [1].

Аналізуючи проблему ухилення від сплати податків, низка європейських учених визнали її серйозною проблемою в усьому світі. Зокрема, статистичні оцінки податкового дефіциту ЄС ще у 2015 становили приблизно 825 мільярдів євро на рік. І це стало поштовхом до створення урядами низки інструментів для протидії ухиленню від сплати податків на національному та глобальному рівнях [2, с.236].

Західний (американський) підхід [1] характеризується жорсткістю санкцій за податкові правопорушення, передбачає застосування комбінованих штрафних санкцій. Так, надання неправильної податкової інформації тягне для юридичних осіб штраф у 500 тис. дол. США.

Європейський підхід до визначення адміністративної відповідальності носить більш демократичний, превентивний характер. Наприклад, Швейцарія, Німеччина та Великобританія встановлюють фіксовані суми штрафів залежно від величини порушення і наявності наміру [3, с. 234]. У Нідерландах найвищий штраф за ухилення від сплати податків становить 79 тис. євро, тоді як в Україні ця цифра на 2018 рік становила тільки близько 15 тис. євро [4, с.24].

У Франції та Італії штрафи встановлюються як відсоток від недоплаченого або несплаченого податку. При цьому розмір санкцій також залежить від наявності умислу вчинення податкових правопорушень. Максимальний розмір штрафу у Франції становить 80%, а в Італії – 240% [3, с.234].

В Італії адміністративна відповідальність полягає у застосуванні грошових санкцій. Зокрема, адміністративні штрафи щодо податкових платежів, що підлягають сплаті компанією або юридичною особою, сплачуються виключно відповідною юридичною особою. З юридичної точки зору існує структурна диференціація між – з одного боку – компаніями та юридичними особами (як єдиними сторонами, відповідальними за адміністративні податкові штрафи) та – з іншого боку – усіма іншими колективними утвореннями (наприклад, товариства). У будь-якому випадку відповідальність за суми, що підлягають сплаті як штраф, несуть спільно сторона, яка вчинила правопорушення, та суб'єкт господарювання [5].

Німецька модель адміністрування обов'язкових податкових платежів та зборів характеризується встановленням високих фінансових штрафів за податкові правопорушення [6, с. 56].

У Швеції у разі несплати або сплати занижених податків такий вчинок, як правило, карається накладенням штрафу в розмірі, кратному сумі, що прихована від оподаткування, та кваліфікується фіскальною службою як адміністративне правопорушення, термін давності за яким становить чотири роки [7, с. 964].

Отже, типовими передумовами вчинення податкових правопорушень юридичними особами зарубіжних країн, що негативно впливають на безпекову складову, є:

- 1) недосконала політика боротьби з корупцією та шахрайством на державному рівні;
- 2) прогалини в податковому законодавстві, що сприяють розвитку тіньової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майдан Ю. А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері оподаткування та оцінка можливості його застосування в умовах економіки України. *Стратегічні орієнтири*. 2018. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3407> (дата звернення: 07.08.2024 р.)
2. Lucia Rossel, Brigitte Unger, Jason Batchelor, and Jan van Koningsveld, *The Implications of Making Tax Crimes a Predicate Crime for Money Laundering in the EU: Building a Legal Dataset of Tax Crimes and Money Laundering in the European Union*. Oxford University Press (2021). С. 236-271. URL: <https://academic.oup.com/book/39754/chapter/33981850> (дата звернення: 01.06.2024 р.)
3. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», 2015. 330 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20150301.pdf> (дата звернення: 07.08.2024 р.)
4. Вуй Т. Tax evasion in Ukraine: corporate and personal liability. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Том 3. Випуск 1. С. 21-27. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/05630bcf-c643-4da6-9c25-bc98784240b1/content> (дата звернення: 07.08.2024 р.)
5. Liability of corporations, associations, and partnerships (collective entities) for tax crimes. 2022. URL: <https://arlettipartners.com/liability-of-corporations-associations-and-partnerships-collective-entities-for-tax-crimes/> (дата звернення: 01.06.2024 р.)
6. Коваленко І. А. Порівняльний аналіз зарубіжного та національного досвіду України в адмініструванні податку на додану вартість. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 49. С. 53-58. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17778/1/20210614_301.pdf (дата звернення: 07.08.2024 р.)

7. Волощук Р.Є. Зарубіжний досвід управління податковим боргом та його адаптація в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. Випуск 9. 2017. С. 961-967. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/166.pdf (дата звернення: 01.08.2024 р.)

Лілія БАТЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Катріна КОРОЛЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ВИДИ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Фінансові злочини є однією з найактуальніших проблем сучасної економіки, яка негативно впливає на стійкість та ефективність господарської діяльності. Злочинні схеми, пов'язані з відмиванням коштів, шахрайством, ухиленням від сплати податків, корупцією тощо, наносять значні збитки як окремим підприємствам, так і економіці загалом. Їх поширеність може підривати довіру до бізнесу, створювати нечесну конкуренцію та заважати нормальному економічному розвитку. У зв'язку з цим, виникає потреба у вивченні та впровадженні ефективних механізмів протидії фінансовим злочинам.

Варто зауважити, що в 2003 році було ухвалено Господарський Кодекс, яким у ст. 3 зазначено, що «Господарська діяльність – це діяльність суб'єктів

господарювання в сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [1].

Фінансові злочини порушують нормальний функціональний стан ринкової економіки, послаблюють економічні зв'язки, та можуть спричинити фінансові кризи. Крім того, вони посилюють соціальну нерівність, поглиблюючи розрив між чесними підприємцями та тими, хто використовує незаконні схеми для досягнення своїх цілей. Враховуючи глобальний характер економічних відносин, фінансові злочини можуть мати негативний вплив не тільки на окремі країни, а й на міжнародну фінансову систему.

Фінансові злочини – це правопорушення, пов'язані з маніпуляцією фінансовими ресурсами або використанням фінансових інструментів з метою отримання незаконної вигоди. До них належать дії, що спрямовані на порушення фінансових норм і законів, таких як відмивання коштів, ухилення від податків, фінансування тероризму, шахрайство з фінансовими інструментами тощо [2].

Зазвичай фінансові злочини класифікуються на такі категорії:

- Корупція – використання службового становища для отримання неправомірної вигоди.
- Шахрайство – обман або маніпуляція для отримання економічної вигоди.
- Відмивання коштів – процес легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.
- Фінансове шахрайство – незаконні дії з фінансовими документами, цінними паперами або іншими фінансовими інструментами.
- Ухилення від сплати податків – незаконні дії, спрямовані на уникнення сплати податків [3].

Основні види фінансових злочинів у господарській діяльності:

1. Корупція. Це найбільш поширений вид фінансового злочину, який включає хабарництво, зловживання владою та інші дії, спрямовані на отримання незаконної вигоди. Корупційні дії порушують принципи прозорості та підзвітності, що є основою здорової економіки.

2. Шахрайство. Здійснюється з метою обману з боку компаній, фізичних осіб або навіть державних структур. Прикладами можуть бути маніпуляції з фінансовою звітністю, фіктивні угоди або незаконні дії з акціями.

3. Відмивання коштів. Процес перетворення нелегальних доходів у легальні активи шляхом проведення складних фінансових операцій, таких як інвестування в бізнес або придбання нерухомості.

4. Ухилення від сплати податків. Використання різноманітних схем з метою приховування доходів або зменшення податкових зобов'язань.

Фінансові злочини виникають з різних причин, які взаємопов'язані та впливають одна на одну. Однією з ключових причин є низький рівень правосвідомості. Нерідко це пов'язано з браком знань або свідомим ігноруванням законів, що призводить до поширення злочинних дій. Люди або не розуміють правових наслідків своїх дій, або свідомо йдуть на порушення, сподіваючись уникнути відповідальності.

Крім того, недосконалість законодавства створює умови для виникнення фінансових злочинів. Прогалини в нормативно-правових актах або недостатньо жорсткі санкції за фінансові правопорушення можуть давати змогу зловмисникам уникати відповідальності або знаходити нові способи порушення закону. Законодавча база часто не встигає за розвитком новітніх схем і технологій, що використовуються у злочинній діяльності.

Економічні стимули також відіграють важливу роль у виникненні фінансових злочинів. Бажання отримати швидкий і значний прибуток нерідко штовхає людей до незаконних дій. Спокуса досягти фінансового успіху за короткий час без необхідності дотримуватися законів та етичних норм стає потужним мотиватором.

Окрім цього, корумпованість правоохоронних органів значно ускладнює боротьбу з фінансовими злочинами. У випадках, коли відсутній ефективний контроль, а розслідування проводяться недбало або зумисно затягуються, злочинці залишаються непокараними, що лише заохочує подальшу злочинну діяльність.

За даними ОГП у 2023 році, всього Національна поліція зареєструвала 710 кримінальних проваджень за фактом легалізації (відмивання), вручила за рік 452 підозри та передала 386 обвинувальних акти до суду. Для порівняння за цей же період Бюро економічної безпеки відкрило 116 проваджень, вручило 23 підозри та 9 обвинувальних акти передало до суду. НАБУ зареєструвало 32 провадження, вручило 14 підозри та тільки 5 справ скерувало до суду.

За січень-квітень 2024 Національна поліція вже встигла зареєструвати близько 300 таких проваджень, вручити 224 підозри, скерувати 108 обвинувальних. БЕБ - відкрив 54 провадження, вручив 12 підозр та 8 обвинувальних актів передав до суду. НАБУ - 15 проваджень, з 5 підозрами, але до суду не передало жодної справи [2].

Варто зазначити, що злочини у сфері економіки мають здебільшого латентний характер, що зумовлює необхідність застосування можливостей оперативних підрозділів з використанням їхніх сил, засобів і методів [4, с. 265].

Основні риси злочинності у сфері економіки, на думку О.Г. Кальмана, полягає в тому, що:

- 1) вони вчиняються у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності;
- 2) суб'єктами цих злочинів можуть бути і підприємці, й інші особи, які сприяють вчиненню господарської діяльності;
- 3) вони завдають економічної, політичної, моральної шкоди суспільству і державі;
- 4) спрямовані на отримання економічної вигоди;
- 5) вчиняються тільки навмисно;
- 6) можуть здійснюватися різноманітними засобами, передбаченими чинним кримінальним законодавством [5, с. 36].

На сьогоднішній день в Україні чинний Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [6].

Отже, важливо приділити особливу увагу перекриттю каналів нецільового використання та розкрадання коштів державного бюджету. Розкрадання державного бюджету займає вагоме місце в структурі фінансових злочинів, адже організовані злочинні групи мають напрацьовані роками механізми для відмивання коштів з головного фонду країни. Для більш дієвого і швидшого обміну інформацією між контролюючими і правоохоронними органами доцільно створити єдину інформаційну базу для обміну інформацією, щодо злочинів фінансового спрямування.

Досвід іноземних держав та сьогодення нашої держави показують, що для ефективності у боротьбі з фінансовими правопорушеннями та формуванням надійної системи забезпечення економічної безпеки держави є створення в Україні єдиного головного органу, який буде займатися виявленням, попередженням, припиненням, розкриттям і розслідуванням протиправних посягань на права людини і громадянина, інтереси суспільства і держави у фінансовій сфері. Існує велика необхідність у розробленні швидких та ефективних механізмів протидії фінансовим злочинам і забезпечення фінансової безпеки країни, адже без цілеспрямованих дій з боку держави фінансова злочинність і надалі буде дестабілізувати економіку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Баранова Наталія. Фінансові злочини у період війни. Think brave. Think brave. Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/228455_fnansov-zlochini-u-perod-vyni (дата звернення: 28.10.2024).
3. Палешко Я. С. Поняття та класифікація злочинів, пов'язаних з економічною сферою / Я.С. Палешко, О.М. Кубецька, Т.М. Остапенко. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Сер. : Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70), № 5. С. 70–75.
4. Орлов Ю. Ю. Поняття та елементи організації оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 5. С. 264–271.
5. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: дис. на здобуття наук, ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2004. 480 с.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Діана БІЛЕЦЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Дмитро ВАСИЛЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МИНЮК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дослідження сучасного стану забезпечення безпеки суб'єктів господарювання відображає високу конфліктну напруженість у сфері безпеки господарської діяльності, що «має яскраво виражений деструктивний характер і ніяк не може розглядатися як позитивне явище суспільного розвитку, оскільки пов'язується із системною корупцією, некомпетентним і неефективним державним адмініструванням, організованою злочинністю» [1, с. 35], недостатнім рівнем законодавчого та матеріально–технічного забезпечення суб'єктів господарювання. Перманентне зростання кількості загроз і ризиків функціонування суб'єктів господарювання, обумовлених недоліками та прогалинами у нормативно – правовій базі, актуалізують необхідність підтримки належного рівня правової безпеки суб'єктів господарювання у системі забезпечення безпеки їх господарської діяльності.

Питання проблематики пов'язане із створенням механізму захисту її суб'єктів від різного роду загроз. Загрози безпеці діяльності суб'єктів господарювання визначають як «потенційні або реальні дії фізичних або юридичних осіб, які порушують стан суб'єкта господарювання та здатні призвести до припинення його діяльності чи до значних втрат» [2, с. 123]. Але, загрозою може бути не кожна дія,

що має негативні наслідки, а тільки дія свідомо спрямована на отримання певної вигоди від дестабілізації суб'єкта, від зазіхань на його безпеку. Тому виділяють ознаки, що є характерними для загроз безпеці суб'єктів господарювання: свідомий і корисливий характер; спрямованість дій на нанесення збитків суб'єкту господарювання; протиправний характер.

При визначенні загроз необхідно керуватися також рядом параметрів: реальністю загрози; суттю протиріч, що породили загрози; гостротою цих протиріч; терміновістю їх вирішення; визначенням сил і засобів, якими може скористатися опонент; розробкою і виявленням ознак можливої загрози.

До загроз безпеці суб'єктів господарювання відносять їх «технологічну і кадрову деградацію, порушення договірної дисципліни, невиконання ними програм, планів, стратегій, в тому числі інноваційного розвитку, соціальних програм», а також монополізацію постачальниками ринків сировини, енергії, матеріалів, зростання кредитних ресурсів, спроби неконтрольованої скупки акцій, дискредитація продукції підприємства, соціальна та/або політична нестабільність у сфері ділових інтересів підприємства та інші. Тобто, загрози безпеці суб'єктів господарювання можуть бути досить різноманітними і чисельними, зважаючи на що їх класифікують за різними критеріями. Так у науковій літературі ряд вчених (В.В. Сергієнко, А.С. Пешкова, Д.В. Трошин та ін.) пропонують таку класифікацію: «за джерелом виникнення небезпеки: зовнішні і внутрішні; за природою виникнення: політичні, кримінальні, контрагентні; за ймовірністю виникнення: явні і приховані; за наслідками: загальні і локальні; за об'єктами посягань: інформація, матеріальні і нематеріальні активи, персонал, ділова репутація; за можливістю прогнозування: прогнозовані і не прогнозовані; за ймовірністю настання: катастрофічні, значні і незначні; за сферами виникнення: економічні, фізичні, психолого-інформаційні» [3, с. 140].

В.А. Фурса за ступенем тяжкості наслідків розрізняє загрози з високою, значною, середньою та низькою тяжкістю наслідків; за величиною ймовірності

поділяє загрози на малоймовірні і реальні; за суб'єктами: загрози з боку кримінальних структур, несумлінних конкурентів, контрагентів та власних працівників. Визначає також, що «загрози можуть бути різними і за об'єктами зазіхань, якими виступають ресурси – трудові, матеріальні, фінансові, інформаційні» [2, с. 125].

Українська судова практика свідчить про зростання кількості справ, пов'язаних із рейдерством, зловживанням правами акціонерів, порушенням корпоративних прав та шахрайством. Часто зустрічаються справи щодо незаконного заволодіння майном суб'єктів господарювання через підробку документів або змову з державними органами. Також є випадки, коли суди розглядають питання захисту бізнесу від кібератак і неправомірного використання комерційної інформації.

Досліджуючи фактори, які впливають на рівень безпеки суб'єктів господарювання, більшість експертів відзначають, що основним джерелом негативних наслідків є зовнішні загрози, більшість з яких пов'язана з діяльністю держави, зокрема з управлінськими процесами. Саме державне управління може розглядатися як інструмент мінімізації комплексу загроз, що становлять небезпеку для підприємств. У контексті державного регулювання та застосування інструментів, форм і методів державної політики у сфері безпеки господарської діяльності, ключовим елементом для забезпечення високого рівня безпеки має стати ефективний механізм попереднього виявлення загроз та викликів, які можуть перетворитися на джерела небезпеки, з метою запобігання їх негативному впливу.

Отже, дослідження показує, що ситуація з безпекою суб'єктів господарювання в Україні характеризується високим рівнем конфліктної напруги, пов'язаною з корупцією, неефективним управлінням та організованою злочинністю. Необхідність забезпечення правової безпеки суб'єктів господарювання підтверджується постійним зростанням загроз та ризиків, включаючи технологічну та кадрову деградацію, порушення договірної дисципліни тощо. Загрози можуть бути різноманітними за джерелом, природою, наслідками та іншими критеріями, що

вимагає комплексного класифікування. Для забезпечення безпеки необхідний ефективний механізм попереднього виявлення загроз та запобігання їх негативному впливу. Судова практика засвідчує актуальність питань, пов'язаних з захистом прав суб'єктів господарювання, зокрема від рейдерства, шахрайства та кібератак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зачосова Н.В., Чакалов Р.К. Правове забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 4(04). С. 34-38.

2. Фурса В.А. Сутність загроз підприємницької діяльності. Пріоритети розвитку національної економіки в контексті євроінтеграції та глобальних викликів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Частина III. Харків: Харківський національний університет бізнесу та адміністрування, 2016. С. 123-126.

3. Сергієнко В.В., Пешкова А.С. Правове забезпечення безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2022. 140 с.

Юлія БІЛІНСЬКА,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Державного податкового університету

Юлія ДОБРОВОЛЬСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету

Тетяна БІЛЬКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

АКТУАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Державний фінансовий контроль є важливим інструментом забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів і ресурсів держави. З його допомогою здійснюється моніторинг, аналіз та контроль фінансової діяльності державних органів і підприємств. Проте, у сучасних умовах постає необхідність розширення функцій та механізмів фінансового контролю, що пов'язано з постійними змінами в економічній, політичній та правовій сферах. Зокрема, зростає потреба у тісній співпраці фінансових контролюючих органів із правоохоронними структурами для виявлення та припинення порушень, запобігання зловживанням і корупційним схемам, що негативно впливають на економіку країни.

В Україні система державного фінансового контролю складається з низки інституцій, зокрема Рахункової палати, Державної аудиторської служби, Державної податкової служби та Державної митної служби. Кожен із цих органів виконує важливі функції, але їхня робота часто обмежується лише виявленням порушень. Для ефективного подолання проблем потрібна постійна та злагоджена співпраця з правоохоронними органами, що мають змогу застосовувати правові заходи проти порушників, притягати їх до відповідальності та реалізовувати превентивні функції.

Взаємодія між контролюючими та правоохоронними органами може реалізовуватися через кілька форм:

- спільні перевірки;
- обмін інформацією;
- координація розслідувань і співпраця під час судового розгляду справ.

Наприклад, обмін інформацією про підозрілі фінансові операції дозволяє правоохоронним органам оперативно реагувати на порушення. Це особливо важливо в умовах цифровізації економіки, яка сприяє швидкому розвитку нових схем ухилення від сплати податків, відмивання коштів та інших фінансових правопорушень.

Законодавча база України також передбачає механізми для реалізації ефективної взаємодії між державними фінансовими інституціями та правоохоронними органами. Зокрема, Закон України «Про Рахункову палату» [1] і Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2] визначають основні принципи, права та обов'язки органів контролю, зокрема у співпраці з органами правопорядку. Однак практична реалізація цих норм часто стикається з перешкодами, такими як недостатнє ресурсне забезпечення, відсутність належної комунікації та дублювання функцій між структурами [3].

В Україні державний фінансовий контроль часто обмежується виявленням та фіксацією порушень, але без подальшого впровадження системних заходів для усунення причин, що призводять до цих порушень, і покарання винних осіб. Основні проблеми, з якими стикаються контролюючі та правоохоронні органи в Україні, включають брак комунікації, дублювання функцій, розрізненість баз даних та недостатнє ресурсне забезпечення [4].

На прикладові досвіду інших країн можна розглянути приклади, коли інтеграція контролюючих органів і правоохоронних структур у єдину систему приносить значні результати. Наприклад, у країнах Європейського Союзу запроваджено практику створення спільних підрозділів для розслідування

фінансових злочинів, що підвищує ефективність контролю за рахунок об'єднання зусиль, технологій та інформаційних ресурсів.

Одним із напрямків розвитку співпраці є створення спільних баз даних та впровадження систем електронного обміну інформацією, що дозволяє оперативно ідентифікувати та реагувати на фінансові порушення. Такий підхід успішно використовується в Європейському Союзі в рамках спільних платформ для контролю за фінансовими. Спільні бази даних забезпечують прозорість і скорочують час на обробку даних, а також сприяють ефективнішому моніторингу підозрілих операцій.

Ще одним прикладом успішної взаємодії можна назвати досвід США, де створено спеціальні підрозділи для розслідування економічних злочинів, які об'єднують представників різних контролюючих і правоохоронних органів. Такі підрозділи мають доступ до єдиних баз даних і застосовують аналітичні методи на основі великих даних для виявлення правопорушень, що дозволяє запобігати складним схемам зловживань.

Позитивний вплив на підвищення ефективності взаємодії державного фінансового контролю та правоохоронних органів має нормативне регулювання, що враховує принципи координації та взаємодії. Зокрема, в Україні варто удосконалити механізми нормативної бази, що регулює діяльність органів фінансового контролю, шляхом внесення змін до законодавства, які передбачають обов'язкову координацію між структурами, спільну участь у розслідуваннях та визначення спільних пріоритетів у сфері боротьби з економічною злочинністю.

Такий державний фінансовий контроль у взаємодії з правоохоронними органами є важливою умовою успішної боротьби з економічними злочинами, а також забезпечення стабільності й прозорості в управлінні державними фінансами. Поліпшення координації між відповідними структурами та адаптація міжнародного досвіду можуть значно підвищити результативність фінансового контролю в Україні.

Отже, поліпшення взаємодії державного фінансового контролю та правоохоронних органів в Україні потребує комплексного підходу, що включає створення спільних платформ для обміну інформацією, аналітичних інструментів на базі великих даних, і вдосконалення законодавства. Така система здатна забезпечити ефективну протидію фінансовим порушенням і корупції, підвищуючи прозорість управління державними фінансами та зміцнюючи економічну безпеку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text> (дата звернення: 30.10.2024).
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII : станом на 30 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 30.10.2024).
3. Вашека Г. Взаємодія органів державного фінансового контролю з іншими правоохоронними органами в сфері забезпечення фінансової безпеки держави. *ГРААЛЬ НАУКИ*. 2022. № 11. С. 72-75. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.011> (дата звернення: 30.10.2024).
4. Піхоцька М. Р. Стан та перспективи розвитку державного фінансового контролю в умовах воєнного стану. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 9. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.65> (дата звернення: 30.10.2024).

Віктор БІЛОУС,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету України

Михайло ТЕРНУЩАК,
доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
експерт «Центру дослідження права війни»
Ужгородського національного університету

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА БЕЗПЕКОВУ СИТУАЦІЮ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ: ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Війна в Україні трансформувала безпекові механізми в світі, зокрема консолідувала зусилля країн західного блоку щодо підтримки України у її прагненні відстояти незалежність та відновити суверенітет над окупованими територіями. Повномасштабна військова агресія РФ, починаючи з лютого 2022 року, продемонструвала недієздатність попередньо укладених на міжнародній арені угод (як приклад Будапештський меморандум, Мінські домовленості) як політико-правового інструмента світової політики стосовно вирішення міжнародних конфліктів.

Попри те, що війна на території України, як держави яка не входить до Північно-атлантичного альянсу, та є нейтральною, суттєво стосується безпекових інтересів країн Європейського союзу, переважна більшість яких є членами НАТО.

По-перше, мова йде про географічне розташування України, яка межує із чотирма країнами НАТО, які, з позиції умовного програшу нашої держави, гіпотетично можуть стати об'єктами наступної агресії разом із країнами Балтії.

По-друге, враховуючи доктринальні демократичні цінності які сповідують країни європейської спільноти, західний світ не міг належним чином не відреагувати та не надати руку підтримки, державі Україні яка перебуває на тернистому шляху до повної інтеграції у європейський простір. Так у грудні 2023

року Європейська рада прийняла рішення про початок переговорів з Україною та Молдовою щодо вступу до ЄС, що є високим свідченням безумовної довіри до нашої держави.

Країни ЄС, ще на початку вторгнення РФ рішуче виступили єдиним фронтом засудивши зухвалу агресію, терміново відреагувавши, відкрили границі прийнявши та надавши прихисток людям які рятувалися від війни, постійно ухвалюються рішення щодо підтримки фінансування України з різних джерел з метою стабілізації бюджету і основне здійснюються неприпиняючі поставки озброєння яке є критично необхідним для відбиття нападу. Політичне рішення про підтримку України у частині надання західних видів озброєння, взагалі виступив основним фактором на початковій стадії війни, коли воєнні дії були найбільш інтенсивні.

Зараз спостерігаємо поглиблену співпрацю в оборонному секторі, мова йде про спільне виробництво окремих видів озброєння, модернізацію ВПК України у площині виробництва безпілотних наземних, повітряних та морських пристроїв, посилення проти-повітряної оборони. В цьому контексті, саме війна в Україні продемонструвала беззаперечну перевагу сучасних технологій у ВПК на полі бою в порівнянні із минулими практиками та методиками введення бойових дій.

Отже, війна в Україні має значний вплив на країни Східної Європи, як економічний, так і політичний.

Економічний вплив. Війна в Україні призвела до зростання цін на енергоносії, продовольство та інші товари. Це негативно вплинуло на економіки країн Східної Європи, які в основному є імпортерами цих товарів.

Так, наприклад, у Польщі, яка є найбільшим імпортером російського газу в Європі, ціни на газ зросли на 60%. Це призвело до зростання цін на електроенергію та інші енергетичні товари, що негативно позначилося на промисловості та домогосподарствах.

Крім того, війна в Україні призвела до порушення ланцюжків поставок. Це призвело до дефіциту деяких товарів, таких як мінеральні добрива, метали та деревина. Це також призвело до зростання цін на ці товари.

Політичний вплив. Війна в Україні посилила геополітичну напруженість у Східній Європі. Країни регіону відчують загрозу з боку Росії та прагнуть зміцнити свою безпеку.

Так, наприклад, країни Балтії та Польща розгорнули додаткові війська на своїх кордонах з Росією. Вони також звернулися до НАТО з проханням про розширення Альянсу на схід.

Між тим, війна в Україні призвела до зростання підтримки членства в НАТО в інших країнах Східної Європи, таких як Румунія, Болгарія та Угорщина. Як наслідок, вплив війни в Україні на країни Східної Європи має ряд особливостей.

По-перше, країни Східної Європи є більш вразливими до економічних наслідків війни, ніж країни Західної Європи. Це пов'язано з тим, що країни Східної Європи в основному є імпортерами енергоносіїв, продовольства та інших товарів.

По-друге, країни Східної Європи відчують більшу загрозу з боку Росії, ніж країни Західної Європи. Це пов'язано з тим, що Росія має більшу військову присутність у Східній Європі.

По-третє, країни Східної Європи прагнуть зміцнити свою безпеку та співпрацю з НАТО. Це пов'язано з тим, що вони вважають, що членство в НАТО є гарантією їхньої безпеки.

Ось кілька ключових впливів війни в Україні на країни Східної Європи:

Біженці. Війна спричинила масовий потік біженців з України до сусідніх країн, зокрема до Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини та Молдови. Це створює тягар для їхніх економік, систем соціального захисту та інфраструктури.

Економічні наслідки. Війна негативно впливає на економічне зростання та торгівлю в регіоні через порушення ланцюгів постачання, вищі ціни на енергоносії, слабкий попит тощо.

Безпека та політична стабільність. Країни регіону відчують загрозу з боку Росії та побоюються дестабілізації. Це змушує їх нарощувати оборонні витрати та шукати додаткових гарантій безпеки на Заході. Енергетична криза. Через санкції та контрзаходи Росії, країни Східної Європи зіткнулися з гострою нестачею енергоносіїв. Це завдає удару по домогосподарствах та бізнесу.

Геополітичне протистояння. Регіон фактично перетворився на лінію фронту між Росією та Заходом. Це загострює суперечності та змушує країни Східної Європи робити складний цивілізаційний вибір. Отже, війна в Україні має далекосяжні наслідки для всього регіону, ставлячи під загрозу стабільність, добробут та безпеку країн Східної Європи.

Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ВИЗНАЧЕННЯ ЩОДО ПОНЯТТЯ «ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ»

Правоохоронні органи виступають суб'єктами у забезпеченні фінансової безпеки держави. Тому доречно дослідити визначення самого поняття «правоохоронні органи» на законодавчому рівні та в науковій літературі.

Відповідно до Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [1], правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю,

рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Також, правоохоронні органи – система державних та уповноважених державою громадських формувань, основною функцією яких є боротьба із злочинністю та іншими правопорушеннями. До правоохоронних органів належать прокуратура, суди, інші органи Міністерства юстиції, органи Міністерства внутрішніх справ, Служба Безпеки, адвокатура, нотаріат, податкова міліція, різні державні комісії та комітети, що здійснюють правоохоронну діяльність [2].

В свою чергу, Конституція України [3] зазначає, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Не менш цікавими є визначення вітчизняних науковців щодо даного поняття.

Так, О.М. Бандурка зазначає, що правоохоронні органи – це державні установи й організації, які функціонують у суспільстві та основним завданням діяльності яких є забезпечення законності, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями [3, с. 154].

На думку А. Колодія та А. Олійника, правоохоронні органи – це структуровані колективи службовців, що здійснюють державні і недержавні функції контролю, нагляду, досудового слідства, охорону і захист усіх форм власності, охорону природи, охорону прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, виконують інші правоохоронні функції [4, с. 254].

У свою чергу, «правоохоронні органи» М.І. Мельник та М.І. Хавронюк запропонували розглянути, як державні органи, які діючи в межах кримінально-процесуальної або адміністративної процедури, ведуть боротьбу зі злочинністю та правопорушеннями, що тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права [5, с. 72].

Не менш цікавим є визначення Кривошеєва К.О., який вважає, що правоохоронні органи – це система державних органів, основним завданням діяльності яких є виконання функцій правоохоронної діяльності на підставі положень чинного законодавства України, яка полягає в гарантуванні державної безпеки, захисті державного кордону, охороні і захисті прав, свобод і законних інтересів держави і населення [3, с. 71].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що на законодавчому рівні та в науковій літературі, на жаль немає єдиного спільного визначення щодо поняття «правоохоронних органів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Довідкова інформація від 18.05.2007: Веб-сайт LIGA 369. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001580> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Кривошеєв К. О. Правоохоронні органи як суб'єкти забезпечення фінансової безпеки України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020 р., № 3 (69). С. 69–73.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
4. Правознавство : підручник / А. Колодій, А. Олійник. Київ : Правова єдність ВАВ, 2009. 792 с.
5. Мельник М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність : навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 576 с.

Олександр БРИГІНЕЦЬ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ СВІТУ

Ще кілька десятиліть тому частина вчених вважали, що глобалізація досягла апогею свого розвитку. Всесвітньо відомий Френсіс Фукуяма представив свою книжку «Кінець історії та остання людина» (1992), в якій автор стверджував, що «за останні роки у світі виник небувалий консенсус з приводу легітимності ліберальної демократії як системи правління» (що підсилювався поразкою конкуруючих ідеологій - фашизму, комунізму та ін.). Вчений висунув модель повного домінування ліберальних цінностей, реалізація якої призведе до «кінця історії» - закінчення періоду політичного та ідеологічного протистояння, створення глобальної ліберально-демократичної цивілізації.

Але початок 2022 року показав, що історія глобалізації, як і історія світу, не прагне закінчуватися, і що реальний перехід з ХХго у ХХІ століття відбувся на наших очах досить стрімко. Настає новий етап розвитку фінансової сфери, що проявляється у динамічному розвитку ринку нових валют, системи транснаціональних банків, боротьбі з розгалуженою мережею офшорів, початком регіоналізації комп'ютерних мереж, які забезпечують переміщення капіталів, створюється можливість руйнування навіть століттями стійких економічних систем, зумовлюючи непередбачувані політичні зміни. У контексті зазначеного особливої актуальності набула проблема забезпечення фінансової безпеки як однієї із найважливіших складників національної економічної безпеки кожної окремої держави та проблеми, що прогресуючими темпами переростає в ранг регіональної,

долаючи національні кордони. Відтак комплексний концептуальний підхід до дослідження поняття фінансової безпеки потребує виокремлення такого складника як міжнародна фінансова безпека.

Важливим завданням для регулювання фінансової безпеки держави є визначення ступеня глобальних ризиків. Їх можна розглядати з об'єктивної та суб'єктивної сторін. Об'єктивна сторона визначається ситуацією невизначеності в стані глобалізованого середовища в цілому, а суб'єктивна – визначає ступінь готовності людства ухвалювати рішення щодо усунення та нейтралізації загроз фінансовій безпеці. Погоджуємося з думкою Л.В. Нечипорук, яка стверджує, що основною загрозою фінансовій безпеці держави є незавершеність і недосконалість чинного законодавства у фінансовій сфері. Без фінансової безпеки майже неможливо виконати жодне із завдань, що стоять перед державою. Нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її суверенітету.

В умовах суперечливості глобалізації отримує новий вид розвиток фінансового сектору, який характеризується величезними темпами його перерозподілу, що істотно випереджають динаміку розвитку капіталу у розвинених державах. За таких умов для вдосконалення концепції фінансової безпеки держави вважаємо, що необхідно більше уваги приділити довгостроковій стратегії розвитку фінансової безпеки держави; розробити та впровадити ефективну систему фінансового контролю; створити умови для збільшення реальних грошових доходів населення; запровадити чіткий порядок у процес отримання та відшкодування кредитів для господарських суб'єктів усіх форм власності. Загалом світова фінансова криза, світова енергетична й екологічна криза, посилення конкурентної боротьби на глобалізованих ринках, подальший вплив глобалізації та регіоналізації на держави світу, зростання ролі відповідних тенденцій — усе це ставить питання про новий розвиток держав, які були б здатні реалізувати внутрішні трансформації,

а також були б спроможні інтегруватись у новий світовий економічний простір і протистояти зовнішнім загрозам. Саме тому подальшим перспективним напрямом дослідження цієї проблематики в майбутньому є основні форми інтеграції, враховуючи інтеграційні процеси та механізми забезпечення державами своєї безпеки.

Нині основним завданням глобальної фінансової безпеки є протидія дестабілізації міжнародних відносин і забезпечення можливостей стабільного фінансового зростання всіх держав. Нині функції міжнародної фінансової безпеки частково виконують різні структури, а також система міжнародного права. Існуюча система міжнародного права включає в себе загальновизнані принципи і норми, що регулюють міждержавні відносини в різних сферах. Роль і значення міжнародних договорів в умовах ХХІ століття значно розширюється. Набирають популярності угоди між двома або кількома суб'єктами міжнародного права. Крім того, міжнародне право регулює і фінансові відносини між державами, що не входять до внутрішньої компетенції держав. За допомогою міжнародного права регулюються питання міжнародної фінансової безпеки, правового становища держав, міжнародного регулювання режиму державної власності, міжнародних фінансових відносин і порядку переміщення фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
2. Нечипорук Л. В. Посилення загроз фінансовій безпеці держави в умовах фінансової глобалізації. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 281–298.
3. Чешков М. Глобалізація: сутність, сучасна фаза, перспективи. *Pro et Contra*. 2010. № 19. С. 178–194.

4. Шепелєв М.А. Теоретико-методологічні засади політологічного аналізу глобалізації управління: дис. ... докт. політ. наук: 23.00.04 / М.А. Шепелєв; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, спец. рада Д.76.051.03. Чернівці, 2007. 419 с.

Андрій ВЕРБІЦЬКИЙ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Тетяна МАЦЕЛИК,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права,
Державного податкового університету

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження альтернативних способів захисту економічних прав суб'єктів господарювання зумовлена низкою чинників. Зростаюча глобалізація економічних відносин, ускладнення господарських контрактів та посилення конкуренції спричиняють збільшення кількості спорів між суб'єктами господарювання. Традиційна судова система, незважаючи на свою важливість, часто не в змозі забезпечити швидке, ефективне та конфіденційне вирішення спорів, особливо в умовах перевантаженості судів. Альтернативні способи захисту, такі як медіація та арбітраж, пропонують більш гнучкі та пристосовані до потреб бізнесу механізми врегулювання спорів. Впровадження міжнародного досвіду в цій сфері є актуальним для України, оскільки дозволить підвищити інвестиційну привабливість

країни, спростити процедури захисту прав підприємців та сприяти розвитку стабільного бізнес-середовища.

Економічні права – це можливості людини і громадянина у сфері виробництва, розподілу, обміну і використання матеріальних благ. До системи економічних прав Конституція України [1] відносить: право кожного володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право користуватися об'єктами державної і комунальної власності та власністю Українського народу (ст. 41); право на підприємницьку діяльність (ст. 42).[2]

Суб'єкти господарювання – це юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, яка займається діяльністю з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншою господарською діяльністю; будь-яка юридична або фізична особа, яка здійснює контроль над суб'єктами господарювання, група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності.[3]

Суб'єкти господарювання ми класифікували за різними критеріями:

1. За формою власності:
 - Державні: підприємства, що належать державі (наприклад, державні акціонерні товариства, державні підприємства).
 - Комунальні: підприємства, що належать територіальним громадам (наприклад, комунальні підприємства).
 - Приватні: підприємства, що належать фізичним або юридичним особам (наприклад, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, приватні підприємства).

- Змішані: підприємства, де частка власності розподілена між державою, територіальними громадами та приватними особами.

2. За організаційно-правовою формою:

- Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ): найпоширеніша форма в Україні. Характеризується обмеженням відповідальності учасників розміром їх вкладів.

- Акціонерні товариства (АТ): підприємства, статутний капітал яких поділений на акції. Відповідальність акціонерів обмежена вартістю належних їм акцій.

- Приватні підприємства: підприємства, засновані однією фізичною особою.

- Командитні товариства: товариства, де є повні і командитні учасники. Повні учасники несуть необмежену відповідальність, а командитні – у межах своїх вкладів.

- Інші форми: кооперативи, державні підприємства, комунальні підприємства тощо.

3. За розміром:

- Великі: підприємства з великою кількістю працівників, значними обсягами виробництва і реалізації продукції.

- Середні: підприємства середніх розмірів за всіма показниками.

- Малі: підприємства з невеликою кількістю працівників і обсягами виробництва.

- Мікропідприємства: найменші підприємства з мінімальною кількістю працівників.

4. За видом діяльності:

- Промислові: займаються виробництвом продукції.

- Торговельні: займаються купівлею-продажем товарів.

- Послугові: надають різноманітні послуги (транспортні, комунальні, фінансові тощо).
- Будівельні: займаються будівництвом та іншими будівельними роботами.
- Аграрні: займаються сільським господарством.

Різноманітність суб'єктів господарювання відображає різноманітність економічних відносин. Класифікація підприємств за різними критеріями допомагає зрозуміти їхню роль у системі національного господарства, а також визначити специфіку їхньої діяльності. Такий підхід є необхідним для ефективного управління підприємствами, розробки економічної політики та аналізу ринкових процесів.

На нашу думку, альтернативні способи захисту економічних прав – це сукупність процедур, які дозволяють суб'єктам господарювання вирішувати спори та конфлікти, що виникають у сфері економічних відносин, поза межами традиційного судового процесу.

Ми виділили спори(конфлікти) на два види:

1. Медіабельність спорів між суб'єктами господарювання та суб'єктами владних повноважень, ситуація: невелике підприємство, що займається виробництвом органічних продуктів, отримує від місцевої санітарно-епідеміологічної служби припис про призупинення діяльності через нібито виявлені порушення санітарних норм. Підприємство категорично не згодне з цими висновками, вважаючи їх необґрунтованими та такими, що завдають значної шкоди його репутації та економічному становищу.

В цій ситуації обидві сторони мають значну зацікавленість у мирному вирішенні спору: підприємство прагне відновити свою діяльність, а санітарна служба – забезпечити безпеку споживачів. Медіація дозволяє знайти компромісне рішення, наприклад, розробити новий план контролю якості продукції, що задовольнить обидві сторони. Крім того, медіація значно пришвидшує процес вирішення спору порівняно із судовим розглядом, мінімізуючи збитки для

підприємства. Збереження ділових відносин між підприємством та санітарною службою після вирішення спору є додатковим плюсом медіації, оскільки це важливо для подальшої діяльності підприємства.

2. Медіабельність спорів між рівноцінними суб'єктами господарювання, ситуація: дві компанії – виробник сировини та виробник готової продукції – уклали договір про постачання сировини. Через деякий час між компаніями виникає суперечка щодо якості поставленої сировини та відповідних компенсацій. Виробник готової продукції стверджує, що отримана сировина не відповідає зазначеним у договорі характеристикам і призвела до браку продукції. Виробник сировини, зі свого боку, наполягає на тому, що сировина була належної якості, а проблеми виробника готової продукції пов'язані з порушеннями технологічного процесу.

В цій ситуації обидві компанії зацікавлені в збереженні ділових відносин та прагнуть уникнути тривалих і витратних судових процесів. Існує висока ймовірність досягнення компромісу, оскільки обидві сторони мають стимули для вирішення спору. Медіація дозволяє швидко знайти рішення, що мінімізує фінансові збитки, а конфіденційність процедури захищає ділову репутацію компаній.

На відміну від судових розглядів, які часто є тривалими, формалізованими та затратними, альтернативні методи пропонують більш гнучкі та конфіденційні механізми врегулювання спорів. Найпоширенішими альтернативними способами є медіація (добровільне врегулювання спору за допомогою нейтральної третьої особи – медіатора) та арбітраж (передача спору на розгляд незалежного арбітражного суду, рішення якого є обов'язковим для виконання). Також застосовуються такі методи, як переговори, посередництво, експертна оцінка та інші. Переваги альтернативних способів полягають у їхній швидкості, конфіденційності, можливості збереження ділових відносин між сторонами та більшій гнучкості у порівнянні з судовим процесом. Вибір того чи іншого методу залежить від конкретних обставин спору, бажання сторін та особливостей їхніх відносин. Застосування альтернативних способів захисту економічних прав сприяє створенню більш стабільного та

передбачуваного бізнес-середовища, підвищує довіру до національної правової системи та сприяє розвитку економіки в цілому.

В процесі дослідження цієї теми ми визначили, що країни з розвинутою ринковою економікою, такі як США та країни ЄС, мають тривалий досвід застосування альтернативних способів захисту економічних прав. Характерною рисою цих країн є високий рівень розвитку інститутів альтернативного вирішення спорів (АВС), таких як арбітраж, медіація та переговори. Широке використання АВС обумовлене бажанням суб'єктів господарювання уникати тривалих і коштовних судових процесів, а також забезпечити конфіденційність розгляду спорів. У цих країнах існують розвинені системи арбітражних інститутів, які пропонують ефективні механізми вирішення комерційних спорів. Крім того, медіація набула широкого поширення як ефективний спосіб врегулювання конфліктів, що дозволяє сторонам зберегти ділові відносини [4, ст. 44-51].

Міжнародне співтовариство визнає важливість АВС для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Існує ряд міжнародних документів, які регулюють застосування альтернативних способів захисту, зокрема Конвенція ООН «МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД» (Нью-Йоркська конвенція) [5]. Ця конвенція встановлює єдині правила визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, що сприяє міжнародному арбітражу. Крім того, існують інші міжнародні договори та модельні закони, які визначають принципи та процедури АВС. Міжнародні організації, такі як ЮНІДРУА та Міжнародна торгова палата, розробляють рекомендації та стандарти, спрямовані на гармонізацію національного законодавства та сприяння розвитку АВС на глобальному рівні.

Впровадження альтернативних способів захисту економічних прав в Україні має значний потенціал. Це дозволить розвантажити суди, пришвидшити розгляд спорів, знизити витрати на судовий процес та підвищити задоволеність учасників спору. Однак, для реалізації цього потенціалу необхідно провести комплекс заходів,

спрямованих на удосконалення законодавства та створення сприятливого середовища для розвитку інститутів альтернативного вирішення спорів.

Чинне законодавство України передбачає можливість використання альтернативних способів захисту прав, таких як медіація та третейське розв'язання спорів [6]. Однак, існують певні прогалини, які перешкоджають їх широкому застосуванню. Зокрема, необхідно уточнити правовий статус медіатора, розширити перелік спорів, які можуть вирішуватися шляхом медіації, та забезпечити виконання медіативних угод. Крім того, слід удосконалити законодавство про третейські суди, зокрема, спростити процедуру їх створення та забезпечити визнання і виконання третейських рішень.

Одним з основних бар'єрів для широкого застосування альтернативних способів захисту в Україні є низький рівень довіри до позасудових процедур. Це пов'язано з недостатньою обізнаністю учасників економічних відносин про переваги таких процедур, а також з побоюваннями щодо їх ефективності та конфіденційності. Крім того, існує проблема недостатньої кваліфікації фахівців у сфері альтернативного вирішення спорів. Для подолання цих бар'єрів необхідно проводити інформаційні кампанії, підвищувати кваліфікацію медіаторів та третейських суддів, а також створювати ефективну систему контролю за їх діяльністю. Як говорила Christine Chinkin «забезпечення економічних, соціальних і культурних прав є над важливою метою. Тому що, це підриває реалізацію демократії в державі» [7, ст. 5]. Виходячи з цього можна сказати, що захист прав в цілому є важливим завданням для демократичної держави, як такої. Також, захищаючи соціальні та економічні права ми можемо підвищити авторитет нашої країни, що буде привабливим для закордонних інвесторів.

На нашу думку, альтернативні способи захисту економічних прав – це сукупність процедур, які дозволяють суб'єктам господарювання вирішувати спори та конфлікти, що виникають у сфері економічних відносин, поза межами традиційного судового процесу. Ці методи, такі як медіація та арбітраж, пропонують

більш гнучкі, швидкі та конфіденційні механізми врегулювання спорів порівняно з судовим розглядом. Їхнє впровадження сприяє створенню стабільного бізнес-середовища, підвищенню довіри до правової системи та розвитку економіки. Дослідження показало, що країни з розвиненою ринковою економікою успішно застосовують альтернативні способи захисту прав. Широке використання таких методів, як арбітраж та медіація, зумовлене їхньою ефективністю, конфіденційністю та здатністю зберігати ділові відносини. Міжнародне співтовариство також визнає важливість альтернативних способів захисту для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Впровадження альтернативних способів захисту в Україні має значний потенціал. Однак, для його реалізації необхідно вирішити ряд проблем, зокрема, удосконалити законодавство, підвищити довіру до позасудових процедур та забезпечити належну кваліфікацію фахівців.

СПИСИК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : офіц. текст. Київ: КМ, 2024. 66 с.
2. LIGA 360. Економічні права і свободи. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001132>
3. LIGA 360. Суб'єкт господарювання. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM006607>
4. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів. – Львівський ДУВС. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor_26-05-21.pdf
5. НЬЮ-ЙОРКСЬКА КОНВЕНЦІЯ. 2019 р. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/V-Mizhnarodni-arbitrazhni-chytannya-pam-yati-akademika-I.-G.-Pobirchenka.-Zbirnyk-dopovidej-i-statej.pdf>
6. Про третейські суди: Закон України від 16.11.2021 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 35, ст.412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>

7. Christine Chinkin. THE PROTECTION OF ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS POST-CONFLICT. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/Paper_Protection_ESCR.pdf

Вікторія ГАВРИЛЮК,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

В сучасних умовах постійних трансформації та невизначеності постає питання забезпечення належного рівня фінансової стабільності держави. Адже в часи, коли економіка держави перебуває у кризовому стані, важливою є ефективність податкової системи, яка повинна не тільки забезпечувати надходження до бюджету, але й стимулювати економічний розвиток, підтримувати підприємницьку активність та стимулювати інвестиції. Водночас, надзвичайно нагальними є питання оптимізації податкового навантаження та боротьби з ухиленням від сплати податків, які суттєво впливають на фінансову стійкість держави. Тож, необхідно віднайти інструменти, які здатні сприяти відновленню економічної рівноваги. Одним із таких інструментів є ефективна податкова політика, яка враховуватиме як внутрішні, так і зовнішні загрози.

Податкова політика – це сукупність рішень, що ухвалюються державними органами у сфері оподаткування, що мають за мету адаптувати податкове законодавство до конкретних завдань і цілей [1, с. 330].

Формування й реалізацію державної податкової політики забезпечує Міністерство фінансів України [2]. Слід зауважити, що в нашому законодавстві немає єдиного підходу до визначення поняття «податкова політика», а в деяких нормативно-правових актах визначення цього поняття взагалі відсутнє. Так, відповідно до п. 3 ст. 116 Конституції України, Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики [3]. На офіційному сайті Міністерства фінансів України надано таке визначення: «державна податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави».

Як бачимо, у нормативно-правових актах виокремлено такі основні напрями податкової політики:

- Забезпечення соціальної справедливості;
- Забезпечення обґрунтованого податкового навантаження;
- Стимулювання економічної діяльності.

Проте в умовах війни, ці напрями складно реалізовувати. Зрозуміло, що у теперішній час інший шлях для поповнення надходжень до бюджету знайти важко, але слід подбати про адекватність податкового навантаження та його вплив на бізнес і населення. Наразі збільшення податкового тягара може призвести до негативних наслідків, зокрема, до скорочення інвестицій, зменшення споживчого попиту та підвищення рівня безробіття. У таких умовах важливо знайти баланс між забезпеченням бюджетних надходжень і підтримкою економічної активності.

О. Вінницька, аналізуючи механізм податкової політики України під час війни, зазначає, що однією з головних змін стало переосмислення пріоритетів у її функціях

[4, с. 99]. До початку повномасштабного вторгнення основний акцент робився на фіскальній складовій, що спричиняло меншу увагу до регулюючих і стимулюючих функцій. Проте події останніх років змусили впроваджувати заходи для захисту національного бізнесу, внутрішнього ринку та підтримки загальної економіки України.

Ми поділяємо позицію науковців і переконані, що зміна податкової політики, з урахуванням теперішньої ситуації є необхідною умовою для підтримки економічної стабільності в Україні. Необхідно переорієнтувати податкову політику, акцентуючи увагу на стимулюванні економічної активності та розвитку бізнес-середовища.

В умовах війни важливо не лише зберегти вже наявні підприємства, а й створити сприятливі умови для їх відновлення та розвитку. Для цього держава повинна зосередитися на запровадженні гнучких податкових механізмів, які б враховували специфіку діяльності різних галузей. Наприклад, варто ввести тимчасові пільги для підприємств, які зазнали найбільших втрат унаслідок війни, а також зменшити податкове навантаження на тих, хто впроваджує інновації або займається розвитком нових технологій.

Як зазначають В.П. Горин, П.В. Була, В.С. Чорноус, важливою проблемою, яка потребує нагального вирішення, є недостатнє реформування процесу адміністрування податкових і митних платежів [5, с. 29-30]. Автори переконані, що антикорупційні заходи в податкових органах, покращення комунікації між платниками податків і державою, а також активна протидія тіньовій економіці є надзвичайно важливими для відновлення довіри до податкової системи. Адже ефективні механізми адміністрування допоможуть не лише зменшити рівень ухилення від сплати податків, але й забезпечити стабільні надходження до бюджету.

Таким чином, можемо зробити висновок, що задля забезпечення фінансової стабільності у поточній ситуації, слід переосмислити теперішні підходи до формування податкової політики, орієнтуючись на забезпечення балансу потреб

національної економіки, бізнесу та населення. Впевнені, що це стане важливим кроком на шляху до відновлення держави після війни та передумовою для її подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тихонов В.О. Податкова політика в умовах економічної нестабільності та її вплив на економічне зростання. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. № 41. С. 328-335. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1353>
2. Положення про Міністерство фінансів України: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п> (дата звернення: 05.10.2024).
3. Конституція України: від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР: станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 13.10.2024).
4. Вінницька О. Податкова політика під час війни: вплив на ставки та обсяги оподаткування. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. Т. 2, № 3 (3). С. 91-101.
5. Горин В. П., Була П. В., Черноус В. С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 23-31. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/52087>.

Альона ГАРБІНСЬКА-РУДЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Корупція є системною загрозою національній безпеці, оскільки підриває фінансову систему, довіру громадян до державних інституцій та здатність публічних службовців діяти задля захисту національних інтересів без використання посади для власного збагачення. Боротьба з корупцією не є окремою реформою, оскільки вона впливає на всі сфери суспільного життя та потребує системних інституційних реформ. Має змінюватись і суспільне сприйняття корупції, оскільки виключно нульова толерантність до корупційних дій забезпечить ефективність державних реформ, що спрямовані на боротьбу з нею.

Дослідженням проблем запобігання та протидії корупції, взаємодії громадянського суспільства та органів влади у протидії корупції займалися такі вчені як О. Бусол, І. Басанцов, З. Варналій, В. Журавський, Е. Невмержицький, В. Нонік, С. П'ясецька-Устич, О. Терещук, М. Мельник, А. Красніков, В. Навроцький, С. Омельченко, А. Редька та інші. Вказані вчені зробили значний внесок в дослідження проблематики корупції, моделі та заходів її запобігання в суспільстві.

Термін «корупція» почали широко використовувати в українському суспільстві, починаючи з середини 90-х років минулого століття. Наразі майже кожен документ, що характеризує фінансову чи політичну ситуацію в Україні не оминає термінології та змісту корупції.

Корупція є системною проблемою фінансової безпеки, так як чинить негативний вплив на функціонування фінансової системи держави, оскільки проникає у всі її елементи та зумовлює значні соціально-економічні, морально-етичні та політико-правові проблеми. На рівні громадянського суспільства корупція

знижує рівень довіри та репутації державних інституцій. Окрім того, корупційні дії спричиняють зростання витрат на адміністративні послуги, надання яких гарантує держава, у зв'язку з хабарництвом порушуються фундаментальні принципи справедливості та соціальної рівності в державі.

Корупція є також і однією з базових загроз національній фінансовій безпеці України, оскільки гальмує економічний розвиток держави, знижує інвестиційну привабливість держави, підвищує рівень фінансової злочинності в суспільстві.

Серед сучасних наукових підходів до розуміння корупції зустрічаються такі як:

– корупція – соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей із метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, у тому числі й тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи є приховуванням їх або потуранням [1, с. 6];

– корупція – соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища всупереч інтересам суспільства та держави [2, с. 62];

– корупція – протизаконне діяння посадових осіб, спрямоване на особисте збагачення та стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння йому у протиправній діяльності шляхом використання наданих їм державою повноважень [3].

У Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 [4] термін «корупція» тлумачиться як використання особою наданих їй службових

повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей.

Корупція створює перешкоди на шляху до досягнення фінансової стійкості України. Вона не тільки призводить до колосальних економічних витрат, а й підриває довіру міжнародних інвесторів та шкодить рейтингу країни на світовому ринку. Корупція, як правило, є перепорою до долучення до діяльності міжнародних організацій. Така перепора обмежує наносить шкоду багатьма способами, наприклад, починаючи від додаткового затягування надання адміністративної послуги і закінчуючи відвертими зловживанням з питань ціноутворення у сфері публічних закупівель. Корупційні схеми призводять до втрати значної частини бюджетних коштів, оскільки передбачають нечесні та маніпулятивні дії під час проведення процедур публічних закупівель. Корупція проявляється і тоді, коли державний службовець, відчуваючи свою безкарність, починає використовувати своє службове становище не на користь держави, а в своїх матеріальних інтересах.

Отже, корупція слугує гальмом на шляху розвитку України та її євроінтеграції. Вона руйнує довіру до влади, живить тіньову економіку, шкодить правам та інтересам людей, погіршує якість публічних послуг та становить загрозу національній фінансовій безпеці держави [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.
2. Невмержицький Е.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с.

3. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2000. 177 с.
4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 1700-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
5. Гарбінська-Руденко А.В., Покутній О.О., Шимко В.Р. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303555/295611>

Олександр ГЛУХ,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОНЯТТЯ «ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ» У НАУЦІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Відповідно до чинного законодавства України поняття «податковий кредит» тлумачиться по-різному: 1) податковий кредит, або бюджетне кредитування при податку на додану вартість; 2) податковий кредит під час сплати податку на доходи; 3) податковий кредит як податкова пільга.

Відповідно до ст. 14.1.181 Податкового кодексу України податковим кредитом визначено суму, на яку платник податку на додану вартість вправі знизити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду, розрахована в порядку розділу V Податкового кодексу України [1].

Д. В. Тимошевський зауважує, що, правовий характер поняття «податковий кредит» та «податкова пільга» є різним. Так, податкова пільга визначає отримання відповідних привілеїв платниками податків, тобто часткове звільнення від сплати податків, зменшення тягаря виконання зобов'язань платниками податків, які мають

характер безповоротності. Водночас, податковий кредит означає надання певної суми коштів або товару у борг, з обов'язком платника податку повернути їх та досить часто з нарахуванням відсотків. Більше того, податковий кредит в жодному випадку не звільняє платника податку від обов'язку перед державою, а лише означає продовження строку сплати податків. Також податковий кредит не змінює суми податку, що надходить до державного бюджету, як у випадку податкової пільги, а навпаки збільшує її. Таким чином, зміна строків сплати податкового платежу змінює лише порядок виконання податкового обов'язку платників, а не звільняє від нього, тому необхідно розглядати податковий кредит не як різновид податкової пільги, а як форму зміни порядку виконання обов'язку по сплаті податку [2, с. 524].

З огляду на вищевикладене, вважаємо недоцільно визначати категорію «податковий кредит» лише як підвид категорії «податкова пільга», адже вказані поняття «податковий кредит» та «податкова пільга» не є однотипними та мають досить широкі значення, тому недоцільно говорити про повне поглинання одного поняття до іншого.

С. О. Ніщимна податковий кредит визначає як кредит, який платником податків надається державі не безпосередньо, а непрямим способом, шляхом купівлі товарів в іншого платника податку на додану вартість – продавця вказаних товарів, який, водночас, сплачує податок на додану вартість до бюджету у зв'язку з продажем вказаних товарів. Як наслідок, у постачальника вказаного підприємства виникають податкові обов'язки перед бюджетом (кредиторська заборгованість за податками), тому що останній у цій операції був продавцем, а у підприємства, яке було у вказаній операції покупцем, виникає податковий кредит (дебіторська заборгованість бюджету) [3, с. 236].

Поширеною серед науковців є позиція, що, незважаючи на те, що відносини податкового кредиту регулюються нормами податкового права, проте містять у собі складові диспозитивного регулювання. Вказана позиція надає підставу визначати податковий кредит як класичну угоду між платником податку та податковими

органами, що мало чим відрізняється від цивільно-правової угоди. Ми ж погоджуємося з позицією Д. В. Тимошевського, що податковий кредит не можна визначати як угоду у її класичному визначенні. Водночас, до прикладу, податковий кредит при податку на прибуток встановлюється за бажанням платника податку, всі його умови регулюються виключно імперативними приписами держави без урахування бажання платника податку: сума, строки, розмір плати. Деякі вчені для характеристики податкового кредиту пропонують використовувати поняття «імперативна угода». На перший погляд вказане поняття викликає сумніви щодо наявності в ньому змістовного навантаження. Проте, водночас угода передбачає, що відносно певних аспектів суб'єкти відносин щодо податкового кредиту мають дійти згоди на основі рівноправного узгодження інтересів, а також наявність імперативності, тобто чітких настанови з боку держави, без урахування волі платника податку. Як наслідок, таке дискусійне поєднання диспозитивного та імперативного елементу демонструє однозначний та суперечливий зміст категорії «податковий кредит» [2, с. 526].

Д. А. Кобильнік поняття «податковий кредит» найбільш часто застосовують в двох аспектах: 1) податковий кредит по прибутковому податку; 2) податковий кредит по податку на додану вартість. Незважаючи на подібність форми, варто зауважити, що два поняття різні за змістом. Так, податковий кредит по податку на прибуток є виключно податково-правовим інститутом, який має однорідний характер, а податковий кредит по податку на додану вартість об'єднує правовідносини, що базуються на межі бюджетного й податкового права [4, с. 126-128].

На нашу думку, поняття «податковий кредит» має подвійну правову природу, оскільки правове регулювання податкового кредиту здійснюється як імперативними, так і диспозитивним методом правового регулювання. Вважаємо за недоцільне визначати податковий кредит як різновид податкової пільги, оскільки вказані поняття «податковий кредит» та «податкова пільга» не є однотипними та

мають досить широкі значення, тому повне поглинання одного поняття до іншого є неможливим. Податковий кредит зумовлює зміну строків сплати податкового платежу, тобто змінює лише порядок виконання податкового обов'язку платників, а не звільняє від нього, тому необхідно розглядати податковий кредит не як різновид податкової пільги, а як форму зміни порядку виконання обов'язку по сплаті податку. Також пропонуємо узагальнено визначати податковий кредит як суму, на яку платник будь-якого податку має право зменшити податкове зобов'язання протягом відповідного звітного (податкового періоду). З огляду на це, доцільно внести зміни до статті 14.1.181. Податкового кодексу України та викласти визначення поняття «податковий кредит» наступним чином: «14.1.181. податковий кредит - сума, на яку платник будь – якого податку має право зменшити податкове зобов'язання протягом відповідного звітного (податкового періоду), визначена згідно з розділом V цього Кодексу;».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/go/2755-17](https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17) (дата звернення: 02.06.2024).
2. Тимошевський Д. В. Правове регулювання податкового кредиту. *Форум права*. 2009. № 1. С.524-527.
3. Ніщимна С. О., Павлішак Р. Я. Податковий кредит в Україні: проблеми теорії та практики. *Редакційна колегія*. 2017. С.235-238.
4. Кобильнік Д. А. Правове регулювання пільг при оподаткуванні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Харків, 2002. 206 с.

Руслан ГЛУХ,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Рецидивна злочинність є досить серйозною загрозою для кожного суспільства, адже вчинення нового кримінального правопорушення особами, які мають судимість за умисне кримінальне правопорушення свідчить про наявність проблем, які потребують вирішення. Так, зокрема неналежно виконуються каральна та превентивна функції кримінального покарання, враховуючи вчинення нового кримінального правопорушення, що однозначно потребує детального вивчення та врегулювання з метою запобігання вчинення рецидиву. Кожне призначене покарання за вчинене правопорушення повинне бути виваженим, індивідуальним, справедливим і головне відповідати тій шкоді, яка завдана в результаті вчиненого кримінального правопорушення. Адже співрозмірність шкоди та призначеного покарання впливає загалом на кримінально-правовий інститут відбування покарання, довіру до правосуддя.

Важливим показником ефективності призначених покарань за вчинені кримінальні правопорушення є саме показник рецидиву, адже на його основі можна проаналізувати чи дійсно досягається мета кримінального покарання, в результаті якого особа, що вже притягувалася до кримінальної відповідальності знову вчиняє кримінальне правопорушення.

Тобто кримінальні покарання повинні дійсно виконувати ту мету, яку передбачає у ч.2 ст.50 Кримінальний Кодекс України, а саме «покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами» [1].

Відповідно до норм Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, завданнями координації є: розробка та впровадження у діяльність правоохоронних органів та органів прокуратури пріоритетів кримінально-правової політики, сучасних підходів до протидії злочинності визначення основних напрямів та проблем у правозастосовній і правоохоронній діяльності щодо запобігання та протидії злочинності на основі аналізу її структури, динаміки та прогнозування тенденцій, підготовка пропозицій щодо шляхів вирішення відповідних проблем із метою сприяння у виконанні завдань кримінального провадження; розробка, узгодження і реалізація спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, причин та умов, які сприяли їх вчиненню; підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері протидії злочинності [2].

Питання щодо визначення сучасних підходів до запобігання та протидії злочинності є важливими в діяльності правоохоронних органів. Проте, враховуючи, що рецидивна злочинність має більшу міру суспільної небезпеки та стосується осіб, які вже відбували покарання за вчинення кримінальних правопорушень, до питань щодо напрямів її запобігання потрібно підходити комплексно та системно. Адже, необхідно враховувати абсолютно усі фактори, що стосуються як вчиненого нового умисного кримінального правопорушення, детермінантів що породжували і сприяли цьому, так і загалом психологічних особливостей особи-рецидивіста, вчинених ним кримінальних правопорушень раніше, порядку відбуття ним покарання тощо.

Цілком логічно і необхідно є розробка та прийняття окремої програми, яка б передбачала на рівні держави застосування заходів та напрямів боротьби з рецидивною злочинністю. Як альтернатива цьому, може бути окремий розділ у загальнодержавній та місцевих програмах запобігання злочинності, які приймаються на короткостроковій або середньостроковій основі, який би передбачав систему запобігання рецидивній злочинності.

Вважаємо за доцільне розробку та прийняття окремої Програми запобігання рецидивній злочинності, котра повинна передбачати напрями запобігання, принципи, систему профілактичних дій на рівні держави та органів місцевого самоврядування щодо запобігання рецидивній злочинності.

Мінімізація рівня рецидивної злочинності є важливою метою оскільки в першу чергу необхідно покарати особу за те правопорушення, що вона вчинила і, щоб засуджена особа зрозуміла суспільну небезпечність та шкоду, яку вона нанесла в результаті вчиненого нею кримінального правопорушення, а також провести ефективну ресоціалізацію особи до суспільства, щоб повернувшись до нормального суспільного життя, особа не повторила знову вчинення кримінального правопорушення, а продовжила нормальне життя з усвідомленням заборони вчиняти правопорушення.

Отже, ефективні напрями запобігання рецидивній злочинності вимагають від учасників системи правосуддя скоординованої та дієвої співпраці з іншими органами та організаціями для усунення основних причин та умов вчинення проявів рецидивної злочинності. Тобто необхідно поряд із застосуванням каральних заходів застосовувати та впроваджувати сучасні програми профілактики та запобігання, які будуть включати аналіз усіх факторів, які впливають на вчинення повторності кримінальних правопорушень. Це також означає, що органи та організації, які взаємодіють із правопорушниками та жертвами повинні бути залучені до впровадження профілактичних програм запобігання рецидивній злочинності, щоб забезпечити їх ефективність та дієвість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.09.2024)

2. Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності: Наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028905-21#Text> (дата звернення: 01.10.2024)

Тетяна ГОЛОВАНЬ,
кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін,
кримінального права і процесу
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З набуттям незалежності Україна розпочала складний шлях гармонізації податкового законодавства. Гармонізація вітчизняного податкового законодавства до вимог Європейського Союзу зумовлена євроінтеграційними процесами, які відбуваються в Україні. «Крім того, закріплення її як обов'язку, згідно з Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейського Союзу, передбачає не тільки спрямування, прагнення Української держави до створення політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейського Союзу, але й сприяє здійсненню системних реформ, зокрема розвитку і зміцненню демократичних інститутів» [1, с. 5].

Процес гармонізації податкового законодавства України безумовно є тривалим та поступовим. Результатом цього процесу повинні стати покращені умови для рівноправного партнерства України з Європейським Союзом та створення сприятливого інвестиційного клімату. Кожне положення правового акту ЄС повинно бути належним чином імplementоване в національне законодавство кожної країни-члена ЄС, забезпечуючи однакове застосування тих положень оподаткування, які гармонізовані на рівні ЄС. «Остаточо обираючи європейські

прагнення та європейський вибір, Україна взяла на себе зобов'язання розбудувати розвинуту правову державу. Відповідно перед нею постає необхідність впроваджувати політичні, соціально-економічні, правові та інституційні реформи. При цьому, покращення економічних відносин, торгівлі, інвестицій та добросовісної конкуренції в значній мірі залежить від належного управління у сфері оподаткування» [2, с.68].

Протягом тривалого часу в Україні відбувається процес реформування усіх суспільних сфер. Проте саме податкова реформа стала не тільки найочікуванішою для сфери бізнесу та інвесторів, але й найбільш дискусійною темою в наукових та експертних колах. Єдине, з чим погоджуються і науковці, і експерти, те, що запорукою успіху податкової реформи є комплексний підхід. Економіку необхідно стимулювати за допомогою зниження ставок податків. Зокрема, це стосується зниження ставок єдиного соціального внеску, який є непропорційно високим. Цей "фінансовий маневр" для зниження податкового тягаря повинна забезпечити часткова відмова від непритаманних ринковій економіці функцій держави. Це дозволить зменшити відсоток перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджет. З іншого боку, податкова лібералізація не спрацює, якщо не буде супроводжуватися іншими реформами, які необхідні для стійкого зростання економіки. Податкова реформа в Україні втілювалась в межах Концепції податкової реформи, яка не визначала мету, але чітко окреслила ключові цілі: створення унікальних фіскальних умов для розвитку бізнесу та відновлення економіки країни; розв'язання найбільш болючих проблем у сфері оподаткування; оздоровлення інвестиційного клімату; виведення економіки з тіні; стабільність та передбачуваність податкового законодавства. Мета податкової реформи визначалась в Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» як побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і

місцевих бюджетів. Головними напрямками реформи є перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагає у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету за рахунок фінансових санкцій та переplat; зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати; впровадження електронних сервісів для платників податків; зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації; удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема удосконалення адміністрування податку на додану вартість, формування системи податкового контролю залежно від ступеня ризику в діяльності платників податків, забезпечення відкритості доступу до інформації про сплату податків, удосконалення законодавства з питань трансфертного ціноутворення, впровадження контролю за видатками фізичних осіб. Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що податкова реформа була спрямована на полегшення ведення бізнесу, зменшення податкового навантаження та покращення адміністрування податків і зборів. В умовах повномасштабного вторгнення росії траєкторія податкового реформування змінилась. Адже ця війна ведеться не тільки на військове-технічне, але й економічне виснаження противника. Тому так важливо реалізовувати економічну політику, яка би дозволила розраховувати не тільки на підтримку зовнішніх союзників, але й могла б забезпечувати фінансування основних функцій держави за рахунок внутрішніх можливостей країни. За таких умов одним з ключових інструментів, який є у держави для цього — податкова політика. З дня запровадження воєнного стану на території України Верховна Рада України активно розпочала внесення зміни до податкового законодавства. Зокрема, на період дії воєнного стану було зупинено перебіг строків, визначених Податковим кодексом України, іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Очевидно, що під час війни дотримання строків є ускладненим, і у платників податків можуть виникнути питання щодо можливості

притягнення їх до відповідальності за несвоєчасну сплату податків, подання звітності, чи можливості опису їх майна в податкову заставу під час воєнного стану, чи навіть можливості своєчасно скористатись податковою амністією Крім того, на сьогоднішній день платники податків, які у зв'язку з наслідками їхньої безпосередньої участі у воєнних діях не дотрималися визначених Податковим кодексом України термінів виконання податкових обов'язків, звільняються від відповідальності за умови виконання таких обов'язків протягом одного місяця з дня закінчення дії наслідків, які унеможливили виконання таких обов'язків. Також на законодавчому рівні були врегульовані питання та визначені особливості справляння податку на додану вартість, акцизного податку, податку на прибуток підприємств, єдиного податку у період воєнного стану. За тривалий період активних бойових дій економіка України встигла адаптуватися до життя в новій парадигмі. Офіс президента спільно з Міністерством економіки заявили, що прагнуть зменшити податкове навантаження на бізнес та почали працювати над радикальною податковою реформою. Нова податкова модель передбачає зниження ставок податку на прибуток підприємств, доходи фізичних осіб і податку на додану вартість. Водночас особлива увага приділяється посиленню контролю за дотриманням податкового законодавства. Однак проти фіскальних змін в умовах війни виступили в Міністерстві фінансів та у парламентському податковому комітеті. На сьогоднішній день обговорення радикальної податкової реформи призупинено. Війна не час для проведення експериментів. Однак, у будь-якому разі, саме податкове реформування має відбуватись. Адже під час війни як ніколи необхідно знайти розумний баланс, щоб підтримувати бізнес та водночас мати змогу підтримувати обороноздатність, забезпечувати всім необхідним і армію, і громадян. Такий баланс можна віднайти лише за умови залучення як практиків, так і науковців. Виклики сьогодення, з якими стикається Україна, дають можливість вибудувати нову систему взаємовідносин науки і суспільства, підвищити її значимість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні

обороздатності країни, прийнятті суспільно-значущих рішень, формулюванні національних стратегій розвитку, воєнних доктрин тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : [монографія] / [Білецька Г. М., Кармаліта М. В. Куц М. О. та ін.]. – К.: Алерта, 2012. – 222 с.
2. Чернадчук Т. Принципи податкового законодавства : окремі питання // Актуальні питання вітчизняної юридичної науки : матер. Третьої Всеукр. наук.- практ. конф., (м. Суми, 14-15 квітня 2016 р.). – Суми : СНАУ, 2016. – С. 68-71; 3. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України - 2011 р., № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /, стор. 556, стаття 112;
3. Шаган О.В. Система принципів нормотворчості / О.В. Шаган [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/10-9-14.pdf>.
- 4.. Майстренко О. Деякі питання вирішення колізій у податковому законодавстві України // Право України. – 2005. – № 9. – С. 95 – 99.
5. Браславський Р. Принцип стабільності та його місце у нормотворчій діяльності у сфері оподаткування // Підприємництво, господарство і право. – 2017. - №11. – С.138 – 141;
6. Угода «Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 27.06.2014 [Електронний ресурс] // Офіційний вебсайт Верховної Ради України. – Режим доступу до матеріалу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011
7. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» // Офіційний вісник України. 2015 р., № 4, стор. 8, стаття 67, код акта 75358/2015.

Денис ГОЛОДЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Даша КОВАЛЬЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Цифрова революція глибоко трансформувала всі сфери нашого існування, зокрема економіку, облік та фінансовий сектор. Впровадження блокчейн-технологій та виникнення криптовалют суттєво реформували наше сприйняття фінансового світу. Ці інновації, однак, породили ряд нових проблем, серед яких – необхідність ефективного нагляду та регулювання цих новітніх фінансових інструментів [1].

Облік криптовалютних операцій є однією з найбільш актуальних та складних тем у сучасному податковому праві. З моменту появи Bitcoin у 2009 році, світ цифрових валют стрімко розвивався, створюючи нові виклики для традиційних фінансових систем та податкових органів. Сьогодні, коли криптовалюти стали невід'ємною частиною глобальної економіки, питання їх правового статусу та оподаткування набуває все більшого значення [2].

Формою цифрових активів є криптовалюта, яка немає матеріального вираження, базується на асиметричному шифруванні та застосуванні різних криптографічних методів захисту, облік та емісія якої здійснюється децентралізовано в автоматичному режимі [3]. Попри те, що криптовалюти та пов'язані з ними технології відкривають безпрецедентні перспективи для учасників

ринку, вони також вимагають розробки адекватної законодавчої бази та податкової політики.

Криптовалюта – це вид цифрового активу, який функціонує як засіб обміну на основі криптографічних методів. Основними характеристиками криптовалют є децентралізованість, анонімність та захищеність транзакцій [3]. Криптовалюта в Україні за останні роки набирає популярності та активно інтегрується в різні сфери економіки та суспільства. Проте особливості та проблеми обліку криптовалют є одними з найбільш обговорюваних і складних тем. Транзакції з цифровими активами демонструють стрімке зростання, що спонукає уряд до створення нормативної бази для впорядкування цих нових економічних відносин. Закон України «Про віртуальні активи», підписаний главою держави 15 березня 2022 року, визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, яке є предметом цивільно-правових відносин, має економічну цінність та існує у вигляді цифрового коду. Однак, впровадження цього закону відкладено до моменту набуття чинності змін до Податкового кодексу України, які регламентуватимуть особливості оподаткування операцій з віртуальними активами. Ситуація ускладнюється тим, що чинний закон не врегульовує питання обліку та оподаткування таких операцій, а юридичний статус віртуальних активів залишається невизначеним [4].

Відомство, що відповідає за фінанси та зовнішньоекономічну діяльність, пропонує класифікувати криптовалюту в системі бухгалтерського обліку як нематеріальний актив або товарно-матеріальні цінності. У разі, коли криптовалюта утримується з метою отримання прибутку від її подальшого продажу за вищою ціною, рекомендується обліковувати її як запаси. З огляду на високу динаміку коливань вартості цифрових валют, їхня ринкова ціна характеризується значною мінливістю. Враховуючи цю особливість, оптимальним підходом до бухгалтерського обліку криптоактивів після їх первинного визнання є застосування методу переоціненої вартості [5].

Основна складність у обліку криптовалютних операцій полягає у тому, що різні країни по-різному визначають статус цифрових активів. У США, наприклад, криптовалюти розглядаються як майно, що підлягає оподаткуванню за правилами, аналогічними до акцій чи нерухомості. Японія, навпаки, визнає їх формою платіжного засобу. В Україні, згідно з нещодавно прийнятим законодавством, криптовалюти класифікуються як віртуальні активи – особливий вид нематеріального майна. Європейський Союз, у свою чергу, звільнив операції з обміну традиційних валют на криптовалюти від ПДВ, фактично прирівнявши їх до валютних операцій [6].

Така різноманітність підходів створює певні труднощі для міжнародних операцій та інвесторів, які працюють на глобальному ринку. Виникають питання подвійного оподаткування, визначення податкового резидентства та правильного обліку транскордонних операцій.

Ще одним викликом є різноманітність типів криптовалютних операцій, які можуть підлягати оподаткуванню. Це не лише купівля та продаж криптовалют, але й майнінг, отримання цифрових активів як оплати за товари чи послуги, обмін однієї криптовалюти на іншу, участь в Initial Coin Offerings (ICO) та багато інших. Кожен з цих видів діяльності може мати свої особливості оподаткування [3].

Важливо розуміти, що сфера обліку криптовалютних операцій постійно еволюціонує. З появою нових технологій, таких як децентралізовані фінанси (DeFi), виникають нові виклики для податкового законодавства. Регулятори по всьому світу працюють над адаптацією існуючих норм до нових реалій цифрової економіки.

Закон України «Про віртуальні активи» матиме значний вплив на організацію обліку криптовалюти в нашій країні. Цей законодавчий акт вносить суттєві зміни у фінансовий сектор, особливо в частині роботи з цифровими активами [4].

Перш за все, закон надає криптовалютам офіційний правовий статус. Це означає, що тепер є законні підстави для ведення обліку операцій з криптовалютами,

що є важливим кроком у визнанні цифрових активів частиною фінансової системи України.

Важливим аспектом закону є введення чітких визначень ключових понять, таких як «віртуальний актив» та «постачальник послуг віртуальних активів». Це значно полегшить класифікацію криптовалют у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, що до цього часу було проблематичним через відсутність єдиної термінології.

Встановлення державного регулювання ринку віртуальних активів означає, що організаціям доведеться дотримуватися певних стандартів обліку. Це може включати нові вимоги до документації та звітності щодо операцій з криптовалютами, що потребуватиме адаптації існуючих систем обліку.

Закон також створює правову основу для оподаткування операцій з криптовалютами [4]. Це вимагатиме від бухгалтерів розробки нових методик обліку для коректного відображення податкових зобов'язань, пов'язаних з криптовалютними операціями. Це може бути складним завданням, враховуючи унікальну природу цифрових активів.

Прийняття Закону України «Про віртуальні активи» означає початок нової ери в обліку криптовалют. Це вплине на бухгалтерів та фінансистів, а саме вимагатиме від них адаптації до нових реалій, освоєння нових методик та інструментів обліку. Водночас, це відкриває нові можливості для розвитку фінансового сектору України та інтеграції країни у глобальну цифрову економіку.

Отже, облік криптовалютних операцій залишається складною та динамічною сферою податкового права. Він вимагає постійного навчання та адаптації як від платників податків, так і від податкових органів. З розвитком технологій та зростанням прийняття криптовалют, можна очікувати подальших змін у законодавстві та практиці оподаткування. Важливо для всіх учасників ринку залишатися в курсі останніх змін та дотримуватися принципів прозорості та відповідальності у своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шефкіна М. Л. Облік та оподаткування криптовалютних операцій. URL: https://eprints.kname.edu.ua/65734/1/Тезиси_2023_2-105-108.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
2. Що таке криптовалюта? | Binance Academy. URL: <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-a-cryptocurrency> (дата звернення: 10.10.2024)
3. Кравчук Р. В. Особливості та перспективи розвитку криптовалют в Україні. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/947/1224> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
5. Криптовалюта в Україні та світі: регулювання, правовий статус та оподаткування. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/kryptovalyuta-v-ukrayini-ta-sviti-regulyuvannya-pravovyyu-status-ta-opodatкування/ (дата звернення: 10.10.2024).
6. Regulating bitcoins. URL: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2014/03/13/editorials/regulating-bitcoins/#.XKEr6afVKUI> (дата звернення: 10.10.2024).

Анастасія ГОРАЙЧУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Світлана СКАКУН,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Загально визнано, що економічна безпека є основою національної безпеки. В контексті України це розуміння ще більше підкреслюється через руйнування раніше існуючих виробничих сил і відносин, а також формування нових ринкових структур та інституцій. Ці об'єктивні фактори визначають пріоритетність економічної складової у забезпеченні національної безпеки, яка тісно пов'язана з соціальною. Важливо відзначити, що економічний аспект пронизує всі інші складові національної безпеки, становлячи їхню економічну базу [1, с. 135].

Поняття «фінансова безпека» є відносно новим і було введено в наукову сферу лише в останні роки. Використання комплексного підходу до розуміння цього терміна, особливо в контексті «фінансово-економічної безпеки», є визначальним для створення ефективної системи управління безпекою країни. Це пояснюється тим, що саме рівень фінансової складової в економічній безпеці держави визначає її стабільність, захищеність, а також потенціал для подальшого розвитку та процвітання.

У ряді публікацій, присвячених проблемам забезпечення безпеки країни автори ототожнюють поняття «економічна безпека» та «фінансово-економічна безпека». Проте економічна безпека звісно ж значно ширше за категорію фінансово-економічна безпека, оскільки остання є визначальною у системі економічної безпеки, адже переважна більшість правопорушень здійснюється саме у фінансово-економічній сфері [2, с. 43].

Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням для багатьох держав, зокрема й для України. Без належного рівня фінансової безпеки неможливо вирішити економічні проблеми, що постають перед країною, регіонами чи підприємствами. Це завдання набуває особливої важливості в умовах нестабільності та фінансових криз. Фінансова безпека як компонент економічної безпеки ринкової економіки охоплює:

- стан фінансової сфери й інститутів, що забезпечує захист національних економічних інтересів;
- збалансований і соціально орієнтований розвиток національної економіки, фінансової системи та фінансових процесів у державі;
- здатність і готовність фінансових інститутів створювати механізми захисту й реалізації інтересів національної фінансової системи;
- підтримку соціально-політичної стабільності в суспільстві;
- формування необхідного економічного потенціалу і фінансових умов для збереження єдності фінансової системи [3, с. 32].

Вивчаючи механізм правового забезпечення фінансової безпеки держави, необхідно проаналізувати такі основні складові: об'єкти, суб'єкти, національні фінансові інтереси, внутрішні та зовнішні загрози, а також механізми захисту. Об'єктами фінансової безпеки є фінансова система держави і всі її компоненти, зокрема: громадяни, державний управлінський апарат, підприємства та організації, територіальні одиниці держави, держава загалом.

Важливо пам'ятати, що всі заходи, спрямовані на забезпечення фінансової безпеки держави, повинні передусім гарантувати права та свободи громадян, які проживають на її території.

До основних суб'єктів, що беруть участь у забезпеченні фінансової безпеки, відносяться: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; Державна податкова служба України; судові органи; прокуратура; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Служба безпеки України; Державна прикордонна служба України; громадяни та їхні об'єднання [4, с. 38].

Національні інтереси у фінансовій сфері України спрямовані на досягнення економічної стабільності, збереження макроекономічного балансу, захист державного суверенітету та підтримку соціальної стабільності. Захист фінансових інтересів держави охоплює заходи щодо контролю за зовнішнім боргом, стимулювання національного виробництва та розвитку фінансових інститутів, що знижує залежність від зовнішніх економічних факторів.

Правове забезпечення фінансової безпеки передбачає прийняття та виконання низки законів і нормативних актів, що регулюють діяльність фінансових установ, функціонування банківського сектору, оподаткування, управління державними коштами та захист інвестицій. Одним із головних аспектів є створення стабільного фінансового середовища, яке підтримується ефективними правовими інструментами, що запобігають дестабілізації економіки та мінімізують ризики від внутрішніх та зовнішніх загроз [5, с. 108-109].

Фінансові установи, зокрема банки, інвестиційні фонди та страхові компанії, відіграють провідну роль у забезпеченні фінансової безпеки. Їхня діяльність регулюється як внутрішнім законодавством, так і міжнародними стандартами. Законодавчі норми, такі як Закон України «Про банки і банківську діяльність» [6] та Закон України «Про страхування» [7], встановлюють вимоги до прозорості

фінансової звітності, аудиту, контролю за капіталом, мінімізуючи ризики та запобігаючи кризовим явищам у фінансовому секторі.

Крім цього, важливим елементом є нормативно-правове забезпечення оподаткування та управління державними коштами, оскільки ці сфери є основними джерелами доходів для державного бюджету. Податкове законодавство, включаючи Податковий кодекс України [8], передбачає низку механізмів, які запобігають ухиленню від оподаткування, контролюють витрати бюджетних коштів і забезпечують збалансованість бюджету. Прозорість податкової системи, чіткі вимоги до податкової звітності, а також ефективний контроль за виконанням податкових зобов'язань допомагають мінімізувати корупційні ризики та сприяють стабільності державних фінансів.

Захист інвестицій є ще одним напрямом у забезпеченні фінансової безпеки. Для залучення іноземних інвестицій і підтримки внутрішніх інвесторів держава повинна забезпечити правові гарантії, які захищають інвесторів від неправомірних дій і забезпечують справедливі умови для ведення бізнесу. Законодавство України про інвестиційну діяльність, включаючи Закони України «Про режим іноземного інвестування» [9] та «Про інвестиційну діяльність» [10], встановлює права і обов'язки інвесторів, сприяючи формуванню позитивного інвестиційного клімату.

Правове забезпечення також охоплює питання боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, які можуть становити суттєві загрози фінансовій безпеці держави. Важливу роль у цьому напрямі відіграє Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [11], який зобов'язує фінансові установи здійснювати моніторинг підозрілих операцій, запобігає фінансовим махінаціям і підвищує відповідальність за незаконні фінансові дії. Ці заходи дозволяють виявляти та нейтралізувати фінансові злочини, які можуть завдати шкоди національній економіці та підірвати фінансову стабільність.

Крім внутрішнього правового регулювання, для забезпечення фінансової безпеки необхідна міжнародна співпраця з організаціями, що спеціалізуються на боротьбі з економічними злочинами, корупцією та іншими загрозами. Співпраця з міжнародними партнерами допомагає Україні застосовувати сучасні стандарти фінансової прозорості та стабільності, адаптувати найкращі практики та залучати іноземний досвід для протидії економічним ризикам.

Таким чином, формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України є багатогранним процесом, що вимагає координації зусиль на законодавчому, адміністративному та міжнародному рівнях. Тільки за умови комплексного підходу можна досягти фінансової стабільності, яка сприятиме економічному розвитку, соціальній стабільності та національній безпеці України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: *наук. моногр.* К.: Національна академія управління, 2010. 232 с.
2. Давидюк Т. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2013. Вип. 1 (25). С. 39–52.
3. Смоквіна Г. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України. *Економіка: реалії часу.* 2014. № 3 (13). С. 30–36.
4. Бригінець О. О. Особливості формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2016. № 837. С. 36-41.
5. Бондаренко А. І. Механізми забезпечення фінансової безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 3. С. 107–109.
6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

7. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
9. Про режим іноземного інвестування: Закони України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 №1560-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20221010#Text>
11. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 №361-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Ярослав ГРЕЦА,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри господарського права
Ужгородського національного університету

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЯМ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У системі податкових відносин важливим є забезпечення дотримання балансу прав та законних інтересів платників податків та публічних інтересів держави. Інтерес платників податків часто полягає у здійсненні податкового планування, побудові такої моделі оподаткування, яка, зокрема, забезпечить оптимальне податкове навантаження. Досягнення мети податкового планування повинно відбуватися із застосуванням засобів та механізмів, які не суперечать закону. У науковій літературі обґрунтувалось, що неправомірна поведінка платника податків,

ба навіть недобросовісна поведінка, яка містить ознаки зловживання правом, виходить за межі податкового планування. Так само наголошувалось, що на практиці не виникає проблем із розмежуванням податкового планування та явно протиправної поведінки, тоді як розмежувати податкове планування та недобросовісну поведінку часто дуже складно. Такі труднощі, переважно, викликані недосконалим правовим регулюванням та недостатнім правовим закріпленням у податковому праві поняття, ознак та наслідків недобросовісної поведінки суб'єктів податкових правовідносин [1, с. 214]. Ця правова прогалина має бути найскоріше усунута. Разом з тим, вирішивши цю проблему, необхідно передбачити дієві механізми та засоби недопущення неправомірної мінімізації податків внаслідок недобросовісної поведінки та зловживання правами.

О. Рогач визначає наступні напрямки механізму протидії проявам зловживання правом:

1) ідеологічний напрямок, який включає в себе розробку правової ідеології, підвищення рівня суспільної та правової свідомості, правової культури, правової освіти населення тощо;

2) нормативно-правовий напрямок, спрямований на підвищення якості законодавства та правотворчої техніки, відповідності норм права принципам права;

3) функціонально-правовий напрямок, який передбачає підняття рівня правозастосування, покращення рівня законодавчої техніки, забезпечення максимально можливого обсягу реалізації норм права на рівні використання, виконання та дотримання норм права [2, с. 308-323].

Засоби протидії неправомірній мінімізації податків мають свої особливості. У податковому праві вони характеризуються необхідністю забезпечення повного та неухильного виконання податкового обов'язку.

Виконання конституційного обов'язку, передбаченого статтею 67 Конституції України, реалізується сплатою кожним податків і зборів. Установлення системи оподаткування, податків і зборів, їх розмірів та порядку сплати є виключно

прерогативою закону. При вноормуванні цих суспільних відносин держава має право визначати механізми, які забезпечують платником належну сплату податків і зборів [3, с. 78].

Як визначено в пункті 38.1 статті 38 ПК України, виконанням податкового обов'язку визнається сплата в повному обсязі платником відповідних сум податкових зобов'язань у встановлений податковим законодавством строк [4].

На думку М. Кучерявенка, сукупність дій, пов'язаних з реалізацією податкового обов'язку, можна розмежувати на дії, що виражають зміст останнього й гарантують надходження грошових коштів від податків і зборів до бюджетів (фактично йдеться про обов'язок зі сплати податку), і дії, які забезпечують сплату податку, до яких відносять обов'язки щодо податкового обліку і звітності [5, с. 391].

Вказаний науковець зазначає, що виконання обов'язку зі сплати податків і зборів ґрунтується на кількох факторах, серед яких слід виділити такі: рівень податкової культури та податкової дисципліни платника податків; потенційна можливість застосування державного примусу в разі порушення норм податкового законодавства. Встановлення відповідальності за податкові правопорушення не може забезпечити повної та своєчасної сплати податків і зборів. Тому виникає необхідність у запровадженні спеціальних забезпечувальних заходів, зміст яких зумовлюють специфічні особливості предмета і методу правового регулювання в межах окремих галузей права [6, с. 133].

Виконання конституційного обов'язку щодо сплати податків є необхідною передумовою для забезпечення балансу інтересів держави та суспільства, адже завдяки податковим платежам держава мобілізує кошти, необхідні для забезпечення виконання її завдань і функцій, в ефективному здійсненні яких зацікавлений кожен член суспільства. Податки, які централізуються в бюджеті, повертаються платнику через надання суспільних благ та послуг. Сутність способів забезпечення виконання обов'язку зі сплати податків і зборів зумовлена владно-майновою природою податкових правовідносин. У разі порушення власних майнових інтересів при

несплаті податків, держава, в особі уповноважених нею органів, використовує передбачені законодавством владні повноваження з метою імперативного забезпечення реалізації податкового обов'язку та відновлення порушеного суб'єктивного права [7, с. 175].

На думку І. Тютюника, сучасні виклики економічного розвитку, які постають перед суб'єктами господарювання в Україні, спонукають їх до використання різноманітних шляхів оптимізації та зменшення можливих витрат виробничого циклу. У результаті зростає актуальність застосування як легальних, так і нелегальних схем мінімізації податкового навантаження як можливості зменшення податкового тиску [8, с. 124].

Д.Сахно зазначає, що при плануванні податкової й економічної політики законодавцеві бажано відразу розробляти ефективні податкові механізми, що не допускать можливості зловживання через податкове маневрування й невизначеність положень податкового законодавства [9, с. 82-83].

Для того, щоб визначити основні засоби забезпечення інтересів держави у сфері податкових правовідносин, необхідно з'ясувати причини, що зумовлюють порушення цих інтересів і невиконання обов'язків щодо сплати податків. Причини, які спонукають платників податків до незаконної мінімізації оподаткування, описував І. Кріль, називаючи серед них такі:

1) економічні – велике та несправедливе податкове навантаження, збільшення частки збиткових підприємств, інфляція, низький рівень платіжної дисципліни;

2) соціальні – низький рівень податкової культури в суспільстві, недовіра до податкових органів, постійне зниження платоспроможності населення, негативне ставлення населення до оподаткування;

3) організаційні – неефективна система податкового адміністрування, низький кваліфікаційний рівень працівників податкових органів, низький рівень податкового контролю;

4) правові – нестабільність та недосконалість податкового законодавства, необізнаність із податковим законодавством, правова незахищеність платників податків [10, с.172].

На думку І. Гуцула, вагомими факторами, що впливають на рішення суб'єкта господарювання щодо ухилення від сплати податків, є рівень податкового навантаження, відповідальність за порушення податкового законодавства, імовірність виявлення факту ухилення від сплати податків та рівень податкової культури платників податків [11, с.152].

Опираючись на вказані дослідження, ми можемо визначити основні елементи механізму протидії незаконній мінімізації податків, виходу за легітимні межі податкового планування, зловживання правами суб'єктами податкових правовідносин:

- 1) підвищення рівня правової культури та правової свідомості суб'єктів податкових правовідносин;
- 2) підвищення якості правового регулювання податкових правовідносин;
- 3) дотримання оптимального балансу інтересів держави та платників податків;
- 4) підвищення якості правозастосування в податкових правовідносинах, зокрема здійснення ефективного податкового контролю.

Найбільш повно забезпечити захист інтересів держави можливо тоді, якщо буде втілено такий комплекс відносин та взаємодії між державою і платниками податків, при якому будуть відсутні передумови для порушень та зловживань у податковій сфері або який превентивно не допустить такі зловживання. Правомірна та добросовісна поведінка платників податків має бути забезпечена внаслідок їхньої високої правосвідомості, а з іншого боку – внаслідок ефективної роботи органів податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греца Я.В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика : монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 420 с.
2. Рогач О.Я. Зловживання правом: теоретико–правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.
3. Податкове право: навч. посіб. / Я.В. Греца, В.І. Ярема, Ю.М. Бисага, М.В. Сідак. К.: Знання, 2012. 389 с.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI. Голос України. 2010. № 229-230.
5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6-ти т. Т. 2: Введение в теорию налогового права. Харьков : Легас, 2004. 600 с.
6. Податкове право. Навч. посіб. / Г.В.Бех, О.О.Дмитрик, Д.А.Кобильнік та ін. / За ред. проф. М.П.Кучерявенка. К.: Юріком Інтер, 2003. 400 с.
7. Греца Я.В., Бисага Ю.М. Правовий механізм реалізації та захисту прав і законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин. Ужгород: Ліра, 2007. 208 с.
8. Тютюнник І. В. Інструменти мінімізації податкового навантаження в Україні: порівняльний аналіз та ефекти від застосування / І. В. Тютюнник, Я. В. Кобушко. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28(4). С. 122–130.
9. Сахно Д.С. Зловживання правом у податкових відносинах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2019. 233 с.
10. Кріль І.М., Кміть В.М. Суть та основні методи боротьби з незаконною мінімізацією оподаткування в Україні. *Економікс*. 2013. № 1. С.172–177.
11. Гуцул І.А. Моніторинг способів протидії ухиленню від оподаткування. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 18. С.151–155.

Віталій ГУГЛЕЙ,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри адміністративного і фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: Тамара ЛАТКОВСЬКА,
доктор юридичних наук, професор
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ»

На сьогоднішній день поняття «фінансова безпека» не є всебічно дослідженим та вивченим, але це не зменшує актуальності дослідження даної категорії, а навпаки – дає підстави для досліджень у цій сфері.

В умовах глобалізації, інтеграційних процесів та зростання фінансових ризиків дослідження теорії фінансової безпеки набуває особливої актуальності. Це поняття охоплює широкий спектр економічних, політичних та соціальних аспектів, які впливають на стабільність та розвиток фінансової системи країни.

Аналіз існуючих наукових підходів та визначень цього поняття дають підстави для теоретичного осмислення фінансової безпеки.

Різні науковці пропонують власні трактування фінансової безпеки, що обумовлено багатогранністю та комплексністю цього явища. Однією з ключових проблем є визначення критеріїв та індикаторів, які дозволяють оцінити рівень фінансової безпеки держави.

Деякі науковці розглядають фінансову безпеку як стан захищеності фінансових інтересів держави, що забезпечує її економічну незалежність, стійкість фінансової системи та здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Інші акцентують увагу на стійкості бюджетної системи та ефективності податкової політики як ключових елементів фінансової безпеки. Аналіз різних підходів дозволяє створити більш комплексне розуміння сутності фінансової безпеки та визначити основні напрямки її забезпечення.

З погляду забезпечення рівноваги фінансова безпека держави – це стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, страхової та фондової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [1].

Фінансова безпека держави обумовлена: захищеністю фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; достатнім рівнем фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; здатністю фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [2].

У загальному, фінансову безпеку держави можна визначити через сукупність певних властивостей. Зокрема, це захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; достатній рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [3].

Схоже комплексне визначення фінансової безпеки пропонує і інший автор досліджень даної тематики. Зокрема, фінансова безпека розглядається як сукупність: ступеня захищеності фінансових інтересів; рівня забезпеченості суб'єктів усіх рівнів управління фінансовими ресурсами; стану складових фінансового ринку; якості фінансових інструментів і послуг; стану фінансових потоків в економіці, що дозволяє вважати її одним з найважливіших системоутворюючих елементів економічної безпеки держави [4].

Фінансова безпека держави – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави раціонально використовувати фінансові ресурси [5].

Нормативно-правове регулювання фінансової безпеки в Україні здійснюється через систему законодавчих та підзаконних актів, які визначають засади фінансової політики держави, механізми управління державними фінансами, регулювання банківської діяльності, валютного ринку та податкової системи.

Одним із таких актів є Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. Вона окреслює основні загрози та виклики у сфері фінансової безпеки, а також шляхи їх подолання. Концепція не оперує поняттям «фінансова безпека», але окреслене нею коло відносин що регулюються відповідає об'єктам фінансової безпеки. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері України є стратегічним документом, який визначає основні напрями державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки країни. Вона формулює засади, принципи та пріоритети дій державних органів, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості та захист національних інтересів у фінансовій сфері. Цей документ є важливим інструментом для запобігання фінансовим кризам та мінімізації ризиків, пов'язаних з фінансовою нестабільністю. У концепції зазначено, що національна безпека у фінансовій сфері включає питання безпеки в бюджетній сфері, у сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору, податковій сфері, сфері фінансів реального сектору економіки, банківській сфері, сфері валютного ринку та у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектору [6]. Цей перелік дає підстави для окреслення структури фінансової безпеки в Україні виділяючи такі її елементи як: бюджетна безпека, податкова безпека, валютна безпека тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. С.М. Фролов, О.В. Козьменко, А.О. Бойко. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навч. посіб. Суми: УАБС НБУ, 2015. 332 с.
2. Білоус В.Т., Тернущак М.М. Категорія «фінансова безпека держави» у теоретико-правовому вимірі // Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 26 жовтня 2023 року. Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. 312 с
3. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
5. Сухоруков А.І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія (передмова акад. НАН України С.І. Пирожкова). К. : НІПМБ, 2004. 117 с.
6. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 15.08.2012 № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text> (дата звернення 18.06.2024 р.)

Оксана ГУМЕНЮК,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

РЕІНЖИНІРИНГ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВЕЛИКИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ: НОВІТНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Науковою метою дослідження є комплексний аналіз практичних засад реінжинірингу правового статусу великих платників податків (ВПП) у контексті сучасних міжнародних стандартів податкового адміністрування, а також адаптація зарубіжного досвіду для підвищення ефективності контролю та забезпечення податкової дисципліни. Дослідження має на меті виявити ключові аспекти правового регулювання діяльності ВПП, розробити рекомендації щодо вдосконалення їх правового статусу та запропонувати оптимальні механізми взаємодії з податковими органами, що сприятиме зменшенню ризиків для державного бюджету та стимулюватиме економічний розвиток.

Реінжиніринг правового статусу великих платників податків є актуальною темою в умовах глобалізації, розвитку міжнародного співробітництва у сфері оподаткування, а також зміцнення стандартів контролю та прозорості у податкових відносинах. У рамках цього процесу варто звернути увагу на кілька ключових аспектів. Важливою складовою є імплементація міжнародних стандартів податкового адміністрування, таких як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), які спрямовані на мінімізацію ухилення від податків. Це дозволяє великим платникам податків працювати в межах єдиного стандарту, зменшуючи ризики для державного бюджету.

Реінжиніринг правового статусу ВПП включає підвищення відповідальності та розширення прав податкових органів для перевірки діяльності таких платників. Наприклад, у країнах ЄС активно використовується практика міжнародного обміну

податковою інформацією між країнами, що дозволяє оперативно виявляти випадки ухилення від податків та інші порушення. Розширення повноважень податкових органів в рамках реінжинірингу правового статусу ВПП передбачає посилення контролю за їх діяльністю та вдосконалення механізмів взаємодії з податковими органами. Цей процес обумовлений потребою забезпечити ефективну податкову дисципліну та збільшити надходження до бюджету, особливо в умовах економічних викликів. Розглянемо основні напрями такого розширення:

- підвищення вимог до звітності та прозорості;
- розширення повноважень податкових органів щодо проведення аудитів;
- обмін інформацією та міжнародна співпраця. Підписані міждержавні угоди про автоматичний обмін податковою інформацією дозволяють податковим органам швидко отримувати дані про закордонні рахунки та активи великих платників податків;

- впровадження електронних систем контролю. Оцифрування податкового адміністрування дає змогу автоматично відслідковувати операції великих платників податків. Наприклад, в Італії запроваджено систему електронного обміну рахунками-фактурами між великими компаніями та податковими органами, що значно спрощує моніторинг фінансових операцій.

- підвищення штрафів та відповідальності за податкові порушення. Великі платники податків несуть суворішу відповідальність за порушення податкового законодавства, включаючи значні штрафи та навіть кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків. У багатьох країнах ЄС застосовується прогресивна шкала штрафів залежно від розміру компанії, що мотивує дотримуватись податкової дисципліни.

У країнах із розвинутою податковою системою, як-от США та країни ЄС, правовий статус великих платників податків передбачає особливий контроль, зокрема регулярне звітування та виконання вимог щодо прозорості. Наприклад, у США великі корпорації зобов'язані регулярно проходити аудити, а у Німеччині

існують програми стимулювання для великих платників, які дотримуються всіх податкових вимог.

Крім цього, важливим у напрямі вдосконалення організаційної роботи податкових органів із ВПП має стати створення умов для набуття останніми престижного статусу. Наявний привілейований статус великих платників повинен бути підкріпленим відповідною репутацією в суспільстві, тобто поняття «великий платник» повинно асоціюватись із поняттям «престижний платник». У цьому питанні вважаємо доцільним зорієнтувати діяльність відділів масово-роз'яснювальної роботи фіскальних органів на формування позитивного інтегрованого образу великого платника.

На наш погляд, такі особливості застосування розглянутого методу контролю як мінімізація втручання податкових органів у поточну діяльність платника податку, суттєве зменшення зустрічних звірок; оперативне реагування органу на проблеми платника податку та заміна існуючих процедур аудиту платників поточним моніторингом їх діяльності [1] справді значно підвищили б рівень дотримання ВПП податкового законодавства. Так, якщо держава передусім зацікавлена у створенні умов для добровільного і коректного виконання податкових зобов'язань, то добросовісні платники податків бажають мати визначеність у відносинах з податковими органами та правильно застосовувати податкове законодавство [2, с. 190].

В умовах реформування податкової системи України важливим кроком є впровадження зарубіжних практик із відповідною адаптацією. Це сприятиме підвищенню податкової дисципліни, а також вдосконаленню правового статусу ВПП з метою створення умов для залучення іноземних інвестицій.

Таким чином, реінжиніринг правового статусу великих платників податків є необхідним етапом для підвищення ефективності податкової системи та адаптації до міжнародних стандартів. Сприяє більш ефективному контролю за їх діяльністю,

запобіганню податкових порушень та забезпеченню стабільних податкових надходжень до державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пояснювальна записка до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення експерименту із запровадження горизонтального моніторингу» [Електронний ресурс]: Державна податкова служба України. – 2012. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/regulyatornapolitika/2012-rik/62192.html>

2. Пилипів В. В. Сучасні форми партнерської взаємодії у сфері оподаткування / В. В. Пилипів, В. І. Тарангул // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2014. – №1. – С. 188–194.

3. Великому бізнесу презентували концепцію реформування Центрального офісу з обслуговування великих платників [Електронний ресурс]/ Офіційний портал МГУ ДФС – Центрального офісу з обслуговування великих платників. – Режим доступу: <http://officevp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/223974.html>

Єлизавета ДЕПУТАТ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету

Віта ПЕТРУК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ЗАПОБІГАННЯ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасні виклики, з якими стикається Україна, зокрема тривала війна, економічні кризи та глобальні економічні потрясіння, суттєво впливають на фінансову стабільність держави. Потреба в значних фінансових ресурсах для забезпечення оборони, відновлення інфраструктури та надання громадянам основних соціальних послуг змушує державу шукати додаткові джерела надходжень до бюджету. Одним із головних викликів є ухилення від сплати податків, що значно знижує бюджетні можливості держави та підриває фінансову безпеку. Запобігання цьому явищу є критично важливим елементом забезпечення фінансової стабільності України, особливо в умовах воєнного стану та на шляху євроінтеграції.

Проблема ухилення від сплати податків та заходи з протидії цьому явищу вже тривалий час є предметом дослідження багатьох науковців та практиків. У наукових працях таких дослідників, як Андрющенко І., Крисоватий І., Пашко П., Сало Л., Тарасова О., Томнюк Т. та інших, висвітлюються різні аспекти ухилення від сплати податків, включаючи причини цього явища, його вплив на економіку та методи

протидії. Ці дослідження є важливими для розвитку правових та адміністративних механізмів запобігання таким порушенням.

Стаття 67 Конституції України закріплює конституційний обов'язок кожної особи сплачувати податки та збори у встановленому законом порядку та розмірах. Цей обов'язок передбачає також щорічну подачу декларації про доходи до податкової служби [1].

Нерідко у юридичній літературі поруч із поняттям «ухилення від сплати податків» зустрічається таке поняття як «уникнення оподаткування». Згідно з визначенням А. В. Загороднього та Г. В. Вознюка, «уникнення оподаткування» передбачає використання законних податкових пільг та оптимізацію податкових схем, тоді як «ухилення від сплати податків» є навмисним порушенням податкового законодавства шляхом приховування доходів або подання недостовірної інформації [2, с. 585]. Існують три основні стратегії, які застосовують платники податків для зменшення податкового навантаження: ухилення від сплати податків, уникнення сплати податків і податкова оптимізація.

Звернемо вашу увагу на ухилення від сплати податків, яке має кілька характерних ознак. Основними з них є свідомі дії або бездіяльність, що спрямовані на скорочення податкових зобов'язань. Такі дії реалізуються через використання незаконних методів з метою зменшення податкових виплат, що, у свою чергу, призводить до значних втрат у надходженнях до державного бюджету. Як правило, метою подібних маніпуляцій є отримання незаконних фінансових вигод для власних потреб. Ці дії створюють ризики для фінансово-економічної діяльності, негативно впливають на соціально-економічний розвиток та становлять загрозу економічній безпеці держави. Ухилення від сплати податків призводить до розвитку ряду таких негативних тенденцій як: порушення правил чесної конкуренції, росту корупції, зменшення надходжень до державного бюджету, недостатнього фінансування суспільного сектора господарства, відтоку капіталів за кордон тощо.

Запобігання ухиленню від сплати податків є важливим інструментом для зміцнення бюджетних надходжень і забезпечення стабільності фінансової системи.

По-перше, збільшуються надходження до державного бюджету. Коли платники податків належним чином виконують свої зобов'язання, держава отримує більше коштів для фінансування суспільних потреб, таких як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, оборона тощо. Ухилення від сплати податків зменшує ці надходження, що створює дефіцит і змушує уряд шукати інші джерела фінансування або скорочувати витрати.

По-друге, відбувається запобігання дефіциту бюджету. Підвищення рівня податкової дисципліни допомагає скоротити дефіцит бюджету, оскільки більше коштів надходить до скарбниці. Це, у свою чергу, знижує потребу в запозиченнях, що зменшує навантаження на державний борг.

Ключовим інструментом для запобігання ухиленню від сплати податків є податковий контроль. Він включає в себе низку заходів, спрямованих на перевірку дотримання податкового законодавства та забезпечення економічної безпеки, що має запобіжний вплив на діяльність організацій [3].

Важливою умовою для належного функціонування податкової системи є здійснення податкового контролю. Малоефективний або відсутній податковий контроль сприяє ухиленню від сплати податків, що призводить до суттєвого скорочення податкових надходжень до бюджету та може створити загрозу для економічної безпеки країни [4, с. 108].

Нагляд за виконанням податкових зобов'язань включає проведення різних процедур, а саме: отримання пояснень від податкових агентів і платників податків, перевірку даних обліку та звітності, а також огляд територій і приміщень, що використовуються для отримання доходу. Проте, якщо брати до уваги теорію та практичний досвід, то перевірка – це найбільш дієвий вид податкового контролю, що має на меті виявлення недотримання податкового законодавства, яка у свою чергу може призвести до відповідальності за порушення податкових норм [5].

В Україні податковий контроль здійснюється підрозділами податкового аудиту, які були уповноважені при реорганізації Державної податкової служби України у 2020 році. Складне фінансове становище великої кількості суб'єктів господарювання має негативний вплив на здійснення податкового контролю, адже підприємства не можуть сплачувати податки в повному обсязі і користуються як легальними, так і нелегальними схемами ухилення від сплати податків. Це створює перешкоди для виявлення податкових порушень. Ефективному податковому контролю заважає недовіра до податкових органів та низький рівень податкової культури серед платників податків. Це результат того, що податкове законодавство не ідеальне, а деякі працівники податкових органів порушують свої обов'язки [6, с. 116].

Податкова система України, як і будь-яка інша, не є ідеальною та має свої вади. Основними недоліками є: в Україні, не відміну від ЄС, недостатньо уваги приділяється підприємцям малого бізнесу, який є важливим рушієм економічного зростання; постійні зміни у законодавстві, що унеможлиблює довгострокове планування для бізнесу; високі витрати на адміністрування податків, що в результаті створюють додаткове навантаження на підприємців; митна система не є достатньо гнучкою, щоб реагувати на зміни на світовому ринку, що обмежує можливості українських експортерів; несправедливий розподіл податкових надходжень між центральним та місцевими бюджетами гальмує розвиток регіонів.

Для покращення податкової системи України доцільно вжити такі заходи:

1. посилення взаємодії податкових та митних органів. Розбудова ефективної податкової та митної системи неможлива без створення інтегрованої електронної платформи для моніторингу товарів на всіх етапах їхнього руху з одночасним проведенням митного, податкового та аудиторського контролю.

2. створити автоматизовану інформаційно-аналітичну платформу, яка б забезпечувала попередній аналіз і виявлення податкових ризиків до проведення перевірок. Такий інструмент дозволить визначати необхідність проведення

позапланових перевірок, наприклад, у разі ліквідації платника податків або запитів на відшкодування ПДВ. Також платформа може слугувати засобом внутрішнього моніторингу якості проведених податкових перевірок;

3. розробити й запровадити стратегію комплексної боротьби з нелегальним обігом підакцизних товарів. Для цього необхідно застосовувати системи податкової верифікації та моніторингу руху товарів від виробника або імпортера до кінцевого споживача, а також визначити найпроблемніші сегменти ринку підакцизної продукції.

Україна стикається з низкою серйозних викликів, зокрема тривалою війною, економічними кризами та глобальними потрясіннями, що впливають на фінансову стабільність держави. У такій ситуації критично важливим є боротьба з ухиленням від сплати податків, оскільки це явище знижує бюджетні надходження та загрожує економічній безпеці країни. Для ефективного податкового контролю важливо вдосконалювати правові та адміністративні механізми, впроваджувати автоматизовані платформи для аналізу ризиків, а також боротися з нелегальним обігом підакцизних товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 15.10.2024).

2. Загородній А.Г, Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. 3-тє вид. Львів : Львів. політехніка, 2011. 844 с.

3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.10.2024).

4. Андрющенко І. Є., Шаповал С. С. Податковий контроль в системі протидії ухиленню від оподаткування. *Ефективна економіка*. 2017. №7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5691> (дата звернення: 15.10.2024).

5. Власов А., Понамарчук О. Сутність та функції податкового контролю. *Юридичний вісник*. 2011. № 2. С. 107-113.

6. Князькова В. Фіскальна ефективність податкового контролю та напрями його покращення. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3 (74). С. 116-123.

Віталій ДИМЧУКОВ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Ольга БІЛОВОДСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
студенти групи ПБ-21-3
ННІ права,
Державного податкового університету
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Повномасштабна війна, розпочата росією проти України, впливає на всі аспекти суспільних відносин у нашій країні. У цьому контексті особливе значення набуває удосконалення податкової та бюджетної системи для своєчасного та

повного наповнення бюджету, що необхідно для фінансування Збройних сил України (далі – ЗСУ), які забезпечують оборону нашої держави та захист її суверенітету й територіальної цілісності. З метою зміцнення обороноздатності країни у серпні 2014 року було введено військовий збір як тимчасовий податок, який став додатковим до податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО). Військовий збір з'явився як необхідний платіж у відповідь на початок збройної агресії РФ, під час антитерористичної операції на сході України. У 2015 році термін дії цього збору було продовжено на невизначений час для фінансової підтримки реформування ЗСУ [1, с. 67].

Військовий збір як обов'язковий платіж стягується на підставі п. 161 підрозділу 10 Перехідних положень Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [2]. При нарахуванні він майже завжди нерозривно пов'язаний з ПДФО. О. В. Солдатенко доречно відзначає, що «за економічною і правовою природою військовий збір є податком – обов'язковим платежем до відповідного бюджету, але його цільовий характер зумовив необхідність у застосуванні законодавцем назви «збір», що за положеннями п. 6.2 ст. 6 ПКУ має передбачати умову отримання платниками збору спеціальної вигоди» [2; 3, с. 226].

Так, 10 жовтня 2024 року, Верховна Рада України підтримала у другому читанні законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» [4]. З дня набрання чинності законом, військовий збір на зарплати всіх фізичних осіб (включаючи тих, хто працює в режимі «Дія.Сіті») зросте з 1,5% до 5%, окрім військовослужбовців ЗСУ, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Національної гвардії України, прикордонників, Управління державної охорони України та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації. Для цих категорій ставку залишили на рівні 1,5%, та залишили звільнення для тих, хто виконує бойові

завдання). При цьому, з 1 січня 2025 року військовий збір на інші доходи громадян (крім зарплат) також збільшиться з 1,5% до 5%.

Нововведення, ухвалене Верховною Радою України, є позитивним кроком у контексті фінансування ЗСУ та підтримки країни в умовах війни. Збільшення військового збору на зарплати з 1,5% до 5% для більшості працюючих громадян дозволить зібрати додаткові ресурси, які необхідні для зміцнення обороноздатності держави. Це рішення є логічним у ситуації, коли кожен вклад має значення для захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Водночас, варто відзначити, що для військовослужбовців та інших силовиків ставка залишилася на попередньому рівні. Це свідчить про справедливий підхід до оподаткування, адже ці люди ризикують своїм життям, захищаючи нашу країну. Таким чином, баланс між зобов'язаннями громадян і підтримкою тих, хто на передовій, збережено. З іншого боку, збільшення ставки військового збору на інші доходи з 1 січня 2025 року свідчить про довгострокову стратегію, яка може забезпечити стабільність фінансування оборони в майбутньому. На нашу думку, дане рішення потребує підтримки з боку суспільства, адже в умовах війни важливо, щоб кожен усвідомлював свою роль у спільній справі.

З оглядом на вище окреслене, погодимось з думкою О. Г. Ісадкової, що «військовий збір у нашій країні у часи складної політико-економічної ситуації є правильним рішенням, оскільки збір має дуже важливе значення. Військовий збір є загальнообов'язковим, має на меті утримання армії та забезпечення військової сфери. Як свідчить світовий досвід та історія, введення невеликого податку з кожного громадянина є найбільш ефективним способом отримання коштів швидко, на відміну від окремих спонсорських внесків» [5, с. 109]. Дійсно, сплата військового збору кожним громадянином країни є фундаментом розбудови сильної, демократичної та незалежної держави.

Таким чином, військовий збір є важливою складовою податкового механізму в умовах сьогодення, особливо в контексті триваючої війни та необхідності

фінансування ЗСУ. Його введення та подальше вдосконалення відображають прагнення держави забезпечити ефективний захист національних інтересів і територіальної цілісності. Збільшення ставки збору для більшості громадян, поряд з підтримкою військовослужбовців, демонструє справедливий підхід до оподаткування в умовах війни. При цьому слід наголосити, що даний податок не лише сприяє мобілізації фінансових ресурсів для оборонних потреб, але й формує у суспільстві відчуття колективної відповідальності за майбутнє країни. В умовах глобальних викликів та змін військовий збір стає символом національної єдності та солідарності. Так, його роль у сучасному податковому механізмі є незаперечною і потребує підтримки та розуміння з боку всіх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук Н.І., Касьяненко Л. М. Реформування військового збору в Україні в умовах воєнного стану: аналіз законодавчих ініціатив. *Нове українське право*. 2024. Випуск 1. С. 65-72.
2. Податковий кодекс України від 01.10.2024 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 19.10.2024 р.)
3. Солдатенко О. В. Військовий збір у податковій системі України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 1. С. 224-229.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану: проект Закону України від 30.08.2024 р. № 11416-д. URL: <http://surl.li/yktrlqx> (дата звернення 19.10.2024 р.)
5. Ісадкова О.Г. Військовий збір та особливості його адміністрування у військовий час. *Проблеми розвитку економіки підприємства: погляд молоді: матеріали XVI Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти*. 10 березня 2023р. 2023. Харків. С. 108-111.

Емілія ДМИТРЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та міжнародного права,
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

КОНТРОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Україна з часу набуття незалежності обрала шлях на інтеграцію до Європейського Союзу (далі – ЄС). Із підписанням у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода) цей процес набув планового та системного характеру, охопивши майже усі сфери суспільного життя, в тому числі й публічні фінанси та фінансову систему в цілому. Відповідно до глави 3 «Управління державними фінансами: бюджетна політика, внутрішній контроль і зовнішній аудит» розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди ця сфера має відповідати основоположним принципам права ЄС: підзвітності, прозорості, економності, ефективності, результативності [1, ст. 346].

Варто зазначити, що впровадження до законодавства України європейського досвіду у аналізованій сфері розпочалося задовго до підписання Угоди. Так, норма про необхідність забезпечення доступу до інформації про розпорядження бюджетними коштами була закріпила у ч. 5 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI. У змісті цієї норми було зазначено, що не може бути обмежено доступ до наступної інформації: 1) про складання, розгляд і затвердження бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів та плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів, а також їх виконання за розписами, бюджетними програмами та видатками (крім таємних видатків відповідно до ст. 31 Бюджетного кодексу України); 2) про взяття розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів бюджетних зобов'язань

(здійснення розпорядження бюджетними коштами у будь-який інший спосіб); 3) про планування, формування, здійснення та виконання закупівлі товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти, у тому числі оборонних закупівель (крім випадків, якщо окрема інформація про закупівлі товарів, робіт і послуг становить державну таємницю відповідно до Закону України «Про державну таємницю»); 4) про володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном (коштами) (у тому числі до копій відповідних документів), умови отримання цих коштів (майна), прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти (майно) (крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 23 Закону України «Про основи національного спротиву»); 5) про наявність у фізичних осіб податкового боргу; 6) про стан і результати перевірок та службових розслідувань фактів порушень, допущених у зазначених вище сферах діяльності.

Важливим з точки зору правового забезпечення фінансової безпеки України є уточнення у аналізованій статті, що обмеження доступу до такої інформації здійснюється виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Метою цих обмежень є запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, охорона здоров'я населення, захист репутації або прав інших людей, запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [2, ст. 6].

За сучасних умов для виконання встановлених в Угоді вимог щодо імплементації норм європейського права, у тому числі в частині бюджетного законодавства [1, ст. 347] було прийнято низку нормативно-правових актів. Це насамперед Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 р. № 183-VIII (далі – Закон № 183-VIII). Особливістю Закону № 183-VIII є визначення у статті 1 поняття «публічні кошти», яким охоплюються: кошти державного бюджету (крім таємних видатків), бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, зокрема Пенсійного фонду України, а також кошти

суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності [3, стаття 1]. Іншою характерною особливістю є та, що Закон № 183-VIII було прийнято з метою забезпечення публічного доступу та інформаційної відкритості щодо використання публічних коштів платників податків України, які витрачаються розпорядниками коштів державного і місцевого бюджетів, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності, Пенсійним фондом України. А це означало впровадження у законодавство України стандарту країн ЄС у цій сфері. Окрім того, у ст. 3 цього Закону було визначено зміст інформації про використання публічних коштів, що підлягає оприлюдненню, та строки її оприлюднення [3, ст. 3].

Відповідає європейським стандартам і норма ст. 4 Закону № 183-VIII про відповідальність керівників розпорядників та одержувачів коштів державного і місцевих бюджетів, підприємств, органів Пенсійного фонду України за наступні правопорушення: 1) неоприлюднення інформації відповідно до цього Закону; 2) оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; 3) несвоєчасне оприлюднення інформації [3, ст. 3]. Однак, як свідчить практика, довести вину цих керівників дуже складно, що потребує удосконалення зазначених норм у напрямку деталізації складів цих правопорушень.

Варто зазначити, що виконання положень Угоди та Закону № 183-VIII передбачало впровадження різних заходів щодо відкритості використання публічних коштів з метою Зокрема з 15.09.2015 р. розпочав роботу Єдиний веб-портал використання публічних коштів (spending.gov.ua), що має містити достовірну й повну інформацію, а відомості, що оприлюднюються, повинні бути повними, правдивими, точними та реально відображати фактичні дані станом на відповідну дату або за відповідний період часу [2, ст. 2]. Згодом (у 2018 р.) було створено Державний веб-портал бюджету для громадян України (openbudget.gov.ua) з метою оприлюднення інформації щодо витрат розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, інформування громадськості про планування та виконання бюджетів.

Окремо зупинимося на виконанні вимог ст. 346 глави 3 розділу V Угоди про забезпечення надійних систем внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту, що базуються на міжнародних стандартах, а також відповідають основоположним принципам підзвітності, прозорості, економності, ефективності та результативності. Аналіз законодавства засвідчив, що з цією метою Кабінетом Міністрів України було прийнято Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки та Стратегію реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки, схвалені відповідними розпорядженнями від 08.02.2017 р. № 142-р. [4] та від 29.12.2021 р. № 1805-р. [5].

Необхідність прийняття останнього документа була обумовлена новими викликами, пов'язаними, зокрема, із недостатньою прозорістю та підзвітністю щодо використання коштів державного та місцевих бюджетів. А тому для реагування на цей виклик та з метою підвищення прогнозованості та доступності коштів для виконання державних функцій доцільно здійснити насамперед такі заходи: запровадити процедури планування розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів строків та обсягів здійснення витрат; створити календар платежів для забезпечення їх ефективного моніторингу [5]. Окрім того, для підвищення якості, повноти та достовірності даних, на основі яких приймаються управлінські рішення у сфері публічних фінансів, необхідно удосконалити механізм розкриття в бухгалтерському обліку інформації про виконання державного і місцевих бюджетів.

У зв'язку із зазначеним важливим напрямом забезпечення прозорості та підзвітності щодо використання публічних коштів, є удосконалення механізму здійснення публічного фінансового контролю (як внутрішнього, так і зовнішнього) відповідно до стандартів INTOSAI. На сьогодні невід'ємною його складовою є проведення ризик-орієнтованої оцінки використання публічних коштів. Така оцінка може сприяти вчасному виявленню ризиків та здійсненню заходів для мінімізації їх негативного впливу на публічну фінансову діяльність. Проблемним питанням є те,

що визначені законодавством повноваження органів Державної аудиторської служби України на сьогодні не дозволяють повною мірою охопити необхідними заходами контролю всі найбільш ризикові об'єкти мають, а тому мають бути розширені. Із цією ж метою удосконалення повноважень Рахункової палати має передбачати ефективний механізм співпраці з правоохоронними та антикорупційними органами.

Наведене дає підстави до висновку: контроль використання публічних коштів є елементом механізму забезпечення фінансової безпеки держави; впровадження європейських стандартів позитивно впливає на доступ та оприлюднення інформації щодо витрат розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, інформування громадськості про використання публічних коштів. Вирішення проблемних питань шляхом внесення змін до законодавств сприятиме удосконаленню контролю за використанням публічних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони: Угода від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 08.10.2024).

2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text_ (дата звернення 09.10.2024).

3. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text_ (дата звернення 10.10.2024).

4. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від

08.02.2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 10.10.2024).

5. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 09.10.2024).

Владислав ЄФІМЕНКО,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ТЛУМАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ДЕРЖАВНИЙ ЗОВНІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ» У НАУЦІ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Нині в науці фінансового права існують різні визначення поняття «фінансовий контроль». Учені юристи та економісти мають свої погляди на це визначення.

Професор Л. А. Савченко визначає фінансовий контроль як діяльність органів державної влади та недержавних організацій, які мають відповідні повноваження, які спрямовані на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових активів держави [1, с. 26].

Як вважають Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупратий, фінансовим контролем є комплексна, цілеспрямована фінансово-правова діяльність органів фінансового контролю, а також осіб, які мають повноваження на здійснення фінансового контролю, що ґрунтується на нормах чинного законодавства та полягає у встановленні фактичного стану справ на об'єкті фінансового контролю щодо його фінансово-господарської діяльності та має на меті забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу,

володіння, використання та відчуження грошових активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правових відносин [2, с. 302].

С. Є. Федоров пропонує визначати фінансово-правову категорію фінансовий контроль як елемент публічного управління, основне завдання якого є чітко регламентована норма діяльності уповноважених органів публічної влади чи місцевого самоврядування з визначення відповідності діяльності об'єктів фінансового контролю чинному законодавству у сфері використання та перерозподілу публічних фондів грошових коштів із метою задоволення певних інтересів держави, територіальних громад та громадян як учасників публічних правовідносин [3, с. 210].

З огляду на вищевизначене пропонуємо під поняттям «фінансовий контроль» розуміти діяльність органів державної влади та осіб, які мають повноваження на здійснення фінансового контролю, спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових активів для ефективного економічного розвитку суб'єктів фінансових правовідносин.

Поняття «державний фінансовий контроль» теж тлумачиться по-різному. Так, Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупратий державний фінансовий контроль визначають як різновид фінансового контролю, який проводиться уповноваженими державними органами фінансового контролю та полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни та раціонального використання активів під час їх формування, розподілу, володіння, користування та відчуження, а також активів, пов'язаних з пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитами під гарантії Кабінету Міністрів України [4, с. 300].

М. Дяченко наголошує, що державний фінансовий контроль здійснюється на основі визначеної державою системи органів державного фінансового контролю, яка відноситься до складової частини структурних елементів органів фінансового контролю держави і в той же час є найбільш вагомим елементом фінансового механізму, який надає можливості державі здійснювати свою фінансову політику [5, с. 62].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено, що забезпечення державного фінансового контролю здійснюється органом державного фінансового контролю шляхом проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі. Однак слід зауважити, що у вказаному Законі взагалі відсутнє чітке та належне визначення поняття «державний фінансовий контроль», а також не використовуються поняття «державний зовнішній фінансовий контроль» чи «державний внутрішній фінансовий контроль». З огляду на це, виникає проблема наявності подвійного тлумачення та неоднозначного застосування як у теорії, так і на практиці вказаних понять. Як наслідок, поняття «фінансовий контроль» у наукових працях часто трактується надто широко і суб'єктивно, без єдиного підходу в практичному застосуванні [6].

Згідно з статусом та правовідносин об'єкта фінансового контролю з контролером під час процесу управління бюджетним процесом, державний фінансовий контроль поділяється на два основних види: 1) державний зовнішній фінансовий контроль, що проводиться на усіх етапах бюджетного процесу, коли об'єкт та предмет фінансового контролю не відноситься до сфери управління органу фінансового контролю; 2) державний внутрішній фінансовий контроль, що проводиться на усіх стадіях бюджетного процесу, коли об'єкт та предмет фінансового контролю відносяться до сфери управління органу фінансового контролю. Тобто, фінансовий контроль проводиться в самій галузі чи установі, основним завданням якого є забезпечити належний рівень економії, ефективності і

результативності діяльності, достовірність фінансової, статистичної і управлінської звітності, дотримання встановлених законодавством вимог [7, с. 155].

В. А. Бортняк, К. В. Бортняк визначають, що державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу й інших контрольних заходів та полягає в перевірці, аналізі та оцінюванні правильності ведення, повноти обліку й достовірності звітності щодо надходжень і витрат бюджету, установленні фактичного стану справ щодо цільового використання бюджетних коштів, дотримання законодавства під час здійснення операцій з бюджетними коштами [8, с. 30].

С. Є. Гребень резюмує, що державний зовнішній фінансовий контроль проводиться визначеними Конституцією України та незалежними конституційними органами у межах наданих їм конституційних повноважень [9, с. 106].

Отже, пропонуємо під державним зовнішнім фінансовим контролем визначати цілеспрямовану діяльність незалежного органу фінансового контролю, створеного законодавчим органом, спрямовану на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових активів держави шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу й інших контрольних заходів. Слід закріпити на законодавчому рівні визначення поняття «державний зовнішній фінансовий контроль».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: Монографія. Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. 407 с.

2. Гуцаленко Л. В., Коцупатрий М. М. Формування економічної сутності державного фінансового контролю. Збірник наукових праць Вінницького ДАУ. 2008. Вип.36. С.300–305.

3. Федоров С. Є. Фінансовий контроль як абстрактна категорія фінансового права: проблеми сприйняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 4 (2017). С.207-211.

4. Гуцаленко Л. В., Коцупатрий М. М. Формування економічної сутності державного фінансового контролю. Збірник наукових праць Вінницького ДАУ. 2008. Вип.36. С.300–305.

5. Дяченко М. Державний фінансовий контроль в контексті посилення дієвості бюджетної політики стимулювання регіонального розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка*. 2014. Вип. 1. С.99-104.

6. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 р. №2939-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 26.09.2024)

7. Державний фінансовий контроль у публічному управлінні: навч. посібн. / Колектив авторів; за ред. В. М. Русіна та Б. С. Шулюк. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 214 с.

8. Бортняк В. А., Бортняк К. В. Зовнішній фінансовий контроль за дотриманням бюджетного законодавства у Державному бюро розслідувань. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70), №2. С. 28–33

9. Гребень С. Є. Види, форми та методи державного фінансового контролю: сутність та принципові відмінності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 22. С. 103–108.

Антон ЗВЕРЕВ,
головний спеціаліт відділу
культури молоді та спорту
Гостомельської селищної ради

АДМІНІСТРАТИВНЕ-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Олімпійський рух відіграє важливу роль у міжнародному спортивному житті України, сприяючи формуванню позитивного іміджу держави на світовій арені. І тому забезпечення фінансової безпеки цього руху є критично важливим для підтримки підготовки спортсменів та організації спортивних заходів для участі в Олімпійських іграх. Проте у сучасних умовах фінансова безпека стає ще більш актуальною з огляду на економічні виклики, з якими стикається Україна, особливо під час війни і відповідно обмежених ресурсів. Як відомо забезпечення фінансової стабільності Олімпійського руху потребує чіткої сформованої нормативно-правової бази, ефективного менеджменту і відповідальності за використання державних та недержавних коштів.

У більшості випадків саме держава виступає основним джерелом фінансування для підготовки та організації Олімпійських ігор. Це включає в себе виділення державних бюджетних коштів на будівництво спортивної інфраструктури, організацію тренувального процесу та змагань, а також забезпечення безпеки.

Для регулювання фінансової безпеки Олімпійського руху в Україні використовуються такі основні нормативно-правові акти:

- Конституція України: визначає право громадян на заняття спортом та сприяє розвитку фізичної культури;

- Закон України "Про фізичну культуру і спорт" [1]: цей закон регулює правові, соціальні, економічні та організаційні основи для фізичної культури і спорту, включаючи фінансову підтримку та захист;

- Закон України "Про запобігання корупції"[2]: запроваджує механізми, що дозволяють прозоро здійснювати фінансування спортивних організацій, зокрема Олімпійського руху;

- Закон України "Про громадські об'єднання" [3]: визначає правовий статус Національного олімпійського комітету (НОК) України, який є основною організацією, що координує Олімпійський рух в Україні;

- Бюджетний кодекс України: регламентує порядок виділення державних коштів на потреби спортивних організацій.

Згідно із Законом України "Про фізичну культуру і спорт" [1, ст. 49], держава гарантує фінансування спортивної сфери, зокрема олімпійського спорту, з державного та місцевих бюджетів, що дозволяє покривати базові потреби спортсменів і спрямовувати кошти на підготовку до Олімпійських ігор.

Додаткові акти, такі як "Програма розвитку фізичної культури і спорту до 2025 року", визначають напрями розвитку спорту в Україні, зокрема підтримку олімпійських дисциплін, і орієнтують на інвестиції в молодіжні програми, забезпечення спортивних баз та інфраструктури для підготовки олімпійців.

Стаття 23 цього закону визначає, що Національний олімпійський комітет України (НОК) є незалежною неурядовою організацією, яка має право на використання національної олімпійської символіки та здійснює діяльність відповідно до міжнародних олімпійських стандартів. НОК є основною структурою, яка займається розвитком Олімпійського руху в країні та забезпечує дотримання Олімпійської хартії. Діяльність НОК України підтримується на державному рівні через фінансову та організаційну допомогу.

За Законом України "Про фізичну культуру і спорт"[1] та Законом "Про Державний бюджет України" [4], значна частина фінансування на підтримку

олімпійського спорту виділяється з державного бюджету. Ці кошти призначені на підготовку спортсменів до Олімпійських ігор, виплату заробітної плати тренерам, технічне забезпечення та інші необхідні видатки. Держава також фінансує фізкультурно-спортивні товариства, що підтримують олімпійців.

У 2024 році виділення державного фінансування було одним із пріоритетів, що дало змогу підтримати НОК України у відновленні та розвитку спортивних програм. Фінансова стабільність олімпійського руху також базується на спонсорських угодах, зокрема із залученням міжнародних компаній та меценатів, які прагнуть підтримати спорт на високому рівні.

Державне партнерство з Європейським Союзом і Міжнародним олімпійським комітетом допомагає залучати грантові кошти на інноваційні програми підготовки та підтримки спортсменів.

Бізнес-сектор часто виступає в якості спонсора Олімпійських ігор, надаючи фінансову підтримку в обмін на рекламу та просування свого бренду під час подій. Це може включати великі міжнародні корпорації, локальні компанії та приватних спонсорів.

Сучасний стан спонсорства Олімпійських ігор відзначається високим рівнем інтересу з боку компаній та брендів, що відображається в постійному зростанні фінансування та інвестицій у спонсорську діяльність. Ці угоди мають глобальний характер і залучають різноманітних спонсорів як із світового, так і з місцевого рівня. Використання цифрових технологій та інноваційних рішень дозволяє спонсорам максимізувати вплив та залучати увагу аудиторії. Одночасно, зростає увага до соціальної відповідальності та сталого розвитку, що відображається у стратегіях спонсорів та їхніх партнерствах з Олімпійськими іграми.

Спонсорські угоди надають фінансову підтримку для проведення спортивних подій, підготовки атлетів та модернізації спортивної інфраструктури. Такі програми, як олімпійська «Спонсорська сім'я» та «Олімпійська солідарність» від

Міжнародного олімпійського комітету (МОК), є прикладом, як залучення приватного капіталу стає важливим ресурсом для спортивного середовища.

Спонсори отримують унікальну можливість представити свої бренди в позитивному світлі, асоціюючи себе з досягненнями і позитивними емоціями, які викликає спорт.

Одним із ключових аспектів фінансової безпеки є ефективне управління ресурсами і прозоре використання коштів. Так, законодавство встановлює певні вимоги щодо звітування про використання фінансів на національному рівні, що дозволяє уникнути корупції і зловживань. Це, зокрема, стосується спеціального фонду підтримки спортсменів, що був створений в рамках Міністерства молоді та спорту. Механізми контролю забезпечують цільове спрямування коштів на олімпійську підготовку, що сприяє стійкому розвитку олімпійського спорту навіть в умовах економічної нестабільності.

Фінансова безпека олімпійського руху в Україні є важливою складовою національної спортивної стратегії. Забезпечення стабільного фінансування і підтримки для олімпійських спортсменів дозволяє зміцнити позиції України на міжнародній спортивній арені, підвищити рівень підготовки атлетів і сприяти розвитку масового спорту.

Організації та федерації зі спорту також можуть здійснювати фінансові внески на підтримку Олімпійських ігор через свої членські внески або спеціальні фонди.

Олімпійські ігри є значним джерелом доходу від продажу телевізійних прав на трансляцію подій та рекламних партнерств з медійними компаніями.

Продаж квитків на спортивні заходи та ліцензій на використання олімпійських символів також є важливим джерелом доходу для організаторів Олімпійських ігор.

Держава також створює спеціальні програми для розвитку та підтримки спорту:

- Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні: програма націлена на забезпечення доступності спорту, покращення інфраструктури і фінансової підтримки спортсменів;

- Підготовка національних збірних до Олімпійських ігор: спеціальні програми забезпечують фінансування підготовки спортсменів, зокрема під час Олімпійського циклу, що охоплює 4 роки до наступних Олімпійських ігор.

Законодавством України передбачено ряд механізмів для забезпечення прозорості та підзвітності використання фінансів:

- Аудит: Національний олімпійський комітет України та інші спортивні організації мають проходити регулярні аудити. Це може бути як внутрішній аудит, так і зовнішній незалежний контроль;

- Публічна звітність: спортивні організації зобов'язані регулярно оприлюднювати фінансові звіти, в тому числі про використання бюджетних коштів;

- Антикорупційний контроль: за використанням бюджетних коштів слідкують антикорупційні органи. Законодавство передбачає заходи для запобігання корупції, зокрема для недопущення нецільового використання коштів.

Проте забезпечення фінансової безпеки Олімпійського руху в Україні стикається з певними викликами:

- по-перше нестабільність фінансування: залежність від державного бюджету, що може коливатися залежно від економічної ситуації, яка складається в країні;

- по-друге корупційні ризики: у спортивній галузі є ризики зловживань та нецільового використання коштів, що вимагає постійного контролю;

- по-третє недостатність інвестицій у спортивну інфраструктуру: відсутність сучасної інфраструктури може стримувати розвиток спортивних дисциплін і підготовку спортсменів.

Отже, забезпечення фінансової безпеки Олімпійського руху в Україні є складним процесом, що потребує комплексного підходу, взаємодії державних, громадських і приватних структур. Дотримання законодавчих норм та прозора

фінансова діяльність є ключовими факторами стабільного розвитку українського спорту на міжнародній арені.

Незважаючи на фінансові труднощі, перед Україною стоїть завдання забезпечити стале фінансування спорту та посилити роль України в міжнародному олімпійському русі. Для досягнення цієї мети необхідно залучати додаткові джерела фінансування, зокрема міжнародні гранти, і встановлювати ефективні механізми управління, щоб спортивна інфраструктура могла відповідати сучасним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року № 3808-XII.
2. Закон України «про запобігання корупції», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056.
3. Закон України "Про громадські об'єднання", Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1.
4. Закон України "Про Державний бюджет України", Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, №№ 97-100.

Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ

Технологічний та інноваційний розвиток створює появу нових відносин, що веде за собою необхідність закріплення нових явищ у доктрині, а також і на законодавчому рівні. За останні роки світ інвестицій і технологій наповнюється криптовалютами, блокчейн-додатками та ін. Тому з кожним днем все частіше можна почути про «віртуальні активи», «віртуальні кошти», «криптовалюта» та інші схожі поняття. Цифрові активи охоплюють усі типи віртуальних та електронних активів, незалежно від того, як вони називаються чи класифікуються, зокрема криптовалюта, токени, віртуальні активи, віртуальні предмети колекціонування, так звані NFT, верткоїн, піркоїн, альткоїн тощо. З одного боку технічний розвиток та інновації надають все більше можливостей, а з іншого фінансової системи держави повинна враховувати такі сучасні реалії та адекватно реагувати на нагальну потребу у правовому регулюванні відносин, що виникають. Нині міжнародна арена має уніфіковані визначення криптоактивів, але і досі йде активна робота над врегулюванням та визначення їх місця у фінансових відносинах.

Загалом ідея створити цифрову валюту не є новою. До появи сучасних криптовалют відбувалися спроби їх створення. Ідея цифрової грошової одиниці була введена комп'ютерним інженером у його статті під назвою «b-money» [1], де цифрова грошова одиниця передбачалося як анонімна, розподілена електронна готівкова система. B-money була однією з цих ранніх запропонованих криптовалют, але ідея «B-money» так і не була офіційно запущена. Пізніше з'явилися інші незалежні від Bitcoin криптовалюти, відмінність яких полягає у тому, що більшість з них не мають у собі нічого нового або є копією Біткоїну і основні їхні відмінності

полягають у тому, що вони мають іншу швидкість емісії та інші алгоритми. Криптовалюту можна зберігати та передавати без участі центрального органу, оскільки криптовалюта призначена для обходу існуючих фінансових посередників.

Експерти публікують та висвітлюють свої погляди, на яких орієнтуються і законодавці. Зокрема, позиція групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей FATF (Financial Action Task Force), визначає у своєму звіті «Virtual Currencies - Key Definitions and Potential AML/CFT Risks» (Віртуальні валюти - ключові визначення та потенційні ризики ПВД\ФТ), віртуальний актив, як цифровий вираз вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати та який може використовуватися для платіжних та інвестиційних цілей. І до ключових ознак віртуального активу відносяться: цифровий вираз вартості, можливість торгівлі та переказу у цифровому форматі. Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development), визначає криптоактиви як цифрові еквіваленти вартості, обмін якими здійснюється через однорангову архітектуру на основі криптографічних технологій - методу зберігання та передачі даних в зашифрованому вигляді, що дозволяє прочитати їх тільки тим, кому вони призначені, використовуючи для цього секретний ключ [2].

Європейський центральний банк визначає криптоактиви як цифрове представлення вартості, яке не видане центральним банком, кредитною установою, і яке за певних обставин може бути використане як альтернатива грошам. На думку Банку схема віртуальної валюти використовується саме для опису як певний аспект цінності, якому притаманно наявність певних механізмів, що забезпечують передачу цієї цінності [3].

Варто зазначити, що у законодавстві ЄС правове регулювання криптовалютних операцій розглядається у межах відносин, які виникають у зв'язку протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму [4]. Правила регулювання ринків криптоактивів (Markets

in Crypto-Assets Regulation - MiCA) [5] підтримують сучасні інновації, захищаючи споживачів і бірж. Дані положення про ринки криптоактивів (MiCA), запроваджене у 2020 році, які забезпечують надійну правову основу для розвитку ринків криптоактивів в ЄС, чітко визначаючи регуляторний режим криптоактивів, які не охоплюються чинним законодавством про фінансові послуги. Основа мета MiCA - підтримувати інновації та контролювати конкуренцію, створюючи основу для емісії та надання послуг, пов'язаних із криптоактивами.

Криптовалюта привертає все більше уваги, оскільки це новий фінансовий інструмент, який має ряд переваг, серед яких: швидкі та дешеві перекази, з будь-якої точки світу при наявності доступу до інтернету, але є і ряд суперечливих переваг, такі як: анонімність, легкість у придбанні, безпечність, оскільки надається унікальний код доступу до особистого кабінету, але в той же час є недоліки: можливість викрадання електронно-ключа, волативність, оскільки немає прив'язки до конкретного курсу.

17.02.2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про віртуальні активи» [6], але даний Закон вступить в юридичну силу з дня набрання чинності змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами. У даному Законі визначається, що віртуальний актив - це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Також цей Закон виділяє наступні види віртуальних активів: забезпечений віртуальний актив - віртуальний актив, що посвідчує майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (до прикладу певні види стейблкоїнів); незабезпечений віртуальний актив - віртуальні активи, що не посвідчують жодних майнових або немайнових прав (Bitcoin); фінансові віртуальні активи - активи, забезпечені цінними паперами або гривнею (до прикладу сек'юриті-токени). По суті Закон створює умови для запуску в Україні легального ринку віртуальних активів, а регулювання покладається на плечі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

В Україні все більше популяризується тема інвестицій, один із механізмів яких є купівля віртуальних валют. Держава зацікавлена зберегти «клієнтів» біржі, для акумуляції фінансових інструментів всередині країни і тому необхідно надати користувачам захист їх прав та інтересів. Необхідно визначити правові межі для усіх учасників ринку, їх права та обов'язки, ліцензування діяльності, вирішити податкові питання та прийняти зміни до інших нормативно-правових актів, які беруть участь у цих правовідносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bmoney. URL: <https://www.weidai.com/bmoney.txt> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Financial Action Task Force. Virtual Currencies — Key definitions and potential AML/CFT risks. Paris: FATF, 2014. 15p. URL: <https://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
3. European Central Bank. Virtual currency schemes – a further analysis. Frankfurt am Main, Germany: ECB, 2015. 37p. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes_en.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
4. Директива (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
5. Regulation of the european parliament and of the council. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:f69f89bb-fe54-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 20.10.2024).

6. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text/> (дата звернення: 20.10.2024).

Дар'я КОВАЛЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ, ЯК ОРГАНУ ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

На сьогоднішній день Україна, як і будь-яка країна світу має свій державний бюджет, веде нагляд за сплатою податків та рухом грошових коштів. Питання фінансів було актуальне завжди та займало чинне місце на порядку денному щороку. Для збалансованого функціонування держави потрібен внутрішній капітал грошових коштів, адже від цього залежить демографічна ситуація в країні, розвиток економіки, діяльність країни на міжнародній арені тощо. Зважаючи на всі вищеперераховані фактори, Україні необхідно проводити фінансовий контроль. Актуальність досліджуваної нами теми полягає у визначенні місця одного з органу, який проводить фінансовий контроль в Україні, а саме Державної аудиторської служби.

Особливу увагу дослідженню правового контролю в Україні надавали: Гордей О.Д., Хмельков А.В., Коломийчук Н.М., Кириленко О.П., Пристремський О.С. та інші.

Поняття органу державного контролю в Україні визначає Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». У статті першій цього закону зазначається, що органом державного фінансового контролю в Україні є центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю [3].

Існують різні способи державного фінансового контролю в Україні, виділяємо: державний фінансовий аудит, інспектування, перевірку закупівель та моніторинг закупівлі. Усі ці способи є ефективними, але найбільше хочемо виділити державний фінансовий аудит. Отже, державний фінансовий аудит – це такий різновид державного фінансового контролю, який полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Аудит може бути як державним, так і приватним. Державною аудиторською діяльністю займається Державна аудиторська служба України. Такий центральний орган виконавчої влади має відповідне положення «Про Державну аудиторську службу України» [2]. Державна аудиторська служба України керується Конституцією України, як основоположним документом [1].

До основних завдань Державної аудиторської служби України відносимо перш за все забезпечення формування і реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Таке основоположне завдання здійснюється за допомогою проведення державного фінансового аудиту. Під поняттям аудит розуміємо систематичну перевірку фінансової звітності, облікових записів та систем контролю організації з метою оцінки їх достовірності, відповідності встановленим стандартам та виявлення потенційних проблем. Аудит допомагає

виявити недоліки, прогалини та загалом стан фінансових надходжень, які формують бюджет.

Також варто згадати і про таке завдання, як здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів. Державна аудиторська служба пильно контролює ефективність використання та цільове призначення коштів. Сьогодні вимагає ретельного контролю за використанням виділених коштів із державного бюджету. Це зумовлено насамперед тим, щоб більше дисциплінувати отримувачів коштів до звітності використання державних коштів. Цільове призначення також відіграє досить важливу роль, адже кошти виділені із державного бюджету мають витратитись на нагальні потреби, які полягають у відбудові та інших важливих проектах.

Державна аудиторська служба посідає чинне місце серед державних органів, які забезпечують більш ефективний розвиток держави та створюють умови для дотримання фінансової дисципліни. Пересічному громадянину може здаватись, що фінансова звітність не важлива, нецільове використання державних коштів не призведе до розорення бюджету та вседержавного колапсу, але державний аудитор знає, що такі тонкощі є щонайважливішими для України у ці непрості часи. Такий орган, як Державна аудиторська служба забезпечує прозорість та ефективність використання державних коштів [4, 142].

Проблема недостатньої наповненості державного бюджету для України є болючою, однак, на нашу думку, провівши детальний моніторинг за використанням коштів, виявивши за допомогою аудиту основні прогалини можна досягти вагомого успіху. Перш за все потрібно починати із власного «Я», проаналізувавши свою добросовісність та відданість державі, сплативши податки та наповнивши державний бюджет. Ми маємо спиратись на досвід інших держав, успіх яких нас надихає, та будувати власну історію нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. №30.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.02.2016 р. №43. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. №13.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#top>
4. Гоменюк А.М., Тарашенко В.О. Державний фінансовий аудит як основна форма контролю у державній аудиторській службі України: сучасний стан. 2023. URL:<https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12438/1/6.pdf#page=14>
2

Вікторія КОВБАСЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В контексті війни постає питання не лише про поточний розвиток держави, але й про перспективи її поствоєнного відновлення. Одним із провідних елементів економічної стратегії України є підтримка інноваційних підприємств, які здатні

стимулювати зростання технологічних секторів, підвищувати продуктивність та залучати інвестиції. Податкові пільги для таких підприємств стають важливим інструментом для створення сприятливих умов розвитку інновацій, що відіграє важливу роль у відновленні економіки після війни та забезпеченні довготривалого стійкого зростання.

Повномасштабна агресія РФ значно вплинула на усі сфери діяльності в нашій державі. Особливо помітно це відобразилось на інноваційній сфері. Так, ще у 2021 році Україна посідала 49 місце у глобальному рейтингу інновацій (GII), а вже у 2024 році – 60 місце [4]. Це свідчить про серйозні виклики, з якими зіштовхується наша держава через втрату науково-дослідницьких можливостей, пошкодження інфраструктури та відтік кадрів за кордон. Водночас саме інноваційні підприємства мають потенціал не лише відновити втрачені позиції, але й стати рушійною силою економічного відновлення та модернізації України в післявоєнний період.

Відповідно до абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційне підприємство – це підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг [3].

Як зазначають З. Бандура та П. Голубецький, одним із основних чинників спадання інтересу до інновацій в нашій державі є низька активність участі держави в питаннях податкового стимулювання інноваційного розвитку [1, с. 149]. Так, у Податковому кодексі України відсутні будь-які норми, що урегульовують інноваційну діяльність в Україні, що безумовно перешкоджає впровадженню єдиного механізму для стимулювання діяльності інноваційних підприємств.

Натомість, відповідно до пункту 30.2 ПК України, підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат. Як бачимо, деякі інноваційні підприємства можуть

розраховувати на отримання податкових пільг залежно від виду їхньої діяльності [2].

Слід зазначити, що незважаючи на те, що у ПК України, не визначено єдиного підходу до надання податкових пільг інноваційним підприємства, деякі такі підприємства на даний час мають податкові пільги. Так, мабуть найбільш відомим прикладом є спеціальний податковий режим для резидентів Дія Сіті, що був запроваджений задля розвитку технологічного бізнесу в Україні. Відповідно до пп. 57.1-1.8 п. 57.1-1 ст. 57 ПК України, резиденти Дія Сіті – це платники податку, що на особливих умовах звільняються від обов’язку сплати авансових внесків з податку на прибуток у разі виплати дивідендів. Окрім цього, ПК України передбачено для резидентів Дія Сіті: ПДФО – 5%, ЄСВ – 22% від мінімальної заробітної плати, а також податок на прибуток підприємств – 9% на «виведений капітал» або 18% на прибуток.

Окрім цього, відповідно до п. 4-1 підрозділу 2 Розділу XX ПК України, тимчасово, до 1 січня 2025 року, суб’єкти літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України «Про розвиток літакобудівної промисловості», звільняються від оподаткування податком на додану вартість по операціях з ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів (крім підакцизних), що використовуються для потреб літакобудівної промисловості, якщо такі товари є звільненими від оподаткування ввізним митом згідно із підпунктом 13 пункту 4 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України та постачання на митній території України результатів науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості [2].

Не можна оминати увагою інноваційні кластери та технопарки, які підтримують стартапи та високотехнологічні компанії, забезпечуючи їм значні стимули для розвитку. Одним із основних елементів підтримки є звільнення від сплати податку на прибуток на перші роки діяльності, що дає змогу компаніям

спрямовувати ресурси на інноваційні проекти. Також підприємства отримують знижені ставки на оренду приміщень в інноваційних зонах і доступ до необхідної інфраструктури за пільговими умовами, що створює сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності та, в перспективі, економічного зростання України після війни.

Таким чином, незважаючи на відсутність чіткого визначення інноваційної діяльності в Податковому кодексі України, низка пільг вже доступна для підприємств високотехнологічного сектору. Переконані, що податкові пільги для інноваційних підприємств є важливим інструментом у процесі відновлення економіки України після війни. Враховуючи серйозні втрати в інноваційній сфері через агресію РФ, державі необхідно активно впроваджувати та розширювати механізми податкового стимулювання. Інноваційні підприємства мають потенціал стати рушійною силою економічного зростання, сприяючи технологічній модернізації, підвищенню продуктивності та залученню інвестицій.

Отже, можемо зробити висновок, що податкові пільги для інноваційних підприємств можуть стати ефективним інструментом для відновлення та модернізації економіки України, що дозволить створити підґрунтя для довгострокового стійкого економічного зростання у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандура З., Голубецький П. Інноваційна діяльність в постіндустріальній економіці та її стимулювання механізмом податкових важелів. *Вісник Економіки*. 2023. № 2. С. 143–155. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.143>.
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 19.10.2024).

3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

4. Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2024. *GII Innovation Ecosystems&Data Explorer*. URL: <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/ukraine> (date of access: 19.10.2024).

Єлизавета КОЗАЧОК,
курсант 4-го курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Ірина УМРИХІНА,
доктор філософії, доцент кафедри
адміністративно- правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ УЧАСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У БОРОТЬБІ ІЗ КІБЕРЗЛОЧИНАМИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Фінансова безпека є складовою національної безпеки, до її забезпечення залучаються різні органи, серед яких правоохоронні та інші державні установи, проте у національному законодавстві відсутнє легальне поняття цього терміну та єдиного підходу до визначення правоохоронних органів, які є суб'єктами забезпечення фінансової безпеки.

Фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [3].

Суб'єктами, які забезпечують фінансову безпеку держави, є, в першу чергу, органи державної влади, управління та самоврядування: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Державна казначейська служба України; Національний банк України; Державна податкова служба України; Національна поліція України, суди загальної юрисдикції; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування та інші. Окремо доцільно виділити Службу державного фінансового моніторингу, на яку покладено виконання функцій фінансової розвідки і яка є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, про відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. У 2021 році створено новий орган, який можна віднести до суб'єкта економічної, в тому числі й фінансової безпеки – Бюро економічної безпеки. Це орган, на який покладено завдання протидіяти правопорушенням, які посягають на фінансову безпеку держави [1, с. 141]. Тобто, суб'єктами, які забезпечення фінансової безпеки є ті органи, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень та протидіяти вчиненню інших правопорушень у сфері фінансів.

Забезпечення фінансової безпеки держави правоохоронними органами стикається з рядом негативних явищ, які сприяють дестабілізації фінансової системи, серед яких можна виділити корупцію та кіберзлочинність.

З розвитком цифрових технологій зросла кількість фінансових злочинів у кіберпросторі, на що у працівників правоохоронних органів не завжди є достатні можливості оперативно та ефективно реагувати, розкривати та протистояти їм. Вважаємо, що це пов'язано із браком кваліфікованих кадрів, які мають достатній досвід у боротьбі із такими кримінальними правопорушенням, а також відсутність сучасного, належного і достатнього технічного забезпечення для боротьби із кіберзлочинністю та іншими сучасними фінансовими загрозами.

Кіберзлочинність – це кримінально-протиправна діяльність, що спрямована на заволодіння інформацією з баз даних, перехоплення інформації, знищення інформації за допомогою розповсюдження програм-вірусів, фішингових програм, злому з корисливих, політичних чи особистих мотивів [4].

На думку спеціалістів PricewaterhouseCoopers, існує 5 основних видів кібератак, цілі та методи яких іноді співпадають, серед яких для нас цікаві : фінансові злочини і шахрайство, які здійснюються організованими групами осіб, що добре фінансуються і займаються викраденням коштів та інших активів за допомогою сучасних технологій [2].

Однією із вразливих від кібератак є банківська система, яка доволі часто підпадає під такі злочинні прояви, від чого страждають як фізичні так і юридичні особи, об'єкти критичної інфраструктури та державні органи.

За інформацією НБУ у 2022 р. майже усі кібератаки на банківський сектор здійснювались хакерськими угрупованнями, за якими стояла влада країни агресора (групи хакерів Armageddon, Fancy Bears та інші). Наразі усі кібернапади країни агресора звелись до двох напрямків: DDoS-атаки різного характеру, від яких страждає вся банківська система, але не НБУ та фішингові атаки різних типів (різні види шахрайства). Майже усі фішингові атаки, які спрямовані на банківську систему, є виманюванням коштів у клієнтів банків за різними схемами надання допомоги. Аферисти використовують найпростішу соціальну інженерію, найпростіші методи створення фейкових мобільних додатків та фейкових сторінок банків, де використовується айдентика справжніх банків [5]. Такий вид кіберзлочину є вкрай небезпечним у сучасних реаліях українців, оскільки умови воєнного стану роблять наших громадян доволі вразливими від будь-яких злочинних проявів. Що ж стосується банківської системи, то вона також потребує додаткового захисту та швидкого реагування на кіберзлочини, оскільки має суттєвий негативний вплив на фінансову безпеку.

Серед основних загрози та наслідків кіберзлочинності для фінансової безпеки включають:

1. Прямі фінансові втрати, тобто те, що кіберзлочинці можуть отримувати доступ до банківських рахунків, кредитних карток або інших фінансових інструментів, що дозволяє їм красти гроші безпосередньо. Фішингові атаки, злам акаунтів та шкідливе програмне забезпечення — це найпоширеніші методи викрадення коштів.

2. Компрометація конфіденційних даних. Злочинці часто націлюються на бази даних з фінансовою інформацією, що може призвести до втрати конфіденційної інформації, як-от номери рахунків, паролі та особисті дані. Такі витіки можуть призвести до шахрайства, відкриття кредитів на ім'я потерпілих осіб або інші форми фінансового зловживання.

3. Порушення роботи фінансових систем. Кіберзлочинці можуть використовувати атаки на фінансові інфраструктури, зокрема банківські системи або платіжні платформи, що призводить до збоїв у роботі, затримок транзакцій або навіть повного припинення діяльності. Це загрожує не тільки втратами для бізнесу, а й значними збитками для клієнтів.

4. Репутаційні ризики. Для фінансових установ кіберзлочинність може призвести до втрати довіри клієнтів і репутації на ринку. Якщо компанія не зможе захистити дані своїх клієнтів або свої фінансові активи, це призводить до відтоку клієнтів і зниження доходів. Такий ризик є вкрай негативним особливо в умовах воєнного стану, оскільки в такий час фінансова система вже сама по собі є вразливою та потребує підтримки і захисту зі сторони міжнародних партнерів та правоохоронців.

5. Зростання витрат на кібербезпеку. З активною фазою цифровізації та зростання рівня кіберзлочинності у сфері фінансової системи, з кожним роком організаціям необхідно все більше інвестувати в засоби захисту від такого виду злочинів. Такий захист включає в себе закупівлю сучасних антивірусних програм,

систем шифрування та інших заходів. Ми вважаємо, що певні фінансові витрати на превентивні заходи вчинення кіберзлочинів можуть попередити більші фінансові втрати, втрати довіри клієнтів та партнерів.

6. Зниження довіри до електронних фінансових операцій. Загрози кіберзлочинності можуть знизити довіру до електронних фінансових операцій, таких як інтернет-банкінг, мобільні платежі або інвестиційні платформи. Це може вплинути на розвиток фінансових технологій і уповільнити цифровізацію фінансового сектора.

Підсумовуючи, варто зазначити, що кіберзлочинність є однією з найбільших загроз для фінансової безпеки в сучасному цифровому світі. Захист від кіберзагроз потребує постійного оновлення технологій, навчання персоналу та користувачів, а також створення чітких процедур реагування на інциденти. Важливу роль у боротьбі із кіберзлочинністю відіграють правоохоронні органи. Їх діяльність має бути спрямована на постійне навчання у сфері кібербезпеки фінансового сектору, вдосконалення навичок роботи та співпрацю із міжнародними структурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 4 (77). С. 138-147. URL: <http://surl.li/cqzfaa>

2. Козирева В.П., Гаврилішин А.П. Кіберправопорушення як загроза економічній безпеці України. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*, 2020. №1 (54). С. 148–155. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.54.14553>

3. Першин В. Державний фінансовий моніторинг: завдання та функції. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 45-50. URL: <http://surl.li/cvamkg>

4. Продан Т. Кіберзлочинність: виклики часу. *Chernivtsi law school*, 2023. URL: <http://surl.li/qhsjqx>

5. Цифрові технології у банках в умовах війни: кейс IBOX BANK та міжнародний досвід. URL: <http://surl.li/pmgmj>

Павло КОЛОМІЄЦЬ,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Державами – членами Ради Європи 15.10.1985 року була підписана Європейська хартія місцевого самоврядування [1], пунктом 3 статті 9 якої регламентовано, що частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону: «Part at least of the financial resources of local authorities shall derive from local taxes and charges of which, within the limits of statute, they have the power to determine the rate.» [2].

28 червня 1996 року набрала чинності Конституція України [3], в статті 143 якої закріплено, що територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону. В даному випадку прослідковується різниця між нормами Європейської хартії місцевого самоврядування, яка наголошує на повноваженні місцевого самоврядування встановлювати тільки розмір місцевих податків і зборів, тоді як в Конституції України закріплюється нормативне положення щодо повноваження місцевого самоврядування встановлювати не розмір місцевих податків і зборів, а саме встановлювати місцеві податки і збори. І це при тому, що у самій же Конституції України, у пункті першому частини другої статті

92 наголошено, що податки і збори встановлюються виключно законом, що є повноваженням Верховної Ради України (п. 3 ст. 85 Конституції України), а регуляторним актом органів місцевого самоврядування є рішення (ст. 144 Конституції України), а не закон.

Засадниче положення пункту першого частини другої статті 92 конкретизується приписом статті 67 Основного Закону про те, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених саме законом. Тобто, прослідковується явна колізія у нормах Основного Закону. Процитована вище стаття 143 Основного Закону суперечить статтям 67 та 92 Конституції України в частині повноважень органів місцевого самоврядування в питанні «встановлення» місцевих податків і зборів таким нормативно-правовим актом, як рішення. А норма частини першої статті 143 Конституції України, щодо повноважень місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки і збори, суперечить положенням пункту 3 статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка регламентує повноваження місцевого самоврядування встановлювати саме розмір місцевих податків і зборів.

Європейська хартія місцевого самоврядування була підписана від імені України 06.11.1996 року в м. Страсбурзі. Тобто, ця подія сталася вже після прийняття Конституції України 28.06.1996 року. Але, варто зауважити, що відповідно до частини другої статті 9 Конституції України, укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе тільки після внесення відповідних змін до Конституції України. Проте, у діючій на сьогодні нормі частини першої статті 143 Конституції України, положення залишилися без відповідних змін, – повноваженням територіальної громади так і залишилося встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону, а не встановлення розмірів цих податків і зборів, як це передбачено положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування.

Ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування у повному обсязі відбулася 15.07.1997 року [4]. Отже, відповідно до статті 9 Конституції України, з 01.01.1998 року Європейська хартія місцевого самоврядування є частиною національного законодавства України. Але, й досі не відбулося коригування положень Конституції України в контексті ратифікованої Європейської хартії місцевого самоврядування у сфері повноважень територіальних громад щодо податків і зборів. З метою виправлення цієї колізії пропонуємо внести відповідні зміни до частини першої статті 143 Конституції України, де буде вказано «Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування ... *встановлюють розмір місцевих податків і зборів відповідно до закону; ...*». Як відомо, «Хто неправильно застібнув перший гудзик, вже не застібнеться як потрібно». Тобто, у частині першій статті 143, прийнятої 1996 року Конституції України, міститься цей самий «неправильно застібнутий перший гудзик». Далі, ця колізія знаходить своє відображення вже у нормах Закону України від 21.05.1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» [5]. А вже кінцевий результат «неправильно застібнутого першого гудзика» бачимо в нормах Податкового кодексу України [6] (далі – ПК України), який є нормативно-правовим актом, у якому закріплено норму щодо повноважень місцевих органів самоврядування «встановлювати» місцеві податки і збори (ст. 12 ПК України).

Спочатку звернемо нашу увагу на положення Закону України № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», пунктом першим статті 69 якого передбачено, що органи місцевого самоврядування відповідно до ПК України встановлюють місцеві податки і збори. Підпунктом 24 пункту першого статті 26 цього Закону регламентовано, що встановлення місцевих податків і зборів, відповідно до ПК України, вирішується виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради. Звернемо увагу, що рада, в межах своїх повноважень, відповідно до статті 59 Закону № 280/97-ВР, приймає нормативні та

інші акти у формі рішень, а не закону. Тому пропонуємо внесення відповідних змін до Закону України від 21.05.1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме:

«Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання: ...

24) *встановлення розмірів* місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України; ...»;

«Стаття 69. Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до Податкового кодексу України *встановлюють розміри місцевих податків і зборів. ...»*

Вище нами вже було вказано, що цю Хартію було ратифіковано у повному обсязі в 1997 році, тобто вона стала частиною українського законодавства ще за 12 років до набрання чинності ПК України. І хоча, нормою пункту 3.2 статті 3 ПК України наголошено на тому: «Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом, застосовуються правила міжнародного договору.», проте у ПК України послідовно використовується правова конструкція «встановлення місцевих податків і зборів» органами місцевого самоврядування замість «встановлення розмірів місцевих податків і зборів», як це має бути відповідно до норм пункту третього статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування.

При цьому, не забуваємо, що пунктом першим частини другої статті 92 та статтею 67 Конституції України, податки і збори (і місцеві і загальнодержавні) встановлюються виключно законами, а не рішеннями органів місцевого самоврядування. У ПК України, який набрав чинності 01.01.2011 року питання повноважень сільських, селищних та міських рад (а з 2015 року, ще й рад

об'єднаних територіальних громад [7]), щодо податків та зборів [8], розкрито у статті 12 Кодексу.

Важливо наголосити на тому, що встановлення податків і зборів в Україні як загальнодержавних так і місцевих є повноваженням Верховної Ради України, а не органів місцевого самоврядування. Навіть більше, жодних референдумів щодо законопроектів з питань податків, відповідно до статті 74 Конституції України, не допускається. Таким чином, податки і збори, у тому числі і місцеві, встановлюються виключно Верховною Радою України у ПК України, а органи місцевого самоврядування мають повноваження своїми рішеннями встановлювати тільки розмір місцевих податків і зборів, які будуть застосовуватися в межах їх територій, але в рамках розмірів вже встановлених у ПК України. Отже, як свідчать результати проведеного дослідження норм ПК України, однією з проблем реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації є невідповідність норм ПК України положенням Конституції України та невідповідність норм ПК України положенням Європейської хартії місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ Ради Європи від 15.10.1985. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Ст. 718.
2. European Charter of Local Self-Government Strasbourg. 15.X.1985. *European Treaty Series*. No. 122. URL: <https://rm.coe.int/168007a088> (дата звернення: 26.10.2024).
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38. Ст. 249.

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №№ 13-17. Ст. 112.

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24.12.2015 № 909-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 5. Ст. 47.

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 7-8. Ст. 55.

Марія КОСТИРІНА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Катерина ЗАРУДНЯ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Податкова політика є ключовим напрямом фінансової політики України. Вона використовує свої інструменти та методи для регулювання економічного зростання, фінансування законодавчо визначених функцій та обов'язків держави, а також для

забезпечення добробуту населення, впливаючи на розвиток соціально-економічних відносин. Сутність податкової політики держави полягає у встановленні, правовому регулюванні та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави [1, с. 266].

Повномасштабне вторгнення російської федерації та, як наслідок, введення воєнного стану в Україні, обумовило активне прийняття Урядом країни ряду рішень по перегляду механізму функціонування бюджетної системи, а саме порядку формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення належного виконання відповідних функцій з боку держави в умовах війни. А. Є. Савенкова доречно зазначає, що «за наявних викликів, Верховна Рада України оперативно почала вносити необхідні зміни до діючого податкового законодавства та приймати нові нормативно-правові акти, які повинні були адаптувати функціонування економіки до умов воєнного часу. Виходячи з того, що війна ведеться не лише у військово-технічному плані, а й для протидії економічній втомі ворога, дуже важливо реалізовувати податкову політику, яка зможе забезпечити фінансування ключових функцій країни шляхом внутрішніх можливостей країни, а також підтримки з боку зовнішніх союзників» [1, с. 267].

Проект бюджету на 2025 рік побудований на аналогічних засадах до бюджету 2024 року, з пріоритетами у забезпеченні оборони, безпеки та соціального захисту населення. Фінансова підтримка від міжнародних партнерів залишається критично важливою для стабільності бюджету. Проект бюджету-2025 враховує засади Бюджетної декларації на 2025-2027 роки, яка була принята вперше з початку повномасштабного вторгнення, що свідчить про послідовність бюджетної політики [2].

Варто погодитись, що з початку повномасштабного вторгнення російської федерації і до сьогодні було реалізовано низку заходів, більшість із яких мають тимчасовий характер і покликані спростити вихід бізнесу із шокового стану до сталого ритму діяльності. Ситуація залишається складною, але платники податків

підтримують реалізовані трансформації податкової політики, продовжуючи сплачувати податки і розвиваючи власний бізнес [3].

Так, в показниках доходів проєкту бюджету-2025 врахований «ресурсний» законопроект №11416-д від 30.08.2024, що вже ухвалений Парламентом у першому читанні [4]. Ним передбачені суттєві зміни в частині справляння податків. Серед іншого – підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5%, розширення його дії на фізичних осіб-підприємців, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, підвищення ставки податку на прибуток фінансових установ до 25% і підвищення ставки податку на прибуток банків за 2024 рік до 50%, запровадження авансових платежів для суб'єктів господарювання, які здійснюють роздрібну торгівлю нафтопродуктами, та ін. Уряд очікує залучити додаткові 126,7 млрд грн податкових надходжень у 2025 році.

Слід також наголосити, що основними джерелами надходжень до державного бюджету у 2025 році передбачаються податкові надходження – майже 2 трлн грн (на 26% більше, ніж заплановано на 2024 рік), та зовнішні запозичення – більше 1,7 трлн грн (на 4,7% більше плану на 2024 рік). За рахунок зовнішніх запозичень за мінусом витрат на погашення зовнішнього державного боргу планується профінансувати 42,9% усіх видатків державного бюджету-2025, за рахунок власних джерел – 57,1% (це більше, ніж заплановано у 2024 році). Поряд із податковими надходженнями, зовнішня фінансова допомога залишається надзвичайно важливим ресурсом, який забезпечуватиме фінансову стійкість України у 2025 році.

З оглядом на позитивну вітчизняну практику, варто відзначити, що не менш важливою для податкової політики в умовах воєнного стану є саме міжнародна підтримка. Так, уряд очікує на реалізацію механізму ExtraordinaryRevenueAccelerationLoansforUkraine (ERA), який може забезпечити надходження додаткових 50 млрд дол. США у вигляді грантів або позик, обслуговування та погашення яких відбуватиметься за рахунок доходів від заморожених російських суверенних активів, що знаходяться в юрисдикціях країн

G7. Очікується, що частину цих коштів буде витрачено на пряму бюджетну підтримку вже у 2025 році, проте наразі точно невідомо, коли і в якому обсязі такі кошти надійдуть[5].

Отже, в умовах воєнного стану податкова політика України зазнала значних змін, спрямованих на підтримку економіки, забезпечення фінансування оборони та соціальних потреб населення. Вітчизняна практика показала, що адаптація податкового законодавства та нововведення стали необхідними кроками. Проте, разом із позитивними змінами, існують й виклики, такі як ризик зростання тіньової економіки та зменшення надходжень до бюджету. Тому важливо продовжувати моніторинг і оцінку ефективності податкових реформ, а також забезпечувати баланс між підтримкою бізнесу та фінансуванням критичних потреб держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савенкова А. Є. Податкова політика в умовах воєнного стану. *Розвиток системи публічного управління та публічної служби в Україні: виклики, породжені війною*. 2024. С. 266-269.

2. Про державний бюджет України на 2025 рік: проєкт Закону України від 14.09.2024 р. № 12000 р. URL: <http://surl.li/ppdazx> (дата звернення 04.10.2024 р.)

3. Біленко О., Савченко С. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022 (46). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19>(дата звернення 04.10.2024 р.)

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: проєкт Закону України від 30.08.2024 р. № 11416-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44809> (дата звернення 04.10.2024 р.)

5. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. *Офіційна веб-сторінка*. URL: <http://surl.li/utxzdw> (дата звернення 04.10.2024 р.)

Руслана КРИКУХА,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Галина ДІДКІВСЬКА,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету

АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Однією з ключових складових забезпечення економічної стабільності та верховенства права в державі є антикорупційна діяльність у фінансовій сфері. Корупційні схеми у фінансах призводять до значних збитків для економіки, знижують довіру інвесторів та підривають авторитет державних інституцій. Правоохоронні органи відіграють певну роль у боротьбі з корупційними злочинами, забезпечуючи виявлення, контроль, розслідування та притягнення до відповідальності правопорушників.

Антикорупційна діяльність у фінансовому секторі України регулюється низкою нормативних актів, зокрема Законом України «Про запобігання корупції» та Кримінальним кодексом України. Ці документи визначають заходи щодо запобігання, виявлення та покарання за корупційні злочини у фінансовій сфері. Міжнародні стандарти, такі як рекомендації Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), також відіграють важливу роль, впливаючи на розвиток національного законодавства. Реалізація цих норм створює правові основи для ефективної протидії корупції та гарантує прозорість фінансових операцій [1,2].

Основними правоохоронними органами, які здійснюють антикорупційну діяльність у фінансовій сфері в Україні, є Національне антикорупційне бюро

України (НАБУ), Державне бюро розслідувань (ДБР) та Національна поліція. НАБУ розслідує корупційні правопорушення високопосадовців і контролює дотримання антикорупційного законодавства. ДБР зосереджено на злочинах, пов'язаних з фінансовими махінаціями та порушеннями, вчиненими посадовими особами. Нацполіція бере участь у розслідуванні корупційних справ та співпрацює з іншими органами. Ці структури взаємодіють з прокуратурою та Держаудитслужбою, що дозволяє більш ефективно виявляти та запобігати фінансовим злочинам.

Одним із основних інструментів боротьби з корупцією у фінансовій сфері є фінансовий моніторинг, який дозволяє відстежувати підозрілі операції та виявляти незаконні фінансові потоки. Правоохоронні органи також використовують технології та спеціалізовані інформаційні системи, зокрема, електронне декларування майна та доходів чиновників, що підвищує прозорість державних фінансів. Для виявлення корупційних схем використовуються методи аудиту, економічного аналізу та фінансового контролю. Спеціальні слідчі дії, такі як контрольовані операції, прослуховування та аналіз банківських операцій, сприяють розкриттю складних корупційних злочинів та притягненню винних осіб до відповідальності згідно закону.

Важливим елементом боротьби з корупцією у фінансовій сфері є співпраця з міжнародними організаціями. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як GRECO (Група держав проти корупції) та FATF (Група з розробки фінансових заходів протидії відмиванню грошей), які надають рекомендації щодо підвищення ефективності антикорупційної політики. Важливою частиною є обмін інформацією та проведення спільних розслідувань з іноземними правоохоронними органами для боротьби з транскордонною фінансовою злочинністю. Така взаємодія сприяє інтеграції міжнародних стандартів у національне законодавство, що сприяє більш ефективному виявленню та запобіганню корупційним схемам на глобальному рівні [3].

Незважаючи на значний прогрес у розвитку антикорупційної діяльності, існує ряд проблем і викликів. Однією з головних проблем є недостатнє фінансування та технічне забезпечення правоохоронних органів, що обмежує їх можливості у розкритті складних фінансових злочинів. Також важливою проблемою є вплив політичних інтересів, що інколи ускладнює об'єктивність розслідування та притягнення до відповідальності високопосадовців. Крім того, корупція в самих правоохоронних органах може підірвати їх роботу, що створить додаткові перешкоди для ефективної боротьби з корупцією.

Для підвищення ефективності антикорупційної діяльності у фінансовій сфері необхідно реформувати систему контролю та нагляду, забезпечити правоохоронні органи сучасними технологіями та необхідними ресурсами. Важливою складовою є підвищення прозорості їх роботи, що досягається через відкриті бази даних та системи електронного моніторингу. Також необхідно вдосконалити законодавство з метою більш чіткого регулювання фінансових операцій та посилення відповідальності за корупційні злочини. Розширення співпраці з громадянським суспільством та міжнародними партнерами сприятиме покращенню координації дій та забезпеченню кращої взаємодії між різними інституціями у боротьбі з корупцією.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що антикорупційна діяльність правоохоронних органів у фінансовій сфері є дуже важливою для забезпечення економічної стабільності та верховенства права в Україні. Незважаючи на досягнення в цій галузі, існують значні виклики, які потребують невідкладного вирішення. Для підвищення ефективності антикорупційних заходів важливою є інтеграція міжнародних стандартів, модернізація законодавства та підвищення ресурсного потенціалу правоохоронних органів. Невід'ємною частиною цієї діяльності має стати співпраця з громадянським суспільством та міжнародними організаціями. Лише спільними зусиллями можна досягти значного прогресу у боротьбі з корупцією, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню довіри до державних інституцій та стабілізації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № № 1700-VII : станом на 11 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.10.2024).

2. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 № № 2341-III : станом на 25 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.10.2024).

3. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей - FATF. URL: <https://fiu.gov.ua/content/uk/fatf.htm> (дата звернення: 28.10.2024).

Андрій КУКСЮК,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного податкового університету

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

У зв'язку з російською збройною агресією значно збільшилася кількість кримінальних проваджень щодо злочинів проти основ національної безпеки. Крім того, відповідний розділ Кримінального кодексу України (далі – КК України) був доповнений новими статтями (колабораційна діяльність; пособництво державі-агресору; несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану), а окремі статті зазнали змін [1].

Законом України від 14 квітня 2022 року «Про внесення змін до

Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» було доповнено КК України статтею 111² «Пособництво державі-агресору» [2].

В пояснювальній записці до проекту відповідного закону зазначалося, що в умовах триваючої збройної агресії та ведення бойових дій «ряд громадян України здійснюють допомогу (пособництво) РФ у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи різні форми підтримки збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які мають бути кваліфіковані як пособництво державі-агресору». А метою законопроекту визначалось «встановлення справедливого покарання для осіб, які здійснюють пособництво з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування».

Варто зазначити, що відповідно до ч. 5 ст. 49 КК України строки давності не застосовуються в разі вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, передбачених у статтях 109-114² КК України проти миру та безпеки людства, передбачених у статтях 437-439 і частині першій статті 442 КК України.

Отже, стаття 111² КК України є злочином проти основ національної безпеки України, тому строки давності притягнення до кримінальної відповідальності не застосовуються.

Статтею 111² КК України «Пособництво державі-агресору» визначено такі форми злочину:

- реалізація рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- добровільний збір, підготовка матеріальних ресурсів чи інших активів

представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора

- добровільна передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Аналіз чинної редакції статті 111² Кримінального кодексу України демонструє, що дана норма кримінального закону має ряд недоліків з погляду законодавчої техніки та потребує вдосконалення для підвищення ефективності притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що здійснюють пособництво державі-агресору.

Зокрема, на думку М. Хавронюка, законодавцем допущена стилістична помилка («добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам») не дозволяє визнавати збір, підготовку та передачу активів трьома окремими формами злочину. На відміну від конструкції «передача... активів... представникам», неясно, що мають означати слова «збір... активів... представникам» та «підготовка... активів... представникам». Таким чином, відповідальність може наставати лише за передачу активів, якій передують їх збір або підготовка, чи тільки за передачу таких активів. Вжиті сполучники «та/або» не заперечують такого тлумачення [3].

Досліджуючи практику застосування законодавства щодо пособництва державі-агресору, варто зауважити, що розгляд даної категорії справ зазнає суспільного впливу, враховуючи загальний інтерес до проблеми, і як наслідок – тиск на правоохоронні органи та суддів щодо розгляду цієї категорії справ. Вплив також проявляється у вигляді соціального тиску на сторону захисту, внаслідок чого захисник ототожнюється з обвинуваченим. Окремим фактором є також особисті переконання як представників сторони обвинувачення, так і сторони захисту з цього питання.

У практиці розгляду статті 111² КК України прослідковується обвинувальний

ухил. Так, в Аналітичному звіті «Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення» зазначено, що станом на його опублікування (2023 рік) встановлено лише два виправдовувальні вироки за статтями 111¹ та 111² КК України, а також лише один розгляд в апеляційній інстанції, що був ініційований стороною захисту і передбачав покарання м'якше, ніж у першій інстанції. Крім того, стороною захисту у цій категорії справ відзначаються застосування тримання під вартою як майже виключний запобіжний захід без урахування ризиків, відсутність змагальності сторін, низький поріг доказування, а також прийняття недостатніх доказів. Уваги потребує врахування документів, виданих окупаційними органами влади, як належного доказу в даній категорії проваджень, враховуючи наявну державну політику щодо невизнання таких документів. У єдиному виправдовувальному вирокі за статтею 111² КК України міститься посилення саме на недостатність та неналежність таких доказів. Важливим фактором є також значний відсоток судових рішень (ухвал), якими затверджуються угоди про визнання винуватості у цій категорії справ, адже їх прийняття унеможлиблює подальше оскарження вироку і, відповідно, формування належної судової практики [5, с. 9-10].

На думку В. В. Сокурєнка, запобігання злочинності являє собою цілеспрямовану комплексну діяльність, що здійснюється як державними органами, господарськими і громадськими організаціями, так і громадськими формуваннями, а також окремими громадянами. Це є завданням усіх гілок державної влади: законодавчої, виконавчої, судової (ст. 6 Конституції України). Протидія злочинності базується на нормативно-правових засадах внутрішньої та зовнішньої політики держави, складовою частиною якої є кримінологічна політика, що визначає теоретичні основи, напрями, цілі, методи запобіжного впливу на злочинність. Значне місце у цій протидії відводиться, крім зазначених вище суб'єктів, правоохоронним органам, для яких запобігання злочинності, особливо спеціально-кримінологічне запобігання - один з основних професійних обов'язків, який

потребує не тільки ініціативності, непримиренності, принциповості, творчого підходу, а й високого рівня кримінологічного знання [6, с. 13].

Практика свідчить, що сьогодні особливого значення набувають перспективні положення кримінологічної політики держави, навички кримінологічного аналізу злочинності, розробки комплексних заходів для запобігання злочинності, розуміння важливості ресурсного забезпечення програм її нерепресивної протидії, знання повноважних можливостей суб'єктів запобігання, використання зарубіжного досвіду ефективного впливу на витоки злочинності тощо.

Таким чином, для ефективного розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних із вчиненням злочинів, передбачених статтею 111² КК України, варто розробити єдиний підхід (стратегію) правоохоронних органів, що працюють з цими матеріалами кримінальних проваджень. Така стратегія має передбачати рамки співпраці між різними відомствами для попередження дублювання дій, чітко окреслювати розмежування між різними статтями та тлумачення широких понять для зменшення дискреції конкретного виконавця (слідчого, прокурора) і неодноманітності застосування законодавства. Вона також має містити критерії доказування добровільності та визначення, які докази не відповідають критерію належності та достатності, а також пріоритезацію кримінальних проваджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Як розмежувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/>.
2. Пособництво державі-агресору та відповідальність за такі дії. «WikiLegalAid» довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php> / Пособництво_державі-агресору_та_відповідальність_за_такі_дії.
3. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru->

kryminalna-vidpovidalnist/.

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 14.04.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247318>.

5. Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення. *Аналітичний звіт*. Синюк О., Луньова О.; Ред. Свиридова Д. Центр прав людини ZMINA. Київ, 2023. URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2023/10/colaboration_web_ukr-1.pdf

6. Сокурєнко В. В. Запобігання злочинності як фундаментальна проблема теоретичної і прикладної кримінології. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків, 2018. С. 13-14.

Денис ЛАЗАРЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова політика завжди відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави та формуванні ресурсів для її розвитку. Однак у періоди воєнних конфліктів та надзвичайних ситуацій податкова система має швидко пристосовуватись до нових реалій. В умовах воєнного стану перед урядом стоїть завдання – не лише забезпечити державний бюджет необхідними коштами, але й підтримати бізнес та населення, що переживають економічні труднощі. Податкова політика у таких умовах стає інструментом економічної підтримки, захисту національної безпеки та стабілізації економіки.

Принцип гнучкості податкової політики є одним із основних. Тому з початку введення воєнного стану на території України законодавцем було прийнято численна кількість змін до законодавства, зокрема податкового. Так, для забезпечення фінансової стабільності в країні було прийнято Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу та інших законодавчих актів щодо дії норм на період воєнного стану”, який передбачає певні пільги для платників податку. Так, відповідно до цього закону на період воєнного стану було звільнено від відповідальності за невиконання податкового обов'язку в строки визначенні ПКУ [4]. Також від 13.03.2022 було введено мораторій на проведення більшості перевірок [6]. Окрім того були введені певні пільги щодо сплати єдиного податку, а саме:

- “звільнено від сплати єдиного податку ФОП 1 та 2 груп;
- розширено коло платників податків, які можуть бути зараховані на спрощену систему оподаткування;
- підвищено граничний дохід платників 3 групи до 10 млрд грн на рік та знято обмеження щодо кількості працівників.;
- збільшено кількість платників податків, які не сплачують податок на майно, за рахунок переходу платників із загальної системи оподаткування на спрощену систему оподаткування;
- знижено ставки єдиного податку для третьої групи платників податку до 2% від обороту без ПДВ;
- ФОП усіх груп, особи, що здійснюють незалежну професійну діяльність, та члени фермерських господарств були звільнені від сплати ЄСВ за себе, незалежно від того, отримують вони дохід чи ні” [2].

Тобто було введено винятково ліберальний режим оподаткування, який дав змогу бізнесу в Україні адаптуватися до воєнних умов та перебороти економічний шок початкового періоду війни. Окрім того, дана політика впровадження пільг сприяла зменшенню мотивації платників податку прибігати до тіньової економіки. Так, Міністерства економіки України зазначає, що: “враховуючи дуже позитивні результати третього кварталу, ми вважали, що річне падіння не перевищить 30%, хоча на початку війни ми не виключали й більшого падіння – до 45” [5].

Однак не всі зміни в той період можна визнати однозначно позитивними. Наприклад, те, що не оподатковувалися митом операції з імпорту автомобілів. Тому що даною нормою скористалися не лише для військових цілей, а й для покупки/продажу автомобілів для особистого користування. У результаті чого за оцінкою Д. Гетьманцева державний бюджет втратив понад 42 млрд. грн. [1].

З часом протягом часткової стабілізації в різних сферах, зокрема бізнесу, поставало питання щодо відміни певних податкових пільг та інших норм раніше

прийнятих з введенням воєнного стану. Так, після перегляду окремих пільг з оподаткування було скасовано норми, які передбачали звільнення від оподаткування імпорту автомобілі та можливість сплати єдиного податку за ставкою 2%, а також поступово збільшувався перелік податкових перевірок, які могли здійснюватися впродовж дії воєнного стану. Однак, поряд з поетапним поверненням довоєнної системи оподаткування законодавець продовжує вводити певні пільги на окупованих територіях або на яких ведуться/велись бойові дії, які передбачали звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю земельних ділянок, забруднених вибухонебезпечними предметами чи на яких розташовані споруди фортифікації.

Початок впровадження експансійних заходів податкової політики дало досить позитивні результати. Оскільки чітко простежується економічне зростання, а саме на 5,3% на противагу сильному спаду на 28.8% у перший рік повномасштабної війни [3].

Розглядаючи ініціативи урядовців протягом останнього часу, можна констатувати факт щодо фокусування уваги на посиленні податкового тиску як інструменті для вирішення проблеми з дефіцитом ресурсів бюджету. Оскільки в другій половині 2024 рока було ініційовано підвищення деяких ставок податок, а саме ПДВ та військового збору. Попри те, що Бюджетною декларацією на 2025-2027 роки не передбачено радикальних змін в елементах найважливіших фіскальних платежів, окрім випадків із підвищенням специфічних акцизів на тютюнові вироби і пальне відповідно до зобов'язань України перед ЄС [2]. Таким чином податкова політика направлена на пошук шляхів короткострокового вирішення проблем щодо бюджетного дефіциту. Однак вона матиме негативний вплив на економіку країни в довготривалій перспективі. Оскільки, хоча в результаті цього можна буде отримати в короткостроковому періоді 250-280 млрд грн за оцінкою експертів, але такі дії підірвуть перспективи економічного відновлення [2]. Зокрема, вони сприятимуть

зниженню активності бізнесу та збільшенню мотивації до переходу у тіньовий сектор економіки.

Однак, варто також зазначити, що Україна у рамках Меморандуму про економічну та фінансову політику взяла на себе зобов'язання щодо впровадження заходів, які направлені на збільшення ефективності, простоти та справедливості податкової системи [2]. Цей документ наголошує на необхідності проведення збалансованої податкової політики, підвищення ефективності податкового адміністрування, вдосконалення структури податкових і соціальних пільг. Узагальнюючи зміст Національної стратегії доходів України, можна виділити два основні напрямки податкової політики на середньострокову перспективу:

- підвищення ефективності діяльності органів фіскального контролю у частині протидії корупції
- удосконалення системи оподаткування в контексті реалізації податками і зборами фіскальної функції та регуляторного потенціалу.

В умовах воєнного стану податкова політика України спрямована на адаптацію до нових викликів, підтримку економіки та забезпечення стабільності бюджету. Впровадження пільгових режимів, звільнення від податків певних категорій платників та обмеження перевірок дозволили бізнесу пристосуватися до складних умов, сприяючи економічній стабілізації. З часом, із поступовою стабілізацією, деякі пільги було скасовано, а податковий тиск – посилено з метою подолання бюджетного дефіциту. Проте короткострокові заходи, націлені на збільшення надходжень, можуть мати негативний вплив на бізнес та стимулювати тіньову економіку в довготривалій перспективі. Прагнучи збалансувати цілі забезпечення стабільності бюджету та підтримки економічного зростання, Україна також узяла на себе зобов'язання впроваджувати заходи для підвищення ефективності, прозорості та справедливості податкової системи, що стане основою для її відновлення та розвитку в умовах післявоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гетманцев повідомив, що безкоштовне розмитнення машин не повернеться. *Auto-Consulting*. URL: <https://autoconsulting.ua/article.php?sid=51785> (дата звернення: 29.10.2024)
2. Горин В. П., Була П. В., Чорноус В. С., Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. № 18. 2024. С. 23-31. URL: <http://surl.li/hmzvic> (дата звернення: 29.10.2024)
3. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2023 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2023-rotsi> (дата звернення: 28.10.2024)
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2118-20> (дата звернення: 28.10.2024)
5. Свириденко Юлія. У 2023 році українська економіка вийде на траєкторію відновлювального зростання. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-ukrainska-ekonomika-vyide-na-traiektoriiu-vidnovliuvalnoho-zrostannia-iuliia-svyrydenko-v-interviu-forbes> (дата звернення: 29.10.2024)
6. Які державні органи можуть проводити перевірки під час воєнного стану? URL : <http://surl.li/xscwjl> (дата звернення: 29.10.2024)

Аліна ЛИПНИЦЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Софія САМГОРОДСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПІДВИЩЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ: НОВІ СТАВКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ

Військовий збір в Україні був введений 3 серпня 2014 року Законом *України* від 31 липня 2014 року № 1621 «Про внесення змін до Податкового кодексу і державного бюджету» з метою додаткового фінансування оборонних заходів країни, що були необхідні у зв'язку з військовими конфліктами та загрозами. Основними особливостями цього збору є його тимчасовість, фіксована ставка та спрямованість надходжень до загального фонду державного бюджету.[3]

Ухвалення нових податкових норм, свідчить про посилення державних заходів для забезпечення бюджетних надходжень та підтримки армії під час воєнного стану. Початкове запровадження військового збору було обумовлене обставинами, пов'язаними з військовим конфліктом на сході країни.[1] Цей захід став першочерговим для стабілізації економіки та підвищення обороноздатності України.

Збір не має окремого цільового фонду, оскільки його надходження зараховуються до загального державного бюджету, що дозволяє оперативно перерозподіляти кошти на першочергові потреби.

Закон № 4015-IX, ухвалений 10 жовтня 2024 року, передбачає підвищення ставки військового збору до 5% та зобов'язання платників подавати щомісячні податкові звіти про доходи і сплачений податок.[4] Введення таких нових норм з 1 січня 2025 року направлено на підвищення прозорості та зменшення ризиків ухилення від сплати збору. Також це підвищення ставки може стати суттєвим інструментом у боротьбі з ухиленням від сплати податків, оскільки посилює фінансове навантаження для неплатників та стимулює їх дотримуватися законодавства. Відповідальність за невиконання зобов'язань щодо військового збору також посилюється: податкові агенти, які не нараховують, не утримують або не перераховують військовий збір, підлягають під сплату штрафних санкцій та пені.[5]

Ухилення від сплати податків є серйозним порушенням, яке негативно впливає на економіку. Недоотримання бюджетних коштів призводить до скорочення бюджетних видатків, що погіршує економічний стан країни в умовах війни.

Податкові злочини, зокрема ухилення від сплати податків, класифікуються як економічні злочини, і виявлення таких правопорушень є одним із пріоритетів податкової політики України. У таких умовах військовий збір стає важливим інструментом для наповнення бюджету та стимулює дотримання податкової дисципліни серед платників податків.[1]

Частина 1 статті 67 Конституції України встановлює обов'язок кожного громадянина сплачувати податки та збори у визначеному законом порядку. Це обов'язок громадян підтримувати державу під час кризи. В умовах воєнного стану законодавчі зміни спрямовані на зміцнення фінансової бази країни. Підвищення військового збору є суттєвим кроком до того, щоб унеможливити ухилення від податкових зобов'язань і забезпечити стабільне фінансування Збройних Сил України.[1] Військовий збір виконує важливу роль у забезпеченні стабільності та фінансової підтримки держави під час війни. Підвищення ставки збору до 5% та

посилення контролю за його сплатою свідчить про намагання держави знизити ризики ухилення від податків та забезпечити виконання податкових зобов'язань.

Усі ці заходи, спрямовані на посилення відповідальності за ухилення від сплати військового збору, допомагають державі підтримувати бюджет і забезпечувати потреби оборонного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимонов А. Підвищення податків в Україні: ключові положення Закону та ризики. *Think brave. Think brave. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki (дата звернення: 25.10.2024).

2. Військовий збір для ФОП: як, скільки і коли платити у жовтні. *Бухгалтерська Платформа №1. 7eminar*. URL: <https://7eminar.ua/news/1463-viiskovii-zbir-dlya-fop-yak-skilki-i-koli-platiti-u> (дата звернення: 25.10.2024).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стан: проєкт Закону. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44809> (дата звернення: 25.10.2024).

4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України : Закон України від 31.07.2014 № 1621-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18#Text> (дата звернення: 25.10.2024).

Діана ЛОБАК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Безпека банківських установ визначає фінансову безпеку держави, адже банківська система є найважливішим елементом фінансово-кредитної сфери держави. Отже, стан банківського сектору визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а відтак і рівень фінансової безпеки держави.

Дослідники, які займаються фінансовою безпекою, вказують, що цю проблему слід розглядати з двох позицій. З одного боку, необхідно працювати над забезпеченням фінансової безпеки банківської системи в цілому, а з іншого боку, необхідно вивчити питання забезпечення фінансової безпеки окремого банку.

Безпека окремого банку та безпека банківської системи в цілому взаємозалежні та тісно пов'язані. Таким чином, проблеми в одному банку можуть створити «ефект доміно» та призвести до системної банківської кризи. Це пов'язано з характером і специфікою банківської діяльності, адже банки в основному працюють з чужими коштами, на відміну, наприклад, від промислових підприємств. Тому будь-яка недовіра населення до того чи іншого банку, особливо великого, може призвести до масового відпливу депозитів із банківської системи. З іншого боку, структурні проблеми банківського сектора підривають довіру до окремих банків. Все це пояснює важливу роль, яку відіграє забезпечення безпеки банківських установ.

Поняття безпеки банківської системи зазвичай визначають як стан, за якого фінансова стабільність і репутація банківських установ не можуть бути втрачені в результаті навмисних дій певної групи людей чи організацій, як всередині, так і поза банківською системою держави, а також через негативні макроекономічні та політичні чинники [1, с. 134].

Безпека банківських установ розглядається у двох аспектах:

- щодо фінансових наслідків діяльності банків як для країни в цілому, так і для окремих клієнтів і контрагентів;
- щодо виявлення та попередження явних і потенційних загроз фінансовому стану всієї банківської системи країни, Національного банку України та окремих банківських установ [2, с. 228].

На думку О.І. Хитрін, безпеку банку можна визначити як динамічний стан, у якому:

- є юридично та технічно дієздатним і реально виконує притаманні йому функції;
- забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства і держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;
- має потенціал як кількісного, так і якісного зростання та має механізми реалізації цього потенціалу [3, с. 122].

О.І. Хитрін також зазначає, що основною метою банківської безпеки є усунення можливості заподіяння шкоди банку або втрати вигоди, забезпечення його стабільної та максимально ефективної роботи в даний момент, а також накопичення достатнього потенціалу розвитку та зростання в майбутньому, якісне виконання угод і договорів [3, с. 123].

Д.А. Артеменко у своїй дисертації економічну безпеку банку поділяє на такі складові: фінансову, технічну, правову, інформаційно-технологічну, соціально-психологічну та організаційну. Він наголошує, що фінансова складова є основою

забезпечення економічної безпеки банківської діяльності, оскільки стабільний банк, який ефективно працює, має достатні ресурси для вирішення проблем захисту інформації, захисту працівників та залучення до всіх структур висококваліфікованих працівників.

Сутність банківської безпеки за Д.А. Артеменка полягає у забезпеченні організаційно-управлінських, нормативно-технічних і профілактичних заходів, які гарантують якісний захист прав та інтересів банку, збільшення цільового капіталу, підвищення ліквідності активів, забезпечення повернення кредитів, збереження фінансових ресурсів і матеріальних цінностей [2, с. 45].

Інше тлумачення надає відомий дослідник безпеки О.І. Барановського. На його думку, банківська безпека – це:

- сукупність умов, за яких діяльність або обставини, потенційно небезпечні для фінансового стану банківської установи, усуваються або обмежуються до такого рівня, щоб вони не могли завдати збитків діяльності банку, збереженню та відтворенню його майна, інфраструктури, а також перешкоджати від досягнення банком статутних цілей;

- стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансова стійкість, а також середовище, в якому він функціонує [4, с. 12].

Підсумовуючи, можна констатувати, що безпека банківських установ є важливим елементом національної безпеки і такий стан банківської установи характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку.

До сьогодні тривають дискусії щодо організації оптимального підходу до формування системи безпеки банківського сектору в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, дії з реалізації якого, на думку дослідників, мають бути спрямовані на пом'якшення наслідків ряду загрози, зокрема:

- підвищення мінімальних вимог до капіталу;

- стимулювання подальшої капіталізації банківського сектору, а саме: запровадження пільг при спрямуванні прибутку на збільшення власного капіталу банків;
- розширення переліку та посилення вимог до публічної інформації про фінансовий стан власників та керівну структуру банків;
- продовження гармонізації основних показників банківської діяльності та методології їх розрахунку з міжнародними стандартами;
- підвищення ефективності та фінансової стійкості банків шляхом підвищення якості корпоративного управління, у тому числі досягнення більшої прозорості діяльності банків, ефективності управління ризиками, покращення відносин між органами управління банку та акціонерами;
- посилення правового захисту прав кредиторів;
- наближення діяльності вітчизняних банків до міжнародних стандартів;
- підтримання низьких темпів інфляції та стабільного валютного курсу;
- створення сприятливого інвестиційного клімату, що сприятиме підвищенню міжнародних рейтингів України [5, с. 173-174].

Отже, створення оптимальної системи безпеки в банківській сфері потребує розробки стратегії, концепції реалізації, визначення відповідних інструментів та етапів захисту від усіх інших форм майнової та іншої майнової шкоди.

Концепція безпеки банківських установ як комплексне та системне розуміння, бачення її сутності, факторів, що впливають на неї та представлення шляхів усунення загроз, є основою для створення системи її забезпечення.

На нашу думку, залежно від конкретних умов у країні та світі, стадії бізнес-циклу та інших факторів стратегія забезпечення безпеки банківських установ може базуватися на різних концепціях, які передбачають використання різних інструментів для досягнення поставлених цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / за ред. М. Герасимовича. К.: КНЕУ, 2018. 599 с.
2. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України. *Стратегічна панорама*. 2019 № 4. С. 48-52.
3. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2018. № 11. С. 118-124.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. К.: Фенікс, 2018. 338 с.
5. Банківська безпека: навч. посіб. / О.Д. Вовчак, Ю.О. Самура, А. Сидоренко, В.А. Вареник. К. : Знання, 2021. 237 с.

Анна ЛОБАЧ,
 здобувач вищої освіти першого
 (бакалаврського) рівня
 Державного податкового університету
Катерина КОВАЛІВ,
 здобувач вищої освіти першого
 (бакалаврського) рівня
 Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
 кандидат юридичних наук, доцент,
 доцент кафедри фінансового та податкового права
 Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Зовнішньоекономічна інтеграція України відіграє важливу роль у розвитку нашої країни, особливо в теперішній час, коли питання становища держави у світовій спільноті постає як ніколи гостро.

Адже, процес євроінтеграції України в умовах війни є дуже стрімким, і якщо до початку повномасштабного вторгнення основним документом, що характеризував ступінь співробітництва України з ЄС, була Угода про асоціацію, то зараз справедливо можемо посилатися на Опитувальник Європейської комісії для набуття Україною статусу кандидата в ЄС, Рекомендації Європейської комісії щодо отримання Україною кандидата на членство.

Тому, Угодою про асоціацію між Україною та Євросоюзом передбачено, що «Сторони визнають важливість наближення чинного законодавства України до законодавства Європейського союзу; Україна забезпечить поступове приведення у відповідність своїх чинних законів та майбутнього законодавства до *acquis* ЄС» [1].

У зазначеному документі встановлюється порядок обміну інформацією, досвідом, найбільш дієвою практикою між державами-членами ЄС та Україною, а також здійснюються інші заходи, зокрема, стосовно наступного, зокрема:

- *у галузі бюджетної політики*: розвиток підходів у сфері середньострокового бюджетного прогнозування й планування; удосконалення програмно-цільового методу в бюджетному процесі й аналізу ефективності та результативності виконання бюджетних програм; підвищення рівня обміну досвідом та інформацією з питань планування й виконання бюджету та стану державного боргу;

- *у галузі зовнішнього аудиту*: імплементація стандартів та методик Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI), а також обміну найкращими практиками ЄС у галузі зовнішнього контролю та аудиту державних фінансів з особливим акцентом на незалежності відповідних органів Сторін;

- *у галузі державного внутрішнього фінансового контролю*: подальшого розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародно визнаними стандартами (Інститут внутрішніх аудиторів (ІА), Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), INTOSAI) та методологіями, а

також найкращою практикою ЄС стосовно внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в державних органах;

- у сфері боротьби із шахрайством: удосконалення методів, спрямованих на припинення шахрайства і корупції та запобігання цим явищам [2, с. 49].

Відповідно, супровідним документом до Угоди про асоціацію є План заходів з виконання Угоди [3], в якому чітко зазначенні завдання, що їх має виконати Україна задля наближення до членства в Європейському Союзі.

Зокрема, цей План передбачає імплементацію міжнародних стандартів та актів ЄС щодо запобігання відмиванню грошей і фінансуванню тероризму, упровадження принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету, удосконалення вимог до організації корпоративного управління в банках відповідно до права ЄС, удосконалення механізмів інформаційного співробітництва між регуляторами ринків фінансових послуг, законодавче закріплення переліку платіжних послуг і кола їх надавачів відповідно до права ЄС, запровадження кодексу поведінки для всіх суб'єктів сфери публічних закупівель тощо [4, с. 321].

Варто зазначити, що Україна пройшла нелегкий євроінтеграційний шлях – одразу після проголошення незалежності європейський напрям було офіційно визначено головним, а в 1993 році Верховна Рада ухвалила Постанову «Про Основні напрями зовнішньої політики України» [5], у якій закріплювався намір стати членом Європейських Співтовариств.

Відтак 1994 рік ознаменувався укладенням Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, а відмова політичного керівництва держави від «європейського» курсу стала основною передумовою трагічних подій 2013-2014 років, які пізніше дістали символічну назву – Євромайдан.

З моменту підписання Угоди про асоціацію в 2014 році Україна пройшла нелегкий шлях реформ і перетворень, аж доки 23 червня 2022 року Європейська Рада надала країні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Однак поряд із рекомендацією Єврокомісії щодо статусу кандидата на членство, зазначений орган видав сім рекомендацій, які потрібно виконати, щоб зберегти наданий статус, і декілька з них стосуються саме фінансової сфери держави (боротьба з корупцією, боротьба з відмиванням коштів).

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що євроінтеграційні процеси відіграють важливу роль у всіх галузях функціонування нашої країни. Зокрема, фінансова сфера зазнала й продовжує зазнавати значних трансформацій. Бюджетна політика, внутрішній фінансовий контроль – усі ці галузі значною мірою розвинулися до рівня європейських стандартів, і, як зазначають науковці, важливих позитивних наслідків слід очікувати від спільних заходів у сфері боротьби з ухиленням від сплати податків, податковим шахрайством, а також використання нових методів розслідування податкових злочинів тощо.

СПИСОК ВКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію : Угода від 21.03.2014 р. № 984_011. Дата оновлення: 30.11.2023 р. URL: https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 07.10.2024).
2. Соломіна Г. В., Роженко М. В., Вовченко А. В. Правове регулювання фінансової сфери в умовах євроінтеграції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 4. С. 49–53.
3. Про виконання угоди про асоціацію : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106. Дата оновлення: 18.09.2020 р. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Шатохін В. О. Правове регулювання фінансової діяльності в умовах євроінтеграційних процесів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 319–322.

5. Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. Дата оновлення: 20.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

Дар'я ЛЮБОВЕЦЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державний податковий університет

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВІД КІБЕРАТАК

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій фінансовий сектор стає особливо вразливим до кіберзагроз. Кібератаки можуть мати руйнівні наслідки для економічної стабільності, зокрема спричинити фінансові втрати, порушення роботи банківських установ, розкриття конфіденційних даних клієнтів і підірвати довіру до фінансової системи. Захист фінансового сектору від кіберзагроз вимагає чіткої правової бази, яка б забезпечувала належний рівень безпеки та відповідальності учасників ринку за недотримання вимог кібербезпеки. Варто зазначити, що деякі аспекти правового регулювання у сфері фінансової безпеки стали предметом дослідження багатьох вчених, зокрема В. Т. Білоус, В. Б. Авер'янова, Л. В. Антонової, Н. І. Атаманчук, Ю. Г. Барабаша, О. І. Барановського та інших.

В Україні питання кібербезпеки у фінансовій сфері стало особливо актуальним після численних атак на державні та приватні установи, що призвело до підвищення уваги до розробки правових механізмів захисту. Важливою правовою основою для кібербезпеки в Україні є закон України "Про основні засади

забезпечення кібербезпеки України", ухвалений у 2017 році. Цей закон визначає основні принципи та структуру забезпечення кібербезпеки держави, встановлюючи відповідальність як державних органів, так і суб'єктів приватного сектору. Згідно з законом, фінансові установи мають запроваджувати заходи з кібербезпеки відповідно до затверджених стандартів, зокрема, шляхом контролю доступу до фінансових даних і впровадження систем раннього виявлення кіберзагроз[1].

Закон "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" також визначає Національний координаційний центр кібербезпеки, який відповідає за контроль та координацію діяльності у сфері кіберзахисту. Цей орган, а також Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, забезпечують регулярний моніторинг кіберзагроз і співпрацю з фінансовими установами для вдосконалення заходів безпеки.

Національний банк України виконує ключову роль у впровадженні стандартів кібербезпеки для фінансових установ. Зокрема, НБУ видає нормативно-правові акти, що зобов'язують банки та інші фінансові установи впроваджувати високі стандарти безпеки. Наприклад, раніше НБУ ухвалив нову редакцію "Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банках України", яке передбачає, що банки повинні розробляти власні стратегії кібербезпеки, включно з регулярним тестуванням систем на наявність вразливостей[2]. Крім того, НБУ вимагає від фінансових установ впровадження систем моніторингу, які здатні вчасно виявляти підозрілі активності та реагувати на потенційні загрози. Також Національний банк проводить оцінку кіберготовності банків і зобов'язує їх звітувати про випадки кіберінцидентів. Це дозволяє підвищити загальний рівень кіберстійкості фінансової системи та сприяє ефективнішій боротьбі з кіберзлочинами.

Важливим аспектом захисту фінансового сектору від кіберзагроз є також забезпечення конфіденційності та безпеки персональних даних клієнтів, адже кожен витік інформації підриває довіру до банківської системи. Фінансові установи

в Україні несуть ключову відповідальність за безпеку електронних платежів та онлайн-банкінгу. Відповідно до вимог НБУ, банки зобов'язані забезпечити належний захист транзакцій, що включає виявлення підозрілих операцій і негайне реагування на можливі загрози. Це, зокрема, передбачає регулярне оновлення програмного забезпечення, використання засобів шифрування даних та проведення тренувань для працівників щодо протидії кіберзагрозам.

Національний банк України також здійснює контроль за дотриманням вимог кібербезпеки, проводячи аудити та оцінку кіберготовності фінансових установ[3]. Банки мають звітувати про будь-які інциденти, пов'язані з витоком даних, що підвищує рівень відповідальності за забезпечення кіберстійкості. Окрім цього, фінансові установи мають запроваджувати системи виявлення загроз і аналітики для оперативного реагування на підозрілі активності, що робить захист даних і транзакцій більш надійним.

Основним нормативним актом, що регулює захист персональних даних в Україні, є Закон України "Про захист персональних даних". Цей закон вимагає від фінансових установ забезпечити надійний захист даних клієнтів та їхню конфіденційність. Зокрема, він визначає правила збирання, обробки та зберігання персональних даних, вимагаючи від установ уникати надмірного зберігання інформації та запобігати несанкціонованому доступу до неї. Для банків це означає обов'язок впроваджувати комплексну систему безпеки, яка включає заходи для виявлення та попередження витоків даних[4].

Важливим чинником ефективності державного контролю у сфері кібербезпеки є також наявність цілісної стратегії, що враховує як національні, так і міжнародні вимоги. Ефективність роботи НБУ та Держспецзв'язку значно посилюється завдяки співпраці з міжнародними партнерами та застосуванню найкращих світових практик. Наприклад, НБУ регулярно вдосконалює свої нормативні акти, враховуючи рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду, Міжнародного валютного фонду та Європейського центрального банку.

Завдяки цьому українська система кібербезпеки у фінансовому секторі відповідає міжнародним стандартам і є доволі гнучкою в адаптації до нових загроз. Проте ефективність заходів контролю також залежить від готовності банківських установ дотримуватися встановлених вимог. Важливим аспектом є регулярні перевірки з боку НБУ та Держспецзв'язку, які оцінюють готовність банківських систем до потенційних кіберзагроз. Такі перевірки стимулюють фінансові установи до інвестування в сучасні технології кіберзахисту, проте вони потребують значних ресурсів, що може бути проблемою для деяких невеликих банків.

Отже, фінансовий сектор України стикається зі значними кіберзагрозами, які можуть призвести до фінансових втрат, порушення діяльності банківських установ та підризу довіри до всієї системи. У відповідь держава створила правову базу для посилення кібербезпеки, зокрема, Закон "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України", який встановлює вимоги до безпеки як для державних, так і для приватних установ. Національний банк України відіграє ключову роль у впровадженні цих стандартів, зобов'язуючи банки забезпечувати захист даних клієнтів, впроваджувати системи моніторингу загроз та реагувати на кіберінциденти. Також Україна співпрацює з міжнародними організаціями та адаптує світові практики для підтримання високого рівня кіберзахисту. Регулярний моніторинг і аудит банківських установ підвищують кіберготовність фінансового сектору, однак повна реалізація цих вимог потребує значних ресурсів, що може бути складним для невеликих банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05 жовтн. 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2163-19> (дата звернення: 25.10.2024).

2. Положення про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України, затверджене Постановою Правління Національного

банку України 28.09.2017 № 95 URL: : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0095500-17>.

3. Бухтіарова А. Г., Гуца А. В. Протидія кіберзлочинності у банківській сфері. Приазовський економічний вісник. 2019. № 3. С. 355–361.

4. Закон України «Про захист персональних даних». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 34. Ст. 481. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17/conv/print> (дата звернення 25.10.2024).

Софія МИХАЙЛОВА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінансовий контроль є важливим інструментом забезпечення належного функціонування суб'єктів господарювання та економічної стабільності країни в цілому.

Адже, метою фінансового контролю є попередження, виявлення та усунення порушень у фінансовій діяльності підприємств, установ та організацій, що сприяє підвищенню ефективності їх функціонування та запобігає фінансовим зловживанням.

В умовах воєнного стану в Україні державний фінансовий контроль набуває

особливого значення, оскільки забезпечення фінансової дисципліни, прозорості та ефективності використання коштів стає критично-важливим для забезпечення обороноздатності та збереження національної безпеки [1, с. 86].

Основними нормативно-правовими актами, на яких ґрунтуються положення, принципи та завдання фінансового контролю є: Конституція України, вона є основним документом що містить основоположні, керівні ідеї здійснення фінансового контролю в Україні; Закони України: «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»; також Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України та інші.

Тому, відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» встановлює що, державний нагляд (контроль) – це діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства [2].

Відтак, державний фінансовий контроль є одним з видів державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання.

Зокрема, Савченко Л. А. під поняттям фінансового контролю пропонує – регламентовану правовими нормами діяльність публічних суб'єктів і недержавних організацій, господарюючих суб'єктів чи їхніх структурних підрозділів, фізичних осіб, наділених відповідними повноваженнями чи правами, що спрямована на забезпечення законності, обґрунтованості під час формування публічних фондів коштів, повноти надходжень коштів у відповідні фонди, законності й ефективності їх розподілу та перерозподілу і використання [3, с. 70].

В свою чергу Настенко М. О., вважає доцільним вести мову про публічний фінансово-господарський контроль, який становить собою систему заходів, які є у розпорядженні уповноважених контролюючих суб'єктів і спрямовані на

забезпечення законності й ефективності дій суб'єктів господарювання в процесі формування, розподілу й використання публічних фінансових ресурсів [4, с. 123].

Основними суб'єктами, які забезпечують фінансовий контроль, є Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Державна податкова служба, органи місцевого самоврядування тощо.

Тому, в залежності від суб'єкта контролю, фінансовий контроль поділити на зовнішній та внутрішній. Внутрішній фінансовий контроль це самоконтроль, який здійснюють організації, підприємства та установи як за власною фінансовою діяльністю, так і за фінансовою діяльністю підрозділів, що входять до їх складу [5, с.89]. Цей контроль спрямований на виявлення та попередження порушень у фінансовій діяльності на початковій стадії, а також на забезпечення ефективного управління ресурсами. Зовнішній фінансовий контроль реалізується державними органами, незалежними аудиторами або іншими суб'єктами, не пов'язаними з діяльністю організації. Його метою є оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання, перевірка дотримання ним законодавства та ефективності використання державних чи інших залучених коштів [6].

Одним з основних видів зовнішнього фінансового контролю є податковий контроль, що являє собою огляд і дослідження документації певного підприємства на предмет правильного і своєчасного вирахування і сплати ним податкових платежів у бюджет та державні цільові фонди [7, с.35].

Бюджетний контроль полягає у контролі за дотриманням норм Бюджетного кодексу, зокрема за ефективністю та законністю витрачання бюджетних коштів. Державна аудиторська служба України є ключовим органом, який проводить бюджетний контроль, здійснюючи перевірки в установах, що отримують бюджетні кошти [7, с.35].

Аудиторський контроль, який передбачає незалежну перевірку даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих

аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [7, с.35].

Отже, із вищезазначене ми можемо зробити висновок, що правове регулювання фінансового контролю в Україні включає комплекс правових норм, що забезпечують ефективність, прозорість та відповідальність фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Удосконалення фінансового контролю є запорукою стабільного економічного розвитку, що сприяє підтримці довіри до фінансової системи та ефективному використанню ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кичинська А. О. Окремі питання державного фінансового контролю в умовах воєнного стану. *Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 113. С. 86–93.
2. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 26.10.2024).
3. Настенко М.О. Принципи фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в системі принципів фінансового права. *Право та державне управління*. 2017. № 2(27). С. 69–74.
4. Фінансовий контроль за діяльністю суб'єктів господарювання: сучасний підхід до регулювання. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/MonoMSP20/MonoMSP20_8.pdf. (дата звернення: 26.10.2024)
5. Голуб Ю., Сотник О. Теоретичні аспекти та особливості здійснення внутрішнього фінансового контролю в органах державної контрольно ревізійної служби України. *Економіка: реалії часу*. 2011. Т. 1, № 1. С. 88–94.
6. Глава 3. Правові основи фінансового контролю в Україні - Фінансове право. URL: https://arm.naiiu.kiev.ua/books/finansove_pravo/lekcja3.html (дата звернення: 26.10.2024).

7. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник у схемах і таблицях / Л. В. Дікань, І. О. Шевченко, Є. В. Дейнеко, Д. В. Калінкін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 275 с.

Оксана МУЗИКА-СТЕФАНЧУК,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри фінансового права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
провідний науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
Сергій МОХНЄВ,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

З кожним роком крипто-активи все глибше проникають у різні сфери життя людей по всьому світу: від розвинених демократій та провідних економік на кшталт Сполучених Штатів і Швейцарії, до аутсайдерів та диктатур, таких як росія та КНДР. Так само, і використовуватися вони можуть у різні способи: як засіб платежу, інвестиційний інструмент, засіб накопичення. Або ж - для обходу санкцій та валютних обмежень, фінансування тероризму та відмивання доходів.

Історично, Україна є одним з найбільших ринків віртуальних активів. За даними аналітичної компанії Chainalysis, у 2023 надходження крипто-активів в Україну становили 106.1 мільярди доларів США (в еквіваленті) [1, с. 57]. При цьому,

Україна займає шосте місце в рейтингу сприйняття крипто-активів, після Індії, Нігерії, Індонезії, Сполучених Штатів та В'єтнаму [1, с. 126].

Такі показники свідчать про те, що крипто-активи займають важливе місце в фінансовій системі України, при тому, що даний сектор до сих пір не регулюється, оскільки профільний Закон України «Про віртуальні активи», що був прийнятий на початку 2022 року, так і не набрав чинності. Такий стан речей несе ряд загроз як фінансовій системі України.

Для того, щоб окреслити безпосередні ризики, з якими може зіткнутися чи вже стикається держава Україна, залишаючи поза регуляторним периметром крипто-активи та провайдерів послуг, пов'язаних з їх обігом, варто звернутися до документів таких міжнародних організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Рада з фінансової стабільності (FSB) та Банк міжнародних розрахунків (BIS).

Так, FSB у своєму звіті від лютого 2022 року зазначає, що зв'язки між крипто-активами та системно важливими фінансовими установами й основними фінансовими ринками, хоча і розширюються, наразі залишаються обмеженими. Однак, значна частина торговельної діяльності з крипто-активами... відбувається на платформах, які можуть діяти за межами регуляторного периметру... і без регуляторного нагляду, що забезпечував би прозорість щодо характеру та обсягу такої діяльності. Якщо поточні тенденції зберуться, і за відсутності ефективного регулювання та нагляду, можуть виникнути ризики для фінансової стабільності в міру того, як крипто-активи стануть дедалі більше інтегрованими в ширшу фінансову систему. Це особливо стосується ринків та економік, що розвиваються, де крипто-активи можуть у деяких ситуаціях замінити національну валюту або надати можливість обходити валютні обмеження та заходи з управління рухом капіталу [2, с. 4].

У лютому 2024 року, Тобіас Адріан, фінансовий радник та директор Департаменту грошово-кредитних ринків і ринків капіталу МВФ заявив, що хоча

крипторинки наразі не становлять загрози для фінансової стабільності в більшості юрисдикцій, рівень впровадження крипто-активів, як правило, є вищим на ринках, що розвиваються, та в країнах з низьким рівнем доходів. Широке впровадження крипто-активів у цих країнах може підірвати ефективність грошово-кредитної політики, обійти заходи з управління потоками капіталу, загострити фіскальні ризики та відвернути ресурси від фінансування реальної економіки. Регулювання та нагляд за емітентами крипто-активів і постачальниками послуг не вирішують безпосередньо макроекономічні та фінансові проблеми стабільності. Проте встановлення та ефективна реалізація регулювання та нагляду є важливою основою для кращого збору даних, ефективних заходів контролю потоків капіталу, а також фіскальної та податкової політики [3].

У серпні 2023 року робоча група Банку міжнародних розрахунків опублікувала звіт присвячений ризикам, що несуть крипто-активи для фінансової стабільності економік, що розвиваються. Зокрема, автори звіту наводять наступні ключові ризики:

(1) Ринковий ризик: Висока волатильність цін на крипто-активи може призвести до значних збитків для інвесторів, які безпосередньо чи опосередковано мають доступ до ринків крипто-активів.

(2) Ризик ліквідності: Цей ризик виникає через брак прозорості в операціях з крипто-активами та концентрацію торгівлі на кількох великих криптобіржах.

(3) Кредитний ризик: Він може проявлятися через відсутність відповідальності або належного управління на ринках крипто-активів, а також через надмірне використання кредитного плеча в протоколах децентралізованих фінансів (DeFi).

(4) Операційний ризик: Крипто-активи вразливі до кібератак та збоїв систем через їх залежність від інтернету та програмно закодованих контрактів.

(5) Ризик валютної заміни: Широке впровадження крипто-активів може призвести до ризиків валютної заміни, особливо в країнах з ринками, що розвиваються, де національні валюти слабкі.

(6) Ризик потоків капіталу: Використання крипто-активів для транскордонних переказів і платежів може призвести до обходу контролю за капіталом.

(7) Ризик дезінтермедіації банків: Перехід споживачів від депозитів до крипто-активів може спричинити дезінтермедіацію банків.

Для управління цими ризиками автори пропонують, щоб органи влади розглядали різні варіанти політики, від повних заборон до стримування та регулювання. Однак, у звіті підкреслюється важливість міжнародної співпраці у створенні ефективного моніторингу та регулювання ринків крипто-активів з метою зменшення ризиків для глобальної фінансової стабільності, особливо для країн з ринками, що розвиваються.

Слід зазначити, що даний звіт не приділив належної уваги ризику використання крипто-активів у процесі відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, хоча саме цей ризик і дав перший поштовх до регулювання операцій з крипто-активами у світі. Враховуючи, що у 2023 році Україна зайняла 104 місце у Рейтингу сприйняття корупції Transparency International [5], крипто-активи можуть стати привабливим інструментом для корупціонерів як на стадії отримання неправомірної вигоди, так і при подальшій легалізації таких доходів. Цьому має бути протиставлена ефективна протидія з боку правоохоронних органів за підтримки Державної служби фінансового моніторингу України та суб'єктів первинного фінансового моніторингу, до переліку яких Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» відносить і постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів [6]. Проте, оскільки і досі немає правового механізму

ліцензування постачальників таких послуг, немає і можливості таким провайдерам подавати звіти суб'єктів первинного фінансового моніторингу. А отже, і надавати цінну фінансову інформацію правоохоронним органам.

У підсумку варто зазначити наступне. Україна є одним із найбільших ринків крипто-активів у світі, посідаючи шосте місце у рейтингу сприйняття крипто-активів за версією однієї з провідних аналітичних компаній у цій сфері – Chainalysis. При цьому, в Україні досі не набрав чинності закон, що регулює діяльність провайдерів відповідних фінансових послуг.

На думку провідних міжнародних організацій у сфері забезпечення фінансової безпеки та фінансової стабільності, а саме Міжнародного валютного фонду, Ради з фінансової стабільності та Банку міжнародних розрахунків, наразі крипто-активи не становлять суттєвої загрози для світової фінансової стабільності. Однак, можуть нести конкретні ризики для економік, що розвиваються, до яких належить і Україна. А певні ризики, такі як обхід валютних обмежень та відтоку капіталів, значно посилюються триваючою повномасштабною війною. Окремо слід звернути увагу на ризики використання крипто-активів у процесі відмивання доходів, в тому числі, отриманих від корупційних та податкових правопорушень, що є особливо актуальним для України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The 2024 Geography of Crypto Report. *Chainalysis*. 2024. URL: <https://go.chainalysis.com/2024-geography-of-cryptocurrency-report.html> (дата звернення: 28.10.2024).

2. Assessment of Risks to Financial Stability from Crypto-assets. *Financial Stability Board*. 2022. URL: <https://www.fsb.org/uploads/P160222.pdf> (дата звернення: 28.10.2024).

3]. The Changing Landscape of Crypto Assets - Considerations for Regulatory and Supervisory Authorities. *International Monetary Fund*. 23.02.2024. URL:

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/02/23/sp022324-changing-landscape-crypto-assets-considerations-regulatory-and-supervisory-authorities> (дата звернення 28.10.2024).

4. Financial stability risks from cryptoassets in emerging market economies. *Bank for International Settlements*. 2023. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispar138.pdf>

5. Corruption Perceptions Index 2023: Ukraine. *Transparency International*. 2024. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr> (дата звернення: 29.10.2024).

6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 23 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 29.10.2024).

Віталій НАБОЙ,
курсант 4-го курсу
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Ірина УМРИХІНА,
доктор філософії, доцент кафедри
адміністративно- правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА СТІЙКІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Фінансова безпека є однією з ключових складових національної безпеки, адже її порушення може призвести до економічної нестабільності, втрати інвестиційної привабливості, послаблення державного управління і соціальної напруженості, серед основних загроз виділяються корупція, тіньова економіка, кіберзлочинність у

фінансовій сфері, відтік капіталу, зовнішні борги та макроекономічні ризики. Неналежне регулювання та недостатня правова база для протидії цим загрозам можуть серйозно підірвати фінансову стабільність країни. Дослідження цього питання є актуальним, оскільки воно допомагає виявити вразливі місця у фінансовій системі, оцінити існуючі правові механізми та розробити ефективні шляхи захисту фінансової безпеки держави, що є важливим кроком для стабілізації економіки та забезпечення стійкого розвитку України в умовах сучасних викликів.

Своєчасне виявлення загроз на фінансовому ринку є одним з найбільш важливих чинників фінансової стійкості національної економічної системи. Це зумовлює необхідність постійного фінансового моніторингу ситуації на ринку. Фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки країни, вона є своєрідним індикатором і критерієм ефективності діяльності фінансової системи держави. Без забезпечення фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед Україною, особливо в складних невизначених умовах функціонування [1, с. 29].

«Загрози фінансовій безпеці доцільно розглядати як наявні та потенційно можливі явища й чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у фінансовій та економічній сферах». Загрозами фінансової безпеки є загрози безперервності роботи усіх її складових. При цьому необхідно враховувати, що «проблеми фінансової безпеки стають актуальними у часи фінансових криз як в окремо взятій державі, так і в контексті глобальних змін, коли відбувається «стиснення» фінансових ринків і посилюється конкуренція за обмежені обсяги ресурсів, доступ до яких отримують лише ті країни, платоспроможність яких не викликає сумнівів» [2, с. 143].

Складові фінансової безпеки деталізуються у Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, яка схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. Вказана Концепція була прийнята у часі панування світової економічної кризи і цілком слушно визначала потребу

країни у встановленні правових засад щодо уникнення і протистояння викликам та загрозам фінансової стабільності. Стан фінансової безпеки країни, як складової економічної безпеки, загрози та завдання держави щодо забезпечення фінансової безпеки визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021. У цьому документі стан фінансової безпеки, як і інших видів, надається через аналіз загроз стабільності фінансовому розвитку та механізму їх подолання. Отже, законодавець розглядає фінансову безпеку, як стан організації фінансової системи, яка забезпечується передбаченням загроз і встановленням завдань по їх подоланню [3, с. 142].

Фінансова політика України виходить з нормативно-правових актах. Детальне фіксування порядку забезпечення фінансової безпеки нормативно-правових документах є важливою умовою стабільного функціонування фінансової системи держави. У структурі фінансової безпеки України виділяють три рівні правового забезпечення: Рівень Конституції України, яка встановлює систему державних органів, їх повноваження та механізми взаємодії. Рівень законів, умовно поділений на складові: – закони, що регулюють функціонування суб'єктів господарської діяльності та фінансової системи держави. Серед них можна виокремити комплексні закони, наприклад, Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансову реструктуризацію» та суто фінансові закони, наприклад, Бюджетний кодекс України, Митний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про платіжні послуги» та інші. Рівень підзаконних нормативно-правових актів: Укази Президента України, якими визначено Стратегію національної безпеки України, Стратегію економічної безпеки, систему та структуру органів, які забезпечують фінансову безпеку України та низку інших питань [4, с. 387].

Важливе значення в умовах війни має оперативне виявлення загроз фінансовій безпеці України, що дозволять мінімізувати при неможливості

нейтралізувати їх за умови розроблення дієвих практичних заходів та проведення виваженої політики щодо забезпечення фінансової стійкості. Проте, головним важелем забезпечення фінансової безпеки країни та національної безпеки в цілому є найскоріша перемога України [1, с. 33].

Фінансова безпека держави є комплексною складною, компонентами якої є: об'єкт, суб'єкт, принципи, напрями, національні інтереси у фінансовій сфері, загрози (внутрішні та зовнішні), методи, усунення загроз. Принципи фінансової безпеки доцільно об'єднати у групи і виділити загальні, функціональні, організаційні. В умовах воєнного стану важливе значення має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх та розробити практичні заходи щодо розроблення стратегії зміцнення фінансової безпеки, проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення стійкості фінансової системи держави. Найважливішим заходом забезпечення фінансової безпеки є перемога України [2, с. 145].

Отже, фінансова безпека держави є важливим елементом національної безпеки, що залежить від здатності держави ефективно реагувати на основні загрози, такі як корупція, тіньова економіка, кіберзлочинність, економічні кризи та зовнішні боргові зобов'язання. Невчасне реагування на ці загрози може призвести до фінансової дестабілізації, економічних втрат та послаблення соціально-економічної системи країни. Для забезпечення фінансової безпеки необхідно вдосконалити правове регулювання, посилити контроль і відповідальність у фінансовій сфері, впровадити сучасні механізми боротьби з тіньовими схемами та кіберзагрозами. Важливу роль відіграють міжнародне співробітництво та адаптація українського законодавства до європейських стандартів, що сприятиме покращенню стійкості фінансової системи та забезпеченню економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганзюк С. М. Загрози фінансовій безпеці України. *«Modern Economics»*. 2023. С. 28-33. URL: <http://surl.li/hvawrc>
2. Будник Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. С. 138-147. URL: <http://surl.li/tuyere>
3. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 141-146. URL: <http://surl.li/mbydfs>
4. Проць І.М. Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки в Україні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. С. 385-390. URL: <http://surl.li/ofhrpy>

Віктор ОМЕЛЬЧУК,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного податкового університету, адвокат
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ЩОДО ВПЛИВУ ПОВЕДІНКИ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека – це *стійкість* фінансової системи до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність її безперерійно функціонувати з метою забезпечення ресурсами усі сектори економіки. Сьогодні на загальнодержавному (національному) та місцевому/локальному рівнях організації суспільства часто вживають поняття «стійкості» як здатності виявити та ефективно протистояти загрозам будь-якого характеру, успішно адаптуватися до змін та швидко

відновлюватися після криз, а також зростати (розвиватися). На нормативному рівні його закріплення відбулося ще 2021 року, у Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 479/2021 [1]. Зокрема, національною стійкістю є *здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам* будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій.

Суб'єктами, які забезпечують фінансову безпеку, є, зокрема, платники податків (фізичні та юридичні особи). Безпека у податковій сфері є складовою фінансової безпеки. У свою чергу, фінансовою безпекою є стан фінансової системи, за якого інтереси суб'єктів фінансових правовідносин є гарантованими та захищеними.

Безсумнівно, Національна стратегія доходів України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1218-р, є виразом індикаторів безпеки у податковій сфері, «дорожньою картою реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка необхідна для забезпечення потенціалу задоволення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі» [2]. Підвищення рівня дотримання податкового та митного законодавства платниками податків і контролюючими органами є стратегічним напрямом вказаних вище реформ.

Податкові надходження складають лівову частку державного бюджету, а стійкість державних фінансів є невід'ємною складовою макроекономічної стабільності та економічного розвитку України. За низького рівня податкової культури реалізувати податковий потенціал і тим самим гарантувати податкову безпеку буде досить складно. І хоч на нормативному рівні, як підкреслюють Л. Касьяненко та П. Коломієць, про неї «воліють не згадувати», на доктринальному

рівні точаться дискусії щодо «поняття «податкова безпека», її природи та змісту» [3, с. 84].

Роль фінансової безпеки під час соціально-економічного розвитку швидко зростає. Як слушно зауважує В. Білоус, складність реалій сьогодення зумовлюється тим, що потрібні нові підходи і цілі, які б відповідали умовам сьогодення [4, с. 72–73]. Від початку повномасштабного вторгнення російської федерації фінансова система України функціонує в надзвичайних безпекових умовах. Фізичні та юридичні особи сумлінною сплатою податків до бюджету, тобто добросовісним виконанням свого конституційного обов'язку щодо сплати податків, фінансово підтримують обороноздатність та соціально-економічну стійкість Української держави.

З метою реалізації положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства» від 18.06.2024 № 3813-ІХ (далі – Закон № 3813-ІХ) заснований проект Державної податкової служби, націлений на спрощення податкових процедур та впровадження сервісів, які підвищують довіру між бізнесом і державою – Територія високого рівня податкової довіри [5]. Зокрема перевагами ресурсу є мораторій на перевірки, скорочення термінів відшкодування ПДВ та можливість отримати персонального комплаєнс-менеджера. На виконання Закону № 3813-ІХ розроблено Порядок формування та оприлюднення Переліку платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства, що був затверджений наказом Мінфіну від 07.10.2025 № 495 [6].

Однак є й такі платники, які намагаються вивести прибуток з під оподаткування. Такий факт залишається одним з основних безпекових викликів у податковій сфері. Тому держава вживає юридично обов'язкові заходи, спрямовані на боротьбу з ухиленням від оподаткування (проти поширених форм агресивного податкового планування).

Сумлінне виконання платниками податків визначених законодавством обов'язків є запорукою відсутності санкцій з боку контролюючих органів. Хоч ПКУ презюмує сумлінність платника податків, як такого, проте Закон № 3813-IX фактично встановлює презумпцію винуватості платника податків. Щоб увійти до переліку білого бізнесу, необхідно відповідати певним критеріям, однак така відповідність переглядається кожного кварталу.

Можна запропонувати такі основні, але не вичерпні, аспекти сумлінності платників податків:

- 1) правильність і своєчасність сплати податків;
- 2) прозорість і точність у податковій звітності, чесність під час декларування своїх доходів;
- 3) повага до законодавства та взаємодія з контролюючими органами;
- 4) дотримання принципу соціальної відповідальності;
- 5) відмова від агресивного податкового планування.

Для держави сумлінна поведінка платників податків здійснюватиме такий вплив:

- 1) стабільність фінансування важливих державних функцій;
- 2) соціальна справедливість у розподілі податкового навантаження;
- 3) виведення економічної діяльності з тіні;
- 4) довіра до державних інститутів і зміцнення правопорядку;
- 5) зниження витрат на податковий контроль та перехід до сервісного обслуговування;
- 5) покращення інвестиційного клімату країни.

Таким чином, добросовісна (суди активно використовують поняття «добросовісності») поведінка платників податків є не лише моральним обов'язком, а й важливим фактором забезпечення (гарантування) фінансової безпеки та розвитку держави. Вона базується на етичних нормах та повазі до законодавства і означає прагнення платника дотримуватися та виконувати правила, визначені

податковим законодавством. Загалом, сумлінність чи добросовісність платників податків можна вважати основою фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція забезпечення національної системи стійкості: Указ Президента України від 27.09.20221 № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#n11> (дата звернення 25.11.2024).

2. Національна стратегія доходів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2023 № 1218-р. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення 25.11.2024).

3. Касьяненко Л. М., Коломієць П. В. Аналітичний огляд поглядів вітчизняних науковців стосовно сутності поняття «податкова безпека» в правовому контексті. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 1. С. 84–87.

4. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. ... д-ра юр. наук, Харків, 2004. 443с.

5. Державна податкова служба України: веб-сайт. URL: <https://tpd.tax.gov.ua> (дата звернення 25.11.2024).

6. Порядок формування та оприлюднення Переліку платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства: наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2025 № 495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1539-24#Text> (дата звернення 25.11.2024).

Володимир ПОПОВИЧ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ТА СУВЕРЕНІТЕТ КРАЇНИ

Із задоволенням хочу поздоровити свого колегу, товариша, доктора юридичних наук, генерала, професора, Заслуженого юриста України, Віктора Тарасовича Білоуса, з його ювілеєм – 75-ти річчям з дня народження, побажати йому міцного здоров'я, довгих років активного життя та плідної праці, успіхів у продовженні формування наукової школи з питань фінансової безпеки держави. Хочу також *висказати добрі слова* керівництву Навчально-науковому інституту права Податкового університету, членам оргкомітету конференції, серед яких багато моїх бувших колег. Шановні колеги, проводячи X-ту конференцію з *питань фінансової безпеки* України, присвячену формуванню наукової школи професора Білоуса В. Т., *Ви робите архі важливу справу*, десятий рік поспіль піднімаєте актуальні питання щодо *фінансової безпеки країни*. Це особливо важливо в умовах, коли ліквідовуються, *вкрай необхідні країні* науково-дослідні установи, які своїми науковими розробками, на жаль, не в повній мірі але таки *заважали* багаточисленним радникам та покірним доморощеним виконавцям впроваджувати фінансову та економічну колонізацію країни.

Послідовна, понад десятирічна постановка, нашим ювіляром, питань щодо необхідності дослідження проблем фінансової безпеки країни, підготовка ним дисертантів – фахівців вищої кваліфікації, у т. ч. і з цієї проблематики, є архі-актуальною, оскільки широко відомо, що хто визначає фінансову, кредитну, монетарну, податкову, митну та зовнішньоекономічну політику держави – *основні складові фінансової безпеки*, той править країною, її розвитком чи деградацією. Якщо фінансами країни управляють іноземні радники та кредитори, *які під умови* надання чи ненадання кредитів, *переконливо рекомендують* не фінансувати

промисловий сектор економіки, а лише рефінансувати комерційні банки, то ці кредитори *модельюють* у вашій країні *кредитну політику*, за якої банкам вигідно фінансувати операції посередників-імпортерів. Це означає, що кредити отримані *під гарантії держави будуть фінансувати* не вітчизняного, а закордонного виробника, спорідненого з іноземними радниками та кредиторами.

У короткому анонсі, покликаному наголосити на актуальності проблем фінансової безпеки країни, неможливо навіть стисло окреслити причинно-наслідкові *взаємозв'язки та механізми виникнення і відтворення основних складових фінансової безпеки держави, до яких* відноситься *кредитна, монетарна, зовнішньоекономічна, та податкова* політика держави. Сформована у дев'яності роки *кредитна політика держави* не лише *відрізала* промисловий сектор економіки від *кредитного забезпечення*, а й стала засобом розкрутки інфляційних процесів, знецінення вкладів основної маси населення та інструментом накопичення інвалютних капіталів для вузького кола осіб, наближених до провладної та банківської верхівки. Схема проста, провладна та банківська верхівка країни отримує кредити, конвертує їх у іноземну валюту (*чи купує товари*), після чого НБУ підвищує курс іноземної валюти, відповідно кредити погашаються знеціненою вітчизняною валютою. Декілька таких циклів – отримання кредитів, їх конвертація, підвищення курсу іноземної валюти, погашення кредиту знеціненою вітчизняною валютою і щасливі члени провладних та банківських кіл стали доларовими мільонерами, а основна маса населення стала теж мільонерами але купуно-карбованцевими. Як відзначає В.М. Пинзеник за 1992-1997 р. ціни зросли на 47 тисяч разів [1, с. 15]. Однак, шановний професор, віце-прем'єр уряду вважає, що *причиною* знецінення вкладів населення стала інфляція, а відповідно «коні які хочуть витягнути нас на твердий ґрунт не винні» [1, с. 6-7]. На нашу думку, інфляція, *це не причина, а наслідок* відзначених вище кредитно-конвертаційних схем перекачки вкладів населення у закрома банківської та провладної верхівки.

До другої складової, слід віднести *монетарну політику держави*, яку у дев'яності під приводом стримування інфляційних процесів [1, с. 33] довели до критичних рівнів демонетизації. В результаті навіть працюючим підприємствам стало нічим обслужити оборот виробленої продукції. Не хватало коштів на закупку сировини, на заробітну плату. Створено причинно-наслідкові передумови, що зумовлюють банкрутство переважної частини підприємств. Руїни та лісосмуги, що виростили на дахах та в приміщеннях збанкрутілих підприємств можна бачити по всій країні і сьогодні.

На процеси банкрутства промислового сектору економіки вплинула також обвальна *зовнішньо-економічна* реформа, що дозволила кооперативам-посередникам, експортувати сировину і матеріали закордонним виробникам, *відрізавши від матеріально-технічного забезпечення* вітчизняні підприємства, при яких ці кооперативи були створені.

До проблемних складових фінансової безпеки держави слід також віднести *недосконалу податкову політику держави*. Детальніше ці проблеми розглядаються у «Кримінологічній теорії детінізації економіки» [2]. Тут стисло слід відзначити, що *система оподаткування країни, що включає перелік податків і зборів*, формувалась під пильним контролем «експертів» з відомої організації Barrens-Group, що понад п'ять років працювала в Україні. За переконливими порадами згаданих експертів *система оподаткування* України була сформована *на кумулятивних принципах «податки на витрати» та «податки на раніше нараховані податки»*. Саме ці принципи утворюють кумулятивний ефект, збільшують собівартість продукції, знижують платоспроможність споживача, формують непомірне податкове навантаження, ставлять підприємство перед вибором – банкрутство або тіньова економічна діяльність [2]. На цьому можна було б і завершити загальну аргументацію важливості наукової школи, яку формує наш вельми шановний ювіляр.

Однак, проглядаючи матеріали попередніх конференцій занадто дискусійним мені здалися твердження одної з учасниць 6-ї конференції, яка розглядає «Роль податку на додану вартість у забезпеченні фінансової безпеки держави» [3]. Авторка стверджує, що «ПДВ відіграє важливу роль у формуванні дохідної частини державного бюджету». Наводить суми надходження ПДВ і взагалі не згадує про суми, що витрачаються на відшкодування ПДВ з бюджету. Не згадує навіть, що за своєю природою ПДВ не є бюджет-утворюючим податком. Його призначення, це **обмеження перевиробництва шляхом штучного збільшення собівартості продукції**. Оскільки економіка України не доросла до перевиробництва, ПДВ **вимиває** обігові кошти підприємств і **пригнічує процес виробництва**, як такий. Другий недолік містить система адміністрування ПДВ. Вона відрізняється від європейської тим, що там зібрані кошти відшкодовують споживачу, *стимулюючи його купівельну спроможність*. Підприємства свої витрати компенсували за рахунок підвищення ціни продукції на суму сплаченого ПДВ. Відповідно, українська схема відшкодування, крім **вимивання коштів** підприємств на старті виробничого циклу, **штучно збільшує ціну** продукції для споживача, і на відміну від європейської системи відшкодування ПДВ, **знижує купівельну спроможність** споживача, чим обмежує збут, а відповідно і виробництво продукції.

Крім того, повернення коштів в Україні відбувається не через фіскальну касу торговельних підприємств, як це робиться у європейських країнах, а через податкову службу. Це породило такі схеми, як **корупційні відкати податківцям**, за повернення ПДВ, а також **розкрадання коштів з бюджету** під виглядом повернення ПДВ. Про це свідчила багаторічна **перевага сум ПДВ, що відшкодовувались з бюджету над сумами ПДВ, що надходили до бюджету**.

Підводячи підсумок слід зауважити, що продумані **національно-зацікавлені підходи до формування кредитної, монетарної, податкової та зовнішньоекономічної політики держави** ці та деякі інші складові фінансової безпеки **можуть бути фінансовим інструментом розвитку** соціально-

економічних процесів. При безоглядному виконанні порад та вимог багаточисленних радників та кредиторів, споріднених з економічними інтересами суб'єктів країн-кредиторів, відзначені **складові фінансової безпеки держави стають тригером** виникнення каскаду взаємопов'язаних причинно-наслідкових механізмів, **які відтворюють деградаційні процеси** не лише у сфері фінансів, а й у багатьох інших сферах життєдіяльності країни.

Повертаючись до шановного ювіляра, хочу Віктору Тарасовичу побажати здоров'я, довгих років активного життя та плідної праці, результатом якої стане не лише подальший розвиток **наукової школи з фінансової безпеки країни**, а й просування в життя і досягнення його учнями такого стану фінансової безпеки держави, коли можновладці будуть розуміти, що **до появи** ознак **перевиробництва**, ПДВ має мати нульову ставку і, що заради корупційних відкатів не слід моделювати непродуктивні дії – збирати і повертати ПДВ. Цілішим буде бюджет. Менше стане корупції, зникне обмеження виробництва за рахунок ліквідації штучного збільшення собівартості продукції – причини зростання її ціни. Це, в сукупності збільшить виробництво і розвиток економіки за рахунок стимулювання обороту продукції.

Враховуючи оптимістично-фантастичні гасла, щодо входження до об'єднань «цивілізованих демократичних» країн, хочеться висловити ще декілька фантазій-побажань учням нашого ювіляра. Бажаю вам досягти такого рівня фінансової безпеки в державі, яка **поверне економіці України раніше набуті досягнення серед країн Європи в частині наукоємності виробництва**, в результаті чого країна знову будуватиме конкурентоздатні *літаки, ракети, гелікоптери, кораблі*, вийде із зони сировинного придатку, так званих, цивілізованих країн. При цьому слід мати на увазі, що нашим більш корисливим ніж сумлінним радникам з так званих цивілізованих країн, завжди потрібні недорогі, а ще краще безкоштовні ресурси і зовсім непотрібні конкуренти. Їх багатовіковий досвід проникати в ключові ланки управління фінансами та економікою чужих країн, як і «наївна» податливість

корумпованих доморощених чиновників з усіх рівнів державного управління, стає вкрай *небезпечним викликом* не лише для фінансової безпеки країни, а й руйнівною загрозою для суверенітету і безпеки держави, в цілому. Кому як не молодим, енергійним та добре підготовленим нашим ювіляром учням, зупиняти відзначені та інші негативні процеси в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. М. Пинзеник «Коні не винні, або реформи чи їх імітація»: Видавничий центр «Академія», К. 1998. 125 с.
2. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки. Монографія // Попович В.М. Ірпінь, НВЦ АДПСУ, 2001. 524 с.;
3. Атаманчук Н.І. Роль податку на додану вартість у забезпеченні фінансової безпеки держави, Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д. ю. н. Віктора Тарасовича Білоуса. м. Ірпінь, 27 листопада 2020 року. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. с.12-14 .

Тимофій ПОСТОЄНКО,
здобувач Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
волонтер ЗСУ

КРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах спостерігається тенденція зростання викликів міжнародній стабільності та національній безпеці України, яка зумовлена формуванням багатополюсного світу. Відповідна обставина має бути врахована при розробці та впровадженні державної політики національної безпеки як на

середньострокову, так і довгострокову перспективу. Варто зазначити, що геополітична складова формування світового порядку дозволяють оцінити вплив трансформації світового порядку на забезпечення національної безпеки [1, с. 3].

Для об'єктивного аналізу ситуації, що склалася у війні на даний час і прогнозування її подальшого розвитку, поряд з глибоким дослідженням багатьох чинників, кардинальне значення має всебічне вивчення самого агресора – путінської Росії, причому не тільки її збройних сил та інших «силових» структур і спецслужб, військово-промислового комплексу, а й багато чого іншого: державного устрою, системи законодавства, економіки (в цілому і по галузях), фінансової системи, експорту імпорту, соціальної структури, міжнаціональних відносин, настроїв населення, стану злочинності та ін. І все це нам потрібно не тільки для врахування і використання набутого досвіду, а й з огляду на майбутнє: так чи інакше, при будь-яких варіантах політичних підсумків війни, населення РФ залишаться жити на тих територіях, які нині входять до складу РФ, нікуди ми від цих сусідів не дінемося, і ми повинні знати про них все, в тому числі й чого від них чекати в безпековому аспекті.

Вже історія масштабних воєнних зіткнень ХХ століття (передусім у ході світових війн) переконливо засвідчила, що в умовах застосування масових армій, озброєних потужними, з великою руйнівною силою та значною далекобійністю засобами, вирішального значення для перемоги набувають єдність фронту і тилу, мобілізація, в тих чи інших формах, усього суспільства задля перемоги. Як ми можемо оцінити стан справ в Україні в цьому аспекті? Оцінка буде неоднозначною. З одного боку, ми пишаємося героїзмом бійців Збройних Сил України, які в неймовірно важких умовах перших днів і тижнів війни після раптового нападу з різних напрямків задалегідь підготовлених російських ударних угруповань утримали основні рубежі, стійкістю і патріотизмом мирного населення, яке в основній масі не тільки не продемонструвало радості з приводу приходу окупантів, а й в багатьох випадках чинило їм спротив. Все це зірвало путінські плани

«бліцкригу» в Україні, викликало шире захоплення українцями серед наших традиційних друзів, сприяло перетворенню багатьох мільйонів людей в усьому цивілізованому світі у прибічників нашої країни. В результаті Україна отримала величезну всебічну допомогу з боку багатьох країн, передусім Заходу.

Водночас, цілком очевидним є той факт, що збереження життєздатності нашої держави в момент смертельної небезпеки далось нам надто дорогою ціною, дуже багато людей заплатили за це своїм життям, значні території окуповані агресором, мільйони людей були змушені покинути свої домівки і переселитися у центральні та західні регіони країни або виїхати за кордон, величезними стали руйнування і матеріальні втрати (у промисловості, агросекторі, енергосистемі, житловій інфраструктурі, сферах охорони здоров'я, освіти, культури – буквально в усьому). Слід чітко усвідомлювати та пам'ятати ту істину, що героїзм, жертвність, надзусилля одних є, як правило, наслідком помилок, нехлюйства, а то й злочинів інших. Неготовність держави, її збройних сил, країни в цілому до широкомасштабної війни на початок 2022 року не викликає сумнівів, і з цим ще доведеться ретельно розбиратися. Але наразі нас більше турбує нинішній стан справ. Чи виведені на сьогодні уроки з того, що трапилося, чи зроблені відповідні висновки? І чи являє зараз наша країна єдиний організм, спрямований на досягнення перемоги над лютим ворогом, який прагне знищити нас як народ? Чи сформувалася справжня єдність фронту і тилу?

Як нам видається, існує мало підстав, щоб відповісти на поставлені запитання позитивно. Пора вже припинити, врешті-решт, змагатися в ефірі та мережах стосовно точних або ще більш точних дат нашої майбутньої перемоги у війні. Нам не потрібен зараз легковажний оптимізм, ситуація вимагає тверезого, критичного аналізу. І тут ми підходимо до визначення нашого внутрішнього ворога у теперішній війні. На відміну від зовнішнього ворога, якого наші захисники щоденно бачать через прицільні рамки зброї, а ми – в тилу, на телеекранах, цей ворог живе в Україні, серед нас. Але його слід висвітлити, ідентифікувати. Пропонуємо вважати цим

ворогом всю сукупність явищ і процесів (з їх діяльними учасниками), які послаблюють або підривають обороноздатність України у цей критично важливий час.

Ядром, серцевиною ворожої сили є корупція разом з її носіями. За результатами дослідження «Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність», яке презентувало Національне агенство з питань запобігання корупції [2]. Ми багато років «боролися» з корупцією (вірніше, оголошували про наміри), потім створили найпотужнішу в світі систему антикорупційних органів і розпочали щось робити в цьому напрямі, щоправда не дуже охоче, здійснюючи відповідні кроки лише під тиском США та Євросоюзу. Тепер же, в умовах війни, оцінки та попередження наших зарубіжних партнерів і вітчизняних фахівців про корупцію як «головну», «величезну», «смертельну» загрозу для демократичного розвитку України вже не звучать як перебільшення. Корупція та її наслідки в дуже чутливих сферах (достатньо згадати цілу серію гучних скандалів що до зловживань високопосадовців Міноборони при закупівлях озброєнь та продуктів харчування для Збройних Сил України) підривають всю систему допомоги, яка надходить нашій країні від західних держав та зарубіжних волонтерських організацій. І зовсім недавно, вже у вересні ми отримали від Сполучених Штатів Америки чіткі сигнали про те, що обсяги і темпи подальшого отримання нашою країною допомоги будуть великою мірою залежати від результатів протидії корупції в Україні.

Вкрай важливо звернути увагу й на те, що створення і розповсюдження різного роду корупційних схем, відсутність системної роботи правоохоронних та інших державних органів з їх своєчасного виявлення та ліквідації становлять загрозу збереженню моральної єдності українського суспільства, саме того чинника, який після початку війни і в її ході надавав нам велику перевагу над зовнішнім ворогом. На нашу думку, резонансна «епопея військомів», які розгорнули злочинну діяльність вкупі з ВЛК, нанесла важкого удару по всій системі мобілізації (масштаби та наслідки цього ще доведеться оцінити). За таких умов не викликає сумнівів

життєво важлива для країни необхідність забезпечити активність, системність, ефективність, результативність державної антикорупційної політики. При цьому, крім іншого, суттєву роль мають відіграти антикорупційна та кримінологічна експертизи нормативно-правових актів (фактично йдеться про їх відновлення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ситник Г. П. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового порядку: курс лекцій / Г.П.Ситник. К: ТОВ "САК Лтд.", 2023. 103 с.

2. В Україні другою найбільшою проблемою після війни є корупція. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3843018-v-ukraini-drugou-najbilsou-problemou-pisla-vijni-e-korupcia.html>

Мирослава ПУХА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова політика відіграє надзвичайно важливу роль у кожній державі. Податки являють собою найбільшу частку в структурі всіх доходів, які надходять до державного бюджету.

Адже, саме вони виступають тим джерелом, яке наповнює державний бюджет, а відтак вони допомагають державі функціонувати.

Особливо актуальним питання про податки постало тоді, коли почалося повномасштабне вторгнення, починаючи з 24 лютого 2022 року. У цей день російська федерація проявила відкриту збройну агресію стосовно України і застосовує її досі, проводячи масовані ракетні атаки по всій території України, масштабні ураження територій з допомогою безпілотних літальних апаратів, а також здійснюючи захоплення українських територій на півдні та сході України.

Тому, податок на прибуток підприємств викликає особливий інтерес у суспільства через те, що він пов'язаний із зростаючим впливом на функціонування компаній та господарську діяльність, яка формує фінансовий потенціал України. Відповідно до положень чинного українського законодавства юридичні особи в результаті здійснення своєї юридичної діяльності оподатковуються єдиним податком та податком на прибуток, якщо юридична особа, проводячи свою діяльність, перебуває на спрощеній системі оподаткування. Податковий кодекс України закріплює положення про те, що податок на прибуток є одним із загальнодержавних податків на рівні із такими іншими податками, як податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, екологічний податок, акцизний податок, мито та рентна плата [1].

Зокрема, податок на прибуток платиться юридичними особами, які можуть нерезидентами чи резидентами. Об'єктом такого оподаткування є прибуток, який визначається шляхом зменшення суми доходу на суму витрат діяльності. Це повинно підтверджуватися бухгалтерською документацією. Податок на прибуток є прямим податком, яким оподатковують фінансовий результат юридичних осіб, які обрали для себе загальну систему оподаткування.

Також, податок на прибуток відіграє велике значення в тому аспекті, що він є бюджетоутворюючим. Податок на прибуток підприємства є одним із найпотужніших податкових важелів, що суттєво акумулює кошти до бюджету. Даний податок має дуже важливе фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинених країнах. Цей податок може

використовуватися для того, щоб визначити ставки оподаткування по різних видах діяльності. Тобто він може впливати на прийняття багатьох рішень, зокрема й фінансових: вибір правової форми організації бізнесу, рішення про спрямування прибутку на споживання чи нагромадження, вибір джерел фінансування інвестицій (самофінансування, залучення чи запозичення коштів), розподіл матеріальних та трудових ресурсів між окремими сферами господарської діяльності, галузями й територіями, розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту, темпи економічного зростання тощо [2, с. 151–152].

Відповідно, вплив податку на прибуток підприємств на формування загального фонду державного бюджету прямо прописано в законах України, які визначають державний бюджет на певний рік. Проводячи порівняння показників щодо цього податку, можна помітити наступне. За період з 2021 по 2024 роки показники стосовно податку на прибуток підприємств змінювалися наступним чином: 2021 рік – 145 976 026,3 грн. [3]; 2022 рік – 158 438 500 грн. [4]; 2023 рік – 110 700 000 грн. [5]; 2024 рік – 240 300 000 грн. [6].

Спостерігається, що в довоєнний період частка податку на прибуток у загальному фонді бюджету України становила значно більшу частку, ніж у період, коли вже розпочалося повномасштабне вторгнення.

У 2022 році частка податкових надходжень зменшилася, що є зрозумілим. Як мінімум, варто враховувати ті фактори, що:

- по-перше, масовані ракетні атаки та ураження безпілотними літальними апаратами відбуваються на території усієї країни від півночі до півдня і від сходу до заходу, а тому будь-яке підприємство може зазнати руйнувань та матеріальних втрат у зв'язку з такими непередбачуваними атаками;

- по-друге, більшість підприємств, функціонування яких значною мірою впливає на розвиток економічного сектору України та які, власне, платять податок на прибуток підприємств, територіально знаходяться у східній частині України, а, як відомо, саме там нині знаходиться фронтова лінія, ведуться активні бойові дії та

діє особливий правовий режим у місцевостях, які мають статус тимчасово окупованих територій [2, с. 152].

У зв'язку з цим деякі підприємства перестали функціонувати через відсутність можливості працювати, деякі закрили свою діяльність, деякі опинилися в окупації, а деякі зменшили обороти своєї діяльності.

Станом на 2023 рік частка податкових надходжень від податку на прибуток підприємств все одно була низькою у порівнянні з довоєнним періодом – 6,05 % [2, с. 153].

Відтак частка надходжень зменшилася майже вдвічі, однак, виходячи з даних, викладених у Законі України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» [6], можна спостерігати тенденцію до того, що податкові надходження з податку цього виду мають тенденцію до підвищення.

Це пов'язано з тим, що, попри існування постійної загрози через повномасштабне вторгнення, підприємства передислокувалися в регіони, де безпекова ситуація принаймні є кращою у порівнянні із регіонами на півдні та сході України. Пройшов певний час, протягом якого підприємства мали змогу «адаптуватися» до змін у країні та налагодити роботу у нових місцях функціонування, залучити нову робочу силу, сформувати нові виробничі потужності тощо.

Держава зі свого боку також з самого початку вторгнення розпочала вчиняти дії для адаптації платників податків в умовах воєнного стану.

Зокрема було прийнято закони про порядок подання звітності та/або документів до контролюючих органів та незастосування адміністративної та/або кримінальної відповідальності за її неподання чи несвоєчасне подання, про особливості справляння податків і зборів на період до припинення або скасування воєнного стану на території України тощо.

Стосовно підприємств, що платять податок на прибуток, було прийнято закон, який дещо оновлює оподаткування для юридичних осіб, а саме це Закон

України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану». Зокрема ним передбачено, що підприємства тимчасово переходять на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою два відсотки, а також наступні деякі особливості щодо податків для цих підприємств (список особливостей наведений неповно, більш детально – у тексті закону):

– надмірно сплачена сума грошових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, що існує на дату переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2 %, може бути зарахована у погашення грошових зобов'язань з цього податку, що виникатимуть після відновлення сплати податку на прибуток підприємств;

– якщо платник, який протягом календарного року перейшов на сплату єдиного податку за ставкою 2 %, у цьому ж році відновлює сплату податку на прибуток підприємств, то такий платник складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств наростаючим підсумком з початку такого календарного року;

– авансові внески з податку на прибуток підприємств при виплаті дивідендів, що залишилися неврахованими у зменшення нарахованої суми податкового зобов'язання з цього податку на дату переходу на сплату єдиного податку за ставкою 2 %, можуть бути враховані у зменшення такої суми після відновлення сплати податку на прибуток підприємств [7].

Отже, із зазначеного вище можна сформулювати висновок, що податок на прибуток підприємства – це один із головних загальнодержавних податків, який має бюджетоутворююче значення та прямо впливає на формування загального фонду державного бюджету України на передбачений рік. Сплата податку на прибуток підприємства з початком повномасштабного вторгнення мала перелік перешкод, які заважали її здійсненню, оскільки вторгнення сильно вплинуло на економіку України та спричинило потребу в адаптації до нових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 23.10.2024)
2. Мельник О.П., Коцюба О.А., Небесна О.Р. Сутність податку на прибуток підприємства в умовах воєнного стану. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 150-154. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/4/27.pdf> (дата звернення 23.10.2024)
3. Про Державний бюджет України на 2021 рік: до Закону України від 15.12.2020 №1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/94/f501426n225.xls>
4. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закону України від 02.12.2021 №1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/101/f511755n259.xlsx>
5. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закону України від 03.11.2022 №2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/109/f520903n271.xlsx>
6. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закону України від 09.11.2023 №3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/121/f530966n296.xlsx>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 №2173-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>

Людмила РОМАНЕНКО,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
Національної академії внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ

Забезпечення фінансової безпеки як гарантії права на працю досліджувалася багатьма українськими та закордонними науковцями, зокрема й в галузі економічної безпеки, права, фінансової політики та соціального забезпечення. Багато науковців зробили значний внесок у цю тематику. До прикладу такі вчені, як Олександр Бандурка, Валентин Геєць, Тетяна Барабаш, Ірина Луніна, Олександр Пасхавер всі разом та кожен окремо досліджують питання фінансової безпеки, її вплив на економічний розвиток та соціальну стабільність. Їх роботи розглядають важливість правового регулювання у забезпеченні стабільності для підтримки робочих місць, макроекономічну стабільність та її вплив на зайнятість і соціальну політику, досягнення економічної стійкості, що забезпечує умови для реалізації права на працю та роль державного регулювання і фінансового контролю для підтримки економічної стабільності, важливої для забезпечення робочих місць і прав працівників, стабілізаційні функції держави, що сприяють забезпеченню зайнятості та соціальної захищеності працівників, аналізують взаємозв'язок економічної безпеки, ринку праці та соціальної політики, особливо у періоди економічних криз. Значного впливу на фінансову безпеку в секторі права на працю досягли Саймон Кузнець, американський економіст українського походження, лауреат Нобелівської премії, який досліджував розвиток економіки і розподіл доходів. Його роботи стали основою для розуміння залежності між економічним зростанням та зайнятістю та Джозеф Стігліц – американський економіст, лауреат Нобелівської премії, чий дослідження присвячені нерівності, ринковим дисфункціям та необхідності

державного регулювання для забезпечення соціальної безпеки, що має безпосередній вплив на ринок праці та зайнятість.

Ці та багато інших науковців зробили важливий внесок у розробку моделей та політик, які дозволяють збалансувати фінансову безпеку з правами працівників і створити правові механізми для захисту права на працю в умовах економічної нестабільності.

Правове забезпечення фінансової безпеки відіграє ключову роль у гарантуванні конституційного права на працю, оскільки фінансова стабільність держави, як і фінансова стабільність підприємств сприяє створенню сприятливих умов для працевлаштування, забезпечення зайнятості та захисту прав працівників. Дослідження фінансової безпеки у контексті забезпечення конституційного права на працю охоплює низку складових, що спрямовані на підтримку економічної стабільності та захист інтересів працівників.

Основні особливості правового забезпечення фінансової безпеки в контексті реалізації права на працю можна виділити в певних аспектах. Нормативно-правове регулювання фінансової безпеки держави та економічних суб'єктів регулюється низкою нормативно-правових актів, які включають Конституцію України, закони про бюджетну систему, податкове та фінансове законодавство. Ці норми спрямовані на забезпечення економічної стабільності, а отже – і на захист права на працю які забезпечують регулювання фінансових відносин, захист інтересів працівників, зокрема у сфері зайнятості, соціального страхування, податкової політики та бюджетної стабільності. Ці акти закріплюють норми для запобігання економічним кризам, які негативно впливають на рівень зайнятості та права працівників.

Забезпечення економічної стабільності та зростання дозволяє створити більше робочих місць і забезпечити соціальні гарантії, зокрема шляхом підтримки підприємств та зниження рівня безробіття. Це сприяє реалізації права на працю, оскільки знижується економічна невизначеність. Здійснення державою заходи фінансової підтримки підприємств у кризових ситуаціях, що включають надання

субсидій, податкових пільг і кредитних стимулів, дозволяє підприємствам забезпечувати зайнятість та виплату зарплат, що гарантує збереження робочих місць і стабільні доходи громадян. Боротьба з корупцією та фінансовими злочинами, спрямоване на зниження рівня корупції, забезпечує чесний розподіл фінансових ресурсів і збільшує ефективність витрат. Це позитивно впливає на трудову сферу, оскільки прозорий розподіл ресурсів сприяє фінансуванню програм, орієнтованих на створення робочих місць і підтримку зайнятості. Держава повинна забезпечувати правові механізми, що гарантують соціальний захист громадян, які втратили роботу, або осіб з обмеженими можливостями працевлаштування. Соціальне страхування і державна підтримка забезпечують фінансову стабільність для працівників у випадку втрати роботи, хвороби чи інших непередбачених обставин. Це є важливим фактором соціальної захищеності працівників та збереження їх права на працю навіть у складні економічні періоди.

Соціальне страхування, виплати по безробіттю та інші форми державної підтримки дозволяють мінімізувати економічні наслідки втрати роботи. Правове забезпечення фінансової прозорості та відповідальності, сприяє створенню передумов для стійкого функціонування компаній. Це зменшує ризики банкрутства та масового скорочення робочих місць, що важливо для збереження права на працю. Фіскальна політика та управління бюджетом, спрямовані на підтримку зайнятості, що передбачає стимулювання робочих місць через державні інвестиції, соціальні програми та інші заходи, спрямовані на забезпечення доступності праці та мінімізацію безробіття. Управління державним бюджетом повинно включати стратегії фінансової підтримки вразливих верств населення. Податкова політика і стимулювання підприємництва створюють умови для розвитку підприємництва та малих і середніх підприємств (МСП) сприяє підвищенню зайнятості. Податкові пільги для МСП, що наймають працівників, особливо в кризові періоди, сприяють фінансовій безпеці підприємств і збереженню права на працю. Інституційні механізми забезпечення зайнятості, такі як служби зайнятості, соціального захисту

та трудові інспекції, мають значення для підтримки стабільної зайнятості та захисту прав працівників. Вони сприяють ефективному впровадженню політик фінансової безпеки, контролюють дотримання трудового законодавства та забезпечують соціальні гарантії працівникам. Запобігання економічним і фінансовим кризам через механізми моніторингу економічної безпеки, такі як макроекономічне прогнозування, регулювання фінансових ринків, протидія корупції, мають значення для забезпечення стабільності ринку праці. Кризи можуть призвести до скорочення робочих місць, а тому запобігання кризам є важливою умовою для захисту права на працю. Забезпечення соціального діалогу та трудових прав є складовою частиною фінансової безпеки в контексті забезпечення соціального діалогу між урядом, роботодавцями та профспілками для ефективного узгодження інтересів сторін трудових відносин. Це дозволяє узгоджувати заходи для підтримки робочих місць і уникати масових скорочень. Контроль за фінансовою прозорістю і звітністю підприємств. Забезпечення прозорості фінансової звітності є важливим для контролю стабільності компаній, які створюють робочі місця. Звітність допомагає зменшити ризик банкрутств, що можуть призвести до масових звільнень і втрати права на працю.

Кожна з цих складових робить свій внесок у фінансову безпеку, створюючи стабільне середовище для реалізації конституційного права на працю.

Отже, правове забезпечення фінансової безпеки є фундаментальною складовою гарантій права на працю, оскільки сприяє стабільному економічному середовищу та дозволяє державі ефективніше захищати соціально-економічні права громадян.

Ці аспекти підкреслюють важливість соціально-економічних відносин у забезпеченні конституційного права на працю, що є основою стабільного та справедливого суспільства.

Ігор РОШИЯН,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри цивільного, адміністративного
та фінансового права,
Класичного приватного університету
Науковий керівник: Ольга ПОКАТАЄВА,
доктор юридичних наук, професор
Класичного приватного університету

ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСОБИ З ПИТАНЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Однією із цілей, яка визначена Стратегією реформування системи публічних закупівель на 2024 – 2026 роки є професіоналізація публічних закупівель. Професіоналізація публічних закупівель розглядається як необхідна складова адаптації до міжнародних стандартів та оптимізації в єдиній системі централізованих та децентралізованих публічних закупівель. Одним із очікуваних результатів та показників досягнення цієї стратегічної цілі є прийняття та доведення до суб'єктів сфери публічних закупівель правил етики поведінки суб'єктів сфери публічних закупівель [1].

Листом від 15.11.2019 № 3301-04/47784-06 Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) «Щодо етичної поведінки під час здійснення публічних закупівель» розробило Настанови щодо етичної поведінки учасників/потенційних учасників під час участі у публічних закупівлях [2].

Проте, розроблена Настанова більше стосується діяльності учасників закупівель, така собі «дорожня карта» - з чого почати участь у публічних закупівлях та покликана забезпечити дисципліну учасників при виконанні бюджетних замовлень.

Разом із цим, ключовою фігурою закупівель залишається уповноважена особа, до якої затверджена Настанова фактично будь-яких рекомендацій не пропонує.

Діяльність уповноваженої особи досліджувалась Київською школою економіки. Результатами цього дослідження було висвітлено технологію діяльності уповноваженої особи при здійсненні закупівель, розрахунок витрат робочого часу та потреби у кількості уповноважених осіб, без врахування етичної складової такої діяльності [3].

Незважаючи на доволі «новий» інститут уповноваженої особи у сфері публічних закупівель, який прийшов на заміну тендерним (конкурсним) комітетам, питання ставлення осіб, відповідальних за здійснення процедур закупівель, до виконуваних функцій з їх етичного боку фактично не було предметом наукових досліджень.

Чинна редакція Закону не містить вимог щодо етичної поведінки уповноваженої особи. У законопроекті «Про публічні закупівлі», передбачено, що уповноважена особа повинна дотримуватись правил етики поведінки сфери публічних закупівель, затверджених Уповноваженим органом [4].

Наразі Міністерством економіки України завершені публічні обговорення проекту Правил етичної поведінки суб'єктів сфери закупівель.

Об'єктивно, утворилась така ситуація, коли діяльність уповноваженої особи, перебуває на етапі її професіоналізації, деякі механізми, які б надавали відповідь уповноваженій особі на порядок дій у нестандартних ситуаціях не розроблені, інформаційні ресурси, які публікують якісний консалтинговий контент не передбачають безкоштовного користування, що в умовах війни та тотальної економії бюджетних коштів, не дозволяє отримати платну підписку, що в цілому залишає уповноважену особу сам-на-сам з процедурою закупівель, з органами, що здійснюють державний та громадський контроль. Ускладнюють ситуацію обмежені часові проміжки, протягом яких уповноважена особа має приймати відповідні

рішення, ризик відміни процедури торгів та притягнення до адміністративної відповідальності, а також виконання уповноваженою особою таких функцій, як додаткових до своєї основної роботи.

При загальних позитивних тенденціях у регламентації процедур закупівель, уповноважена особа з питань публічних закупівель залишається без належного захисту як від корупційних спокус, якими супроводжується закупівля за публічні кошти, так і від можливого адміністративного тиску, з метою спонукання до прийняття неправомірних рішень.

Утворення спілки уповноважених осіб з публічних закупівель дозволить встановити певну рівновагу. При цьому, потреба у професійному спілкуванні уповноважених осіб підтверджується наявністю відповідних груп, які утворені у застосунках-меседжерах Viber, Telegram.

Діяльність такої спілки сприятиме розвитку та зміцненню інституту уповноваженої особи з публічних закупівель, підвищення їх професійного рівня, ролі і авторитету уповноваженої особи у суспільстві, захисту прав уповноважених осіб. Вбачається, що така спілка повинна мати всеукраїнський статус.

Під своєю егідою спілка може об'єднати уповноважених осіб, що забезпечить участь у гармонізації законодавства з публічних закупівель, гарантуватиме захист професійних прав, сприятиме підвищенню ролі інституту уповноваженої особи в українському суспільстві, підвищить статус професії, підвищить рівень її самостійності та незалежності у прийнятті рішень, сприятиме поширенню етичних стандартів професії.

Створення спілки уповноважених осіб, надання їй офіційного статусу дозволить не лише узагальнити порядок застосування процедур закупівель, а й дозволить убезпечити уповноважену особу, наприклад, від прийняття рішень під адміністративним тиском менеджменту замовника.

Підсумовуючи викладене, вбачається, що подальша професіоналізація сфери публічних закупівель надасть можливість підвищити якість та керованість

процесом організації процедур закупівлі, забезпечить економію публічних коштів, посилить підзвітність замовників та дозволить інтегрувати функцію публічних закупівель у цілісну систему управління державними фінансами.

Затвердження Правил етичної поведінки суб'єктів сфери закупівель сприятиме нормативному врегулюванню діяльності уповноваженої особи, а створення громадської спілки таких осіб буде мати наслідком популяризацію цієї професії, підвищенню їх професійного рівня та правового захисту, що в цілому вплине на якість проведення процедур закупівель за публічні кошти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 лютого 2024 року № 76-р, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#Text>, дата звернення 19.10.2024;

2. Щодо етичної поведінки під час здійснення публічних закупівель: лист Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) від 15.11.2019 № 3301-04/47784-06, URL: <https://me.gov.ua/InfoRez/DocumentsList?id=f2e30594-ba6c-420f-9c24-2a852415a884&tag=InfarezKnowledgeDb&lang=uk-UA&fNum=3301-04%2F47784-06>, дата звернення 19.10.2024;

3. О. Кучма, А. Ковальчук «Впровадження уповноваженої особи в контексті оптимізації процесів публічних закупівель», Київська школа економіки, URL: <https://cep.kse.ua/article/upovnovajena-osoba/upovnovajenaOsoba.pdf>, дата звернення 20.10.2024;

4. Про публічні закупівлі: проєкт Закону України від 23.08.2024 № 11520, URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44788>, дата звернення 19.10.2024.

Наталія САВЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ЗАХИСТ ПРАВ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

В умовах сучасності захист прав учасників господарських товариств набуває особливої актуальності у зв'язку з новими викликами та законодавчими змінами, які відбулися в останні роки.

Реформи у корпоративному праві, спрямовані на адаптацію українського законодавства до європейських стандартів, стали важливим кроком на шляху забезпечення ефективного функціонування господарських товариств. Особлива увага приділяється механізмам захисту прав учасників товариств, які мають забезпечити прозорість і справедливість у корпоративних відносинах.

Останні роки принесли кілька значущих змін у законодавство України, що стосується корпоративного управління та захисту прав учасників господарських товариств. Важливим кроком стало продовження впровадження європейських директив, зокрема Директиви 2004/25/ЄС щодо поглинання та захисту прав міноритарних акціонерів. Однією з основних новацій стало розширення прав міноритарних акціонерів на вимогу викупу їхніх акцій у рамках процедури squeeze-out та sell-out. Ці положення, імplementовані ще у 2017 році, зазнали важливих уточнень і розширень у 2024 році [1].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо підвищення рівня захисту учасників господарських товариств», який набрав чинності у 2024 році, встановлює нові стандарти для захисту прав міноритарних

акціонерів та учасників товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) [3]. Серед основних змін можна виокремити:

- розширення повноважень наглядових рад, включаючи можливість приймати рішення щодо виконавчих органів без необхідності скликання загальних зборів;
- посилення вимог до незалежних директорів у наглядових радах, що сприяє більш збалансованому прийняттю рішень;
- удосконалення механізму захисту прав міноритарних акціонерів шляхом введення процедур обов'язкового викупу акцій (squeeze-out) за ринковою ціною.

Однією з основних проблем залишається недостатня ефективність судового захисту учасників товариств. За даними аналітичних досліджень 2023 року, значна кількість справ щодо корпоративних конфліктів залишається нерозв'язаною через затяжні судові процеси або недосконалість процедур.

Ще однією проблемою залишається питання прозорості у діяльності товариств. Нові вимоги до звітності, які були запроваджені у 2024 році, зобов'язують товариства публікувати докладні фінансові звіти, що сприяє захисту прав міноритарних акціонерів та підвищенню прозорості управління.

Умови сучасності відкривають нові перспективи для розвитку механізмів захисту прав учасників господарських товариств. Подальша інтеграція України в європейський правовий простір сприятиме вдосконаленню корпоративного законодавства. Планується запровадження нових норм щодо відповідальності посадових осіб господарських товариств за завдання шкоди товариству їхніми неправомірними діями. Це стане важливим кроком на шляху посилення відповідальності та підвищення рівня корпоративної культури.

Важливим аспектом буде також продовження розвитку процедур squeeze-out та sell-out, що сприятиме подальшій гармонізації українського законодавства з європейським. Очікується, що в 2024 році нові закони покращать захист прав не

тільки мажоритарних, але й міноритарних акціонерів, забезпечуючи більш прозорий і справедливий процес прийняття рішень у господарських товариствах.

Отже, захист прав учасників господарських товариств в умовах сучасних умов є пріоритетним напрямком для забезпечення стабільного розвитку корпоративного сектору України.

Оновлене законодавство створює нові можливості для більш ефективного управління товариствами та захисту інтересів як мажоритарних, так і міноритарних учасників. Продовження інтеграції з європейськими стандартами, розвиток процедур медіації та арбітражу, а також посилення вимог до корпоративного управління дозволять створити більш прозоре і справедливе корпоративне середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива 2004/25/ЄС Європейського парламенту та Ради щодо пропозицій про поглинання. URL: www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/34_Annex.pdf (дата звернення 12.10.2024)

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів: Закон України від 1 січня 2018 року №2210-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах: Закон України від 4 червня 2017 року №1983-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1983-19#Text>

4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 року №2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020: Указ Президента України» від 12 січня 2015 року №5/2015. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U005_15?an=1&ed=2015_01_12

Дмитро САКАЛЮК,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
адвокат, старший партнер Адвокатського об'єднання «АК «АРЦЕО»
Науковий керівник: Любов КАСЬЯНЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права

ВПЛИВ РИНКУ СТРАХУВАННЯ, ЯК СКЛАДОВОГО НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ, НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека держави, як складова національної безпеки, є основою економічного розвитку країни, що забезпечує суверенітет та цілісність країни, а також достойний рівень життя її громадян. Запорукою фінансової безпеки, зокрема є стабільність фінансового ринку країни, його нормальне функціонування та належне регулювання такого ринку зі сторони держави. Відомо, що криза на фінансовому ринку країни (чи світовому), негативно відображається на діяльності всіх інших галузей, державних органів та житті громадян.

Належна організація економічних, фінансових, торгових відносин між суб'єктами господарювання на принципах відкритості та інтегрованості бізнес процесів зумовлює об'єктивні процеси зростання існуючих та формування нових внутрішніх і зовнішніх загроз даним суб'єктам і економіці держави в цілому. В

сучасних реаліях зазначені вище відносини неможливі без стабільності ринку страхування.

Умови в яких перебуває Україна на сьогоднішній день доводять, що має місце значний вплив зовнішніх та внутрішніх загроз на рівень фінансової безпеки. Самою вагомою загрозою фінансової безпеки є повномасштабне вторгнення росії в Україну, яке тягне за собою важкі негативні наслідки для різних ринків.

Фінансова система країни є найбільш вразливою до реалізації ризиків, що обумовлено наявністю тісних взаємозв'язків між суб'єктами фінансового ринку та, відповідно, швидким поширенням негативних імпульсів між її сферами та ланками.

Правова неврегульованість низки питань, пов'язаних з забезпеченням фінансової безпеки нерідко зумовлена міждисциплінарним характером цієї проблематики, що вимагає використання нових підходів у сукупності з дослідженням сучасного стану системи правового регулювання фінансового ринку та сектору. Забезпечення економічної безпеки (частиною якої визнається фінансова) поряд з захистом суверенітету та територіальної цілісності встановлено Конституцією України як найважливішу функцію держави, справу усього українського народу [1].

В умовах сьогодення, питання фінансової безпеки держави набувають актуального значення, оскільки функціонування фінансового сектору та держави загалом, а також її оборона, спирається на достатнє та стабільне фінансове забезпечення, як вітчизняне, так і з залученням міждержавної допомоги. Щодо міждержавної допомоги, то науковцями пропонується створити та запустити на інституційному рівні в дію органи контролю та моніторингу за ефективним використанням міждержавної допомоги за участі громадськості та представників держав спонсорів [3].

Важливий внесок в забезпечення фінансової безпеки держави робить галузь страхування. Страхування сприяє розвитку підприємництва, виробництва і торгівлі та надає їм стабільності. Багато видів товарів та послуг виробляються та надаються

за умови доступності відповідного виду страхування. Підприємці впевненіше вкладатимуть кошти в інноваційні проекти, якщо зможуть отримати відповідний страховий захист. Страхування полегшує комерційну діяльність, стимулюючи споживання, підприємництво та інновації [4].

Страхування є видом цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків). Для належного функціонування економіки держави, захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб є важливим елементом. То ж без страхування неможливе забезпечення економічної стабільності.

Страховий ринок можна розглядати як складову фінансового ринку. Стабільність і надійність страхового ринку заохочує і продуктивні інвестиції в Україну, як внутрішніх, так і закордонних інвесторів, таким чином підтримуючи інновації та економічне зростання.

Можна сказати, що високий рівень безпеки страхового ринку визначає не лише ефективність його функціонування та економічну стабільність суспільства, а й фінансову міцність та національну безпеку держави в цілому. Саме тому фінансова безпека та її забезпечення – це один з найважливіших пріоритетів діяльності широкого кола регуляторних інституцій у різних сферах фінансової діяльності.

Потрібно враховувати, що воєнний стан в Україні має серйозні наслідки для суспільства та економіки України. У таких непередбачуваних обставинах немає гарантії для безпеки особистого та корпоративного майна. Війна призводить до значних фінансових втрат для компаній. Руйнування майна, втрати обладнання та інші матеріальні збитки можуть серйозно підірвати фінансову безпеку компанії і як наслідок, держави [5].

Різні види страхування, як добровільні так і обов'язкові, дозволяють підприємствам та громадянам отримувати фінансову компенсацію за завдані збитки, почувати себе впевненішим, особливо в умовах воєнного стану, та

продовжувати свою діяльність і залишатись працювати в Україні, забезпечуючи цим фінансову безпеку.

Стабільність самого страхового ринку залежить від здатності державних органів забезпечувати належне правове регулювання та створення сприятливих, відкритих та справедливих умов для функціонування його учасників. Ці всі критерії спонукають розвитку страхового ринку, відповідно і забезпечення фінансової безпеки.

Отже, наведене вище свідчить, що належне функціонування страхового ринку безпосередньо впливає на забезпечення фінансової безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30 ст. 141.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2018, № 31, ст.241.
3. Білоус В.Т., Тернущак М. М. Правові гарантії фінансової безпеки з надання допомоги Україні після війни. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 8. С.5-9.
4. Рікардо Джуччі, Фолькер Хенке. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики. *Страхова справа*. 02.01.2005.
5. Ситник Н.С., Ромадіна П.А., Роль страхування в забезпеченні фінансової безпеки бізнесу в умовах воєнного стану. *Scientific Collection «InterConf»*, 2023. № 184.

Олександр СТАСЮК,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та економіко-фінансової безпеки
ЗВО «Академія рекреаційних технологій і права»
Сергій ЗИЦИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Луцького національного технічного університету

РОЗКРИТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЗА ЗАПИТОМ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Протягом останніх років значно збільшилась кількість злочинів, вчинених із використанням карткових рахунків, при цьому активізувалися кібершахраї, виманюючи банківські реквізити громадян з метою незаконного заволодіння їхніми грошовими коштами. Підрозділам Бюро економічної безпеки України для реалізації поставлених їм завдань та функцій щодо протидії економічним злочинам необхідно оперативно отримувати від банківських установ інформацію про рух коштів на клієнтських рахунках.

Інформація щодо юридичних та фізичних осіб, що становить банківську таємницю, розкривається банками для Бюро економічної безпеки України на запити щодо банківських рахунків клієнтів та операцій, проведених на користь чи за дорученням клієнта, у тому числі операцій без відкриття рахунків, а саме відомості на конкретно визначену дату або за конкретний проміжок часу та стосовно конкретної юридичної або фізичної особи, фізичної особи-підприємця про: наявність рахунків, номери рахунків, інформацію про унікальні ідентифікатори та/або номери емісійних платіжних інструментів, залишок коштів на рахунках, операції списання з рахунків та/або зарахування на рахунки, призначення платежу, ідентифікаційні дані контрагента (для фізичних осіб – прізвище, ім'я та по батькові, ідентифікаційний номер платника податку; для юридичних осіб – повне

найменування, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань), номер рахунку контрагента, інформацію про унікальні ідентифікатори та/або номери емісійних платіжних інструментів контрагента, єдиний ідентифікатор Національного банку України (код ID НБУ) надавача платіжних послуг контрагента, найменування надавача платіжних послуг контрагента [1].

В умовах повномасштабної війни банківська система України перебуває під додатковим тиском та викликами, пов'язаними із шахрайськими операціями відмивання коштів та фінансування тероризму. Національним банком України періодично оновлюються нормативні вимоги до організації систем управління ризиками, правила та підходи з мінімізації цих ризиків, вдосконалюються інструменти протидії економічним загрозам держави [2, с. 64]

За наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, що підлягає конфіскації або спеціальній конфіскації, у кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України, прокурор може звернутися до слідчого судді для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків.

Згідно з ухвалою слідчого судді про моніторинг банківських рахунків банк зобов'язаний надавати Бюро економічної безпеки України в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках.

Слідчий суддя в ухвалі про моніторинг банківських рахунків повідомляє керівника банківської установи про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність. На підставі ухвали слідчого судді керівник банківської установи зобов'язаний письмово попередити усіх її працівників, залучених до моніторингу банківських

рахунків, про обов'язок нерозголошення інформації про проведення цієї слідчої дії і про відповідну кримінальну відповідальність.

Інформація про операції, що здійснюються на банківських рахунках, повинна доводитися до відома Бюро економічної безпеки України до виконання відповідної операції, а у разі неможливості – негайно після її виконання [3].

Варто виокремити такі проблемні ділянки в діяльності підрозділів Бюро економічної безпеки України, що потребують вдосконалення або гармонізації законодавчої бази, підвищення обізнаності користувачів банківськими послугами:

– фішингові атаки можуть здійснюватися з території інших країн, що ускладнює документування та розслідування таких кримінальних справ, проблемним є оперативне отримання банківської інформації щодо нерезидентів;

– банки з метою запобігання репутаційних втрат іноді не поспішають повідомляти правоохоронним органам про факти вчинення фінансових злочинів за участю банківських працівників, намагаючись самостійно вирішити проблемну ситуацію;

– електронне документування та зберігання електронних доказів має істотний вплив на вирішення кримінальної справи, для цього необхідні спеціальні знання та навички (наприклад, для документування підготовки до викрадення грошових коштів з банківського рахунку шляхом підміни інформації та відкриття рахунків).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121-III. Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#n1014> (дата звернення: 28.10.2024).

2. Заруцька О. П. Особливості управління банківськими ризиками відмивання коштів та фінансування тероризму. Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові засади : збірник тез

Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2024 року. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 64-68.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2436> (дата звернення: 28.10.2024).

Анатолій СУББОТ,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету
управління та права ім. Леоніда Юзькова

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОВІДНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Фінансова безпека держави є однією з найважливіших складових національної безпеки, тому що вона забезпечує стабільність економіки та фінансової системи загалом, надає можливість протистояти як внутрішнім так і зовнішнім загрозам.

В той же час забезпечення фінансової безпеки неможливе без ефективної діяльності правоохоронних та інших спеціалізованих органів, відповідальних за запобігання, виявлення та протидію фінансовим злочинам. У різних країнах вищезгадані органи мають різний, специфічний правовий статус, функціональне навантаження та структуру. Запропоновано розглянути основні аспекти правового статусу таких органів у забезпеченні фінансової безпеки окремих зарубіжних країн, а також їх співпрацю з міжнародними організаціями.

На початку треба зазначити, що фінансова безпека, в першу чергу, включає захист фінансової системи держави від загроз як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, до яких можна віднести: фінансові злочини (відмивання грошей, фінансування тероризму, ухилення від сплати податків); корупцію в державному секторі; а також сучасній від кіберзлочинності, якій спрямований на фінансові інститути; фінансову кризу через економічні фактори чи політичну нестабільність.

Для ефективного протистояння цим загрозам держави створюють спеціалізовані органи, які діють на різних рівнях: правоохоронні структури, фінансові інститути, розвідувальні органи тощо.

Визначаючи адміністративно-правовий статус правоохоронних органів, В. К. Колпаков пропонує під цим поняттям розуміти послідовне та встановлене правове становище, що визначає конкретні особливості адміністративної діяльності правоохоронних органів як невід'ємного елемента системи державного управління, що встановлюється в законодавчих нормативно-правових актах, у сфері адміністративної діяльності правоохоронних органів [1, с. 138].

У більшості економічно розвинутих зарубіжних країн головну роль у боротьбі з фінансовими злочинами відіграють спеціалізовані правоохоронні органи, які мають широкий спектр повноважень.

У Сполучених Штатах Америки захист фінансової безпеки забезпечується кількома органами:

- федеральне бюро розслідувань (FBI, який є основним правоохоронним органом у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. FBI також співпрацює з іншими державними структурами, включаючи Міністерство фінансів США) [3];

- мережа боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN): є агентством саме Міністерства фінансів США і займається збором та аналізом фінансової інформації, яка може свідчити про підозрілу діяльність, зокрема відмивання грошей;

- секретна служба США: відповідає за виявлення та розслідування фінансових злочинів, включаючи підробку грошей і шахрайство.

У країнах Європейського Союзу також функціонують численні органи, відповідальні за забезпечення фінансової безпеки.

Окрему увагу слід приділити Європолу [4], який є правоохоронним агентством ЄС і виконує роль координаційного центру у сфері боротьби з організованою злочинністю та фінансовими злочинами. Європол активно співпрацює з національними правоохоронними органами країн-членів ЄС і забезпечує обмін інформацією та даними для боротьби з відмиванням грошей та іншими фінансовими злочинами.

У Великій Британії основну роль у забезпеченні фінансової безпеки відіграє Національне агентство по боротьбі з злочинністю (NCA) [5], яке відповідає за боротьбу з серйозними економічними злочинами, включаючи фінансові махінації, шахрайство та корупцію. NCA співпрацює з іншими міжнародними структурами, такими як ФАТФ (Financial Action Task Force) [2], для посилення боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Крім традиційних правоохоронних структур, у забезпеченні фінансової безпеки важливу роль відіграють спеціалізовані органи фінансового контролю та розвідки такі як центральні банки та податкові органи.

У багатьох країнах центральні банки відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи. Вони, як правило, здійснюють нагляд за банківським сектором та фінансовими установами, впроваджують антикризові заходи для запобігання фінансовим кризам, а також контролюють рух капіталу.

У свою чергу податкові служби також є важливими підрозділами у забезпеченні фінансової безпеки. Вони мають повноваження щодо перевірки фінансових операцій, виявлення ухилення від сплати податків і запобігання незаконним фінансовим операціям. Наприклад, IRS (Internal Revenue Service) у

США здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства та має широкі повноваження у розслідуванні фінансових злочинів.

У сучасному світі фінансові злочини часто мають транснаціональний характер, тому співпраця між країнами стає необхідною умовою для ефективної боротьби з ними. Серед міжнародних організацій, які координують такі зусилля, слід виділити:

- фінансову акційну групу (FATF) [2], міжнародну організацію, що розробляє стандарти для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. FATF забезпечує оцінку національних систем та надає рекомендації щодо їх поліпшення;

- Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк: надають консультації та технічну допомогу урядам з метою покращення управління державними фінансами, а також боротьби з фінансовими злочинами.

- інтерпол: забезпечує координацію міжнародних правоохоронних зусиль у боротьбі з фінансовими злочинами, особливо у сфері кіберзлочинів.

Сучасні загрози фінансовій безпеці, зокрема кіберзлочини, відмивання грошей через криптовалюти та глобалізація фінансових потоків, вимагають від держав нових підходів і методів у забезпеченні фінансової безпеки. Одним із таких методів є посилення міжнародної співпраці, а також застосування новітніх технологій для моніторингу та контролю фінансових операцій.

З огляду на це, подальший розвиток фінансової безпеки залежить від вдосконалення законодавчої бази та розширення можливостей правоохоронних і фінансових органів у боротьбі з фінансовими злочинами.

Підсумовуючи вище зазначене можна констатувати, що фінансова безпека держави залежить від ефективної діяльності різних правоохоронних а також фінансових органів, які виконують функції захисту від загроз у сфері економіки та фінансів. Проте правовий статус таких органів визначається національним законодавством та міжнародними стандартами. В той же час міжнародна співпраця

та обмін досвідом залишаються ключовими факторами у боротьбі з фінансовими злочинами, які мають глобальний характер.

Проте системи забезпечення фінансової безпеки у зарубіжних державах є достатньо складними та багатокомпонентними. В той же час доцільно підкреслити, що правоохоронні та інші спеціалізовані органи відіграють ключову роль у протидії фінансовим загрозам, таким як відмивання грошей, ухилення від податків, фінансування тероризму та інші відомі економічні злочини. Відповідно до законодавства кожної країни, такі органи наділені широкими повноваженнями для ефективної боротьби з фінансовими злочинами на національному та міжнародному рівнях.

Правовий статус цих органів, як і методи їхньої роботи, постійно вдосконалюються у відповідь на нові виклики, особливо у сфері кібербезпеки та використання цифрових технологій у фінансових операціях. У цьому контексті важливим є не лише ефективне внутрішнє законодавство, але й міжнародна співпраця, оскільки більшість загроз є глобальними та вимагають координації дій на міжнародному рівні. Відомі міжнародні організації, такі як FATF та Інтерпол, створюють основу для співпраці та обміну інформацією між правоохоронними та фінансовими органами різних країн.

Впровадження рекомендацій міжнародних організацій, удосконалення правової бази та розвиток технологій контролю за фінансовими потоками є основними інструментами забезпечення фінансової безпеки сучасних держав. Тому подальший розвиток таких систем, їх адаптація до нових викликів та активна участь у міжнародних ініціативах є ключовими факторами, які сприяють захисту національних інтересів у фінансовій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колпаков В.К. Адміністративне право України URL: <https://lawbook.online/page/admpravo/ist/ist-9--idz-ax235.html>

2. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>
3. FBI. Financial Crimes Section. Available at: <https://www.fbi.gov>
4. Europol. Financial crime overview. Available at: <https://www.europol.europa.eu>
5. NCA. National Crime Agency – Financial Crime. Available at: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk>

Дмитро СУЛІМА,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного податкового університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННУ ПРИВАТИЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОГО, КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

Приватизація має вагомe історичне значення, оскільки стала основою економічних перетворень, що визначають перспективи економічного і політичного розвитку України. Разом з тим, проблема незаконної приватизації державного та комунального майна, як кримінально каране явище, залишилась актуальною і сьогодні, а боротьба зі злочинністю в цій сфері є невід’ємною частиною боротьби з корумпованістю. Питання щодо законності приватизації завжди були і на сьогодні залишаються предметом обговорення, оскільки є одним із небезпечних кримінальних правопорушень, яке загрожує безпеці держави в економічній сфері.

В липні 2024 року Фонд державного майна України (далі – ФДМ України) презентував проєкт «Велика приватизація – 2024». Понад 150 представників Уряду, Парламенту, міжнародних організацій, бізнесу та дипломатичного корпусу обговорили перспективи та значення великої приватизації для економічного

розвитку України [1].

Варто зазначити, що «велика приватизація» покликана відкрити можливості для нових інвестицій, необхідних для відбудови та модернізації держави. Це інструмент розвитку, спрямований на залучення ефективних власників, які закладуть фундамент для зростання економіки, створять нові робочі місця і наповнюватимуть податками бюджет.

Звідси, досить актуальним є питання про забезпечення правової охорони приватизаційних процесів та попередження правопорушень у цій сфері.

Разом з тим, чинне законодавство України не передбачає ефективної, належної, відповідної суспільній небезпеці відповідальності за правопорушення у сфері приватизації, що є неприпустимим в рамках очікуваної масштабної приватизації державного майна.

Зокрема, за порушення законодавства про приватизацію до винних осіб, в тому числі посадових осіб органів приватизації та інших органів виконавчої влади у сфері приватизації, застосовується: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова, матеріальна відповідальність відповідно до законів України (ст. 29 ЗУ «Про приватизацію державного і комунального майна»).

Однак Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить лише одну статтю, що прямо передбачає склад злочину у сфері приватизації, зокрема «Незаконна приватизація державного, комунального майна» (ст. 233 КК України), тобто приватизація державного, комунального майна 1) шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом, або 2) використання підроблених приватизаційних документів, а також 3) сама приватизація майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом, або 4) приватизація неправомочною особою [2].

Відповідно, об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 233 Кримінального кодексу України, містить вузький перелік діянь, що можуть мати місце під час незаконної приватизації майна, який повинен бути доповнений

іншими можливими суспільно-небезпечними діями в процесі приватизації. Зокрема, не враховано, що є ряд порушень, які можуть бути скоєні як на етапі передприватизаційної підготовки, так і на етапі контролю за виконанням умов приватизації. Більше того, зниження вартості об'єкту приватизації може статись не лише в результаті визначення її у спосіб, не передбачений законом, а й у результаті порушення процедур підготовки об'єкта до приватизації, передбачених Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна» та іншими нормативно-правовими актами, зокрема під час проведення інвентаризації майна та його списання, безпосередньо здійснення оцінки, тощо.

Таким чином, доцільним є розширення переліку діянь, визначених ст. 233 Кримінального кодексу України, що, в свою чергу, дозволить охоплювати різні стадії приватизації державного, комунального майна, при цьому, матиме превентивну функцію та забезпечить дотримання законодавства в сфері приватизації під час проведення приватизації державного, комунального майна [3].

Поряд з цим, слід звернути увагу, що санкції ст. 233 КК України передбачають м'які покарання, що явно не відповідають суспільно небезпечному характеру та наслідкам незаконної приватизації державного, комунального майна. Так, санкція не передбачає покарань у вигляді позбавлення волі на певний строк, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що є доцільним у випадку вчинення кримінального правопорушення службовою особою.

Більше того, аналіз судової практики свідчить про те, що такі м'які покарання не мають превентивної ролі та жодним чином не впливають на потенційних злочинців, враховуючи, що сплата штрафу не створює значних перешкод для майбутньої діяльності злочинця, тим більше вказані покарання дозволяють в багатьох випадках уникнути відповідально за скоєні кримінальні правопорушення. Зокрема, більшість проваджень щодо осіб, винних у незаконній приватизації, закривається з підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

Відповідно, ст. 233 КК України не передбачає ефективної та відповідної

суспільній небезпеці відповідальності за правопорушення у сфері приватизації. При цьому, враховуючи, що у більшості випадків порушення у сфері приватизації супроводжуються корупційними домовленостями, що передбачають отримання неправомірної вигоди, сплата відповідних штрафів явно не забезпечує охорону прав і свобод, встановленого правопорядку та запобігання новим правопорушенням у сфері приватизації, що в свою чергу викликає необхідність внесення відповідних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Старт «Великої приватизації – 2024»: ТОП-5 об'єктів, які виставлять на торги у цьому році. *Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/start-velykoi-pryvatyzatsii-2024-top-5-obiektiv-iaki-vystavliat-na-torhy-u-tsomu-rotsi>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2314-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 233 Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за незаконну приватизацію державного, комунального майна)» від 27 травня 2015 року №2964. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=55371.

Сергій ТЕРЕПА,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПРАВОВИЙ ДУАЛІЗМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

На сучасному етапі податкова система є важливим елементом регулювання фінансово-економічних відносин у державі, а результати реалізації податкової політики, безумовно, впливають на стан фінансової безпеки країни в цілому. Однією із загроз фінансовій безпеці держави є податкові правопорушення. Складно переоцінити значущість податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів, тому держава активно розробляє і впроваджує заходи протидії правопорушенням у сфері оподаткування.

За даними Державної податкової служби України надходження до зведеного бюджету у **2023 р.** у вигляді платежів, що контролюються податковими органами, склали 1 213,6 млрд грн. До державного бюджету надійшло 783,6 млрд грн, до місцевих бюджетів – 430 млрд гривень [1].

Проблема правового дуалізму відповідальності за правопорушення в сфері оподаткування привертає увагу фахівців уже принаймні 13 років, з моменту, коли набрав чинності Податковий кодекс України у 2011 р. [2] і було запроваджено новий вид юридичної відповідальності за податкові правопорушення – фінансову відповідальність. Разом з тим, деталі адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері оподаткування, як власне і за інші адміністративні правопорушення, регламентує Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) [3].

Протягом зазначеного періоду між юристами-фінансистами та адміністративістами не припиняються дискусії про те, якою правовою природою

наділено відповідальність за правопорушення у сфері оподаткування; чи є вона частиною адміністративної відповідальності, чи має самостійний характер.

На користь адміністративістського підходу свідчить і ухвалення 2022 р. нового Закону України «Про адміністративну процедуру» (далі - ЗАП) [4]. Згаданий закон у системі національного законодавства був вимогою Євросоюзу з метою адаптації українського законодавства до *acquis communautaire*. Основною метою ЗАП є покращання взаємодії бізнесу і громадян з адміністративними органами, зокрема, в частині реалізації адміністративних процедур щодо бізнесу і приватних осіб. Водночас перед нами одразу постає запитання: «Чи розповсюджується вказаний закон на податкові процедури (адже податкові органи в розумінні п. 1 ч. 1 ст. 2 ЗАП [4] є адміністративними органами і виконують функції публічної адміністрації)?» У самому законі немає жодної вказівки чи уточнення, як, наприклад, у законі про медіацію [5], де чітко вказано, що він до податкових відносин не застосовується. У зв'язку з цим можемо дійти висновку, що закон про адмінпроцедуру до податкових відносин застосовується. Водночас однією з вимог ЄС було, щоб ЗАП [4] поліпшував взаємодію і співробітництво, насамперед, фіскальних органів і бізнесу з громадянами-платниками податків.

У самому ж Податковому кодексі України, а саме у п. 3.3 ст. 3 зазначено, що «порядок адміністрування податків, зборів, ... визначається виключно податковим законодавством» [2]. Відомо також, що адміністративний порядок розгляду податкових спорів визначається і здійснюється на практиці згідно з нормами Податкового кодексу. Однак що ж у цьому випадку робити із ЗАП [4]? Яким чином його застосовувати до сфери податкових правовідносин, адже очевидно, що податкові процедури є різновидом адміністративних процедур у розумінні ЗАП [4]? Якщо ж виключити податкові правовідносини зі сфери застосування ЗАП [4], то постане інша проблема – Україна не виконує міжнародних зобов'язань, взятих згідно з Угодою про асоціацію з ЄС [6]. На сьогодні питання залишається дискусійним і відкритим.

Повертаючись безпосередньо до теми відповідальності, зазначимо, що загалом існування інституту юридичної відповідальності зумовлено каральною функцією публічної адміністрації з метою підтримання правопорядку в державі. Аналізуючи механізм притягнення винної особи до відповідальності за порушення податкового законодавства, необхідно підкреслити, що теоретичний підхід, заснований на відокремленні видів відповідальності за галузевим принципом, має деякі недоліки. Так, дискусія щодо правового дуалізму відповідальності за порушення в сфері оподаткування спричинена подібними складами правопорушень, передбачених у Податковому кодексі України [2] та КУпАП) [3].

Можна навіть гіпотетично припустити, що наявність у Податковому кодексі України як фінансової, так і адміністративної відповідальності за податкові правопорушення є своєрідною помилкою законодавця, зважаючи, по-перше, на те, що КУпАП [3] є фактично джерелом та атавізмом радянського права, бо діє з 1984 р. і не був заново розроблений за часів незалежної України, по-друге, на збільшення кількості окремих видів відповідальності шляхом установа відмінностей у процедурах (хоча основною формою відповідальності за правопорушення в сфері оподаткування як згідно з адміністративним, так і податковим підходом є штраф) замість того, щоб їх уніфікувати та зробити більш ефективними, прозорими і зрозумілими як для правозастосувача, так і для порушників.

На наш погляд, виходом з цієї ситуації може стати підхід до відокремлення юридичної відповідальності не за галузевим принципом, а за сутністю покарань, що застосовуються за конкретне правопорушення.

На підставі оцінки адміністративних штрафів можна констатувати, що їх розмір є набагато нижчим і номінальним у порівнянні з фінансовими штрафами, передбаченими Податковим кодексом України [2]. Це, в свою чергу, свідчить про те, що фінансові штрафи виконують не лише карально-виховну функцію, як адміністративні, а й правовідновлювальну функцію. Вона дозволяє державі

отримати компенсацію за несплачені кошти у вигляді податків і зборів та задовольнити публічний інтерес у сфері оподаткування.

Зрештою, залишається дати відповідь на основне питання: «У якому нормативно-правовому акті мають бути об'єднані всі склади податкових правопорушень?». Остаточне формування та виокремлення фінансової відповідальності, на наш погляд, можливе лише після подолання правового дуалізму, який полягає у «перехрещенні» складів податкових правопорушень, що містяться у Податковому кодексі України [2] та КУпАП [3].

Отже, вважаємо за необхідне перенести із КУпАП [3] до Податкового кодексу України [2] з подальшою консолідацією ті норми, що передбачають відповідальність за правопорушення у сфері оподаткування, зокрема, статті 156, 163¹, 163², 163³, 163⁴, 163¹⁷, 164¹, 163⁵ тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна податкова служба України. У 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1 213,6 млрд гривень. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/742510.html>
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони: Угода від 27.06.2014 р. № 984_011. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Богдан ТЕРНОВИЙ,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Державного податкового університету
Науковий керівник: Антон БАБЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова безпека держави – це такий стан захищеності фінансової системи, за якого забезпечується стабільна економічна основа для розвитку держави, стійкість до фінансових криз та різних дестабілізуючих чинників. Вона передбачає створення умов для збереження цілісності та гармонії фінансової структури держави, а також захист законних інтересів учасників фінансово-правових відносин на всіх рівнях. Вона характеризується ефективною діяльністю правоохоронних органів України, в тому числі Бюро економічної безпеки України, що поєднує інтереси держави та індивідуальні й колективні інтереси в контексті гарантування свободи від посягань кримінальних правопорушень на фінансову систему.

Актуальність полягає в тому, що від початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну зросла роль фінансової безпеки, адже ворог посягає на всю національну безпеку України, в тому числі фінансову. Враховуючи війну, необхідним є дотримання законодавства та розслідування кримінальних правопорушень у фінансовій сфері, як контрабанда, ухилення від сплати податків,

шахрайство з фінансовими ресурсами, доведення банку до неплатоспроможності, фальсифікація фінансових документів, приховування неплатоспроможності фінансової установи тощо. Також важливими є правоохоронна, аналітична, економічна й інформаційна функції державних органів для ефективного запобігання таким правопорушенням.

Вирішення вище вказаних проблем покладено на Бюро економічної безпеки України. Його правовий статус зумовлений сукупністю повноважень, цільовим аспектом діяльності та складною організаційною структурою.

В адміністративному праві під правовим статусом слід розуміти сукупність прав і обов'язків та юридичну відповідальність, законодавчо закріплених за певним суб'єктом адміністративного права. Для нього характерні такі ознаки, як врегульованість нормами адміністративного права; структурованість прав, обов'язків та юридичної відповідальності; визначеність сфери діяльності; визначення меж діяльності суб'єкта відносно інших осіб [2, с. 195]. Деякі вчені-юристи дещо розширюють зміст поняття правового статусу.

А. В. Панчишин доповнює поняття наступними характеристиками. Правовий статус відображає особливості особи і держави в якості учасників правових відносин та характер їхньої взаємодії. Відносна стабільність – найголовніше на думку автора – полягає в тому, що правовий статус, залишаючись незмінним та відображаючи рівень розвитку суспільства, перешкоджає негативним факторам, що можуть вплинути на становище осіб, адже права, свободи, обов'язки повинні бути гарантовані державою не залежно від особливостей часу, який переживає суспільство. [3, с. 96]. В. В. Молдован та В. Ф. Мелащенко зазначають ще методи та форму діяльності державного органу, форму актів, правові підстави їх виникнення та тривалість функціонування [4, с. 227]. О. М. Музичук додає також мету утворення та діяльності, завдання, функції, особливості організаційно-структурної будови та взаємовідносин [5, с. 319].

Відповідно до Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Основними завданнями Бюро економічної безпеки України є: 1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних; 2) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення; 3) надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів із питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки; 4) забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави; 5) збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому; 6) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності; 7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги; 8) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки [1].

Для виконання вище вказаних завдань Бюро економічної безпеки України здійснює правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну функції [1].

На думку М. Р. Піхоцької, правоохоронна функція Бюро економічної безпеки полягає у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень у фінансовій сфері, тісній співпраці з іншими правоохоронними органами та органами влади всіх рівнів, а також підприємствами, установами, організаціями для досудового розслідування [6, с. 120].

А. Федорченко стверджує, що аналітична функція означає вивчення інформаційного поля діяльності підприємства, обробку різних потоків внутрішньої та зовнішньої інформації з метою передбачувати зміни ринкового середовища, потенційні проблеми й можливості [7, с. 112]. Однак таке твердження не зовсім розкривається як одна з функцій Бюро економічної безпеки України. Тому під аналітичною функцією пропоную розуміти збір, обробку та дослідження даних у бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній та інвестиційній сферах, а також формування аналітичних матеріалів для оцінювання загроз у цих сферах, ступеня їхньої вразливості та рівня негативного впливу на них.

М. Р. Піхоцька вважає, що економічна функція Бюро економічної безпеки України може полягати в такому: 1) захист приватної власності, підтримка правопорядку та забезпечення національної безпеки; 2) спрямування податків на чітко визначені цілі; 3) забезпечення фіскальної та монетарної політики для контролю ділового циклу [6, 121]. Також ця функція може проявлятися в застосуванні ризик-орієнтованого підходу, тобто виявленні, оцінюванні й визначенні загроз вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній або інвестиційній сфері, а також прийняття управлінських рішень, що забезпечують мінімізацію таких загроз [1].

Інформаційна функція означає отримання, зберігання, використання та розповсюдження інформації стосовно економічної, в тому числі фінансової, безпеки держави та своєї діяльності. Бюро економічної безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; витребує та одержує у встановленому законом порядку від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, яка необхідна для виконання своїх повноважень; звітує про свою діяльність та інформує суспільство про результати роботи.

Таким чином, Бюро економічної безпеки України відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки держави, особливо в умовах війни. Його правовий статус визначається сукупністю повноважень, цільовим аспектом діяльності та особливостям здійснюваних функцій. Основні завдання включають у себе виявлення та оцінювання ризиків, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень у фінансовій сфері. Важливими функціями є правоохоронна, аналітична, економічна та інформаційна. Ефективна діяльність Бюро економічної безпеки України сприяє стабільності економічної основи держави та захисту законних інтересів учасників фінансово-правових відносин. Взаємодія з іншими правоохоронними органами та органами влади є критичною для досягнення поставлених цілей. Законодавче закріплення прав та обов'язків Бюро забезпечує його ефективну роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Бюро економічної безпеки України. Закон від 28.01.2021 № 1150-IX. Редакція від 30.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
2. Люх В. В. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення фінансової безпеки держави. Юридична наука. 2020. Т. 1, № 103.
3. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії "правовий статус". Часопис Київського університету права НАН України. 2010. Т. 2.
4. Молдован В. В., Мелащенко В. Ф. Конституційне право. Опорні конспекти. Словник-довідник / Відп. ред. О. О. Півень. К.: Юмана, 1996. 271 с.
5. Музичук О. М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. Форум права. 2008. № 1.

6. Піхоцька М. Р. Бюро економічної безпеки як новітній суб'єкт державного фінансового контролю. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2021. № 7.

7. Федорченко А. Аналітична функція маркетингу в системі управління підприємством. Економічний аналіз. 2013. № 12.

Лорина ФЕДАН,
здобувачка другого (магістерського) рівня освіти
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена РЯБЧЕНКО,
доктор юридичних наук, кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗМІН ДО ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Після оголошення на території України воєнного стану та початку активної фази бойових дій більша частина бізнесу була фактично зупинена. У сьогоднішні непрості часи економічний фронт надзвичайно важливий для суспільства. Без економічної активності неможливе повноцінне функціонування держави в умовах воєнного стану. Саме з цією метою держава почала активно запроваджувати комплексні зміни до законодавства та державних програм, спрямованих на підтримку української економіки. Цілком зрозуміло, що в таких умовах єдиним можливим способом підтримки бізнесу є тотальна дерегуляція, лібералізація та посилення державної підтримки. Скасування вимог щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності Постановою “Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану” №314 від 18 березня 2022 року, Кабінет міністрів України запровадив декларативний принцип

набуття права на провадження господарської діяльності без необхідності отримання документів дозвільного характеру, ліцензій і т.д [1].

Інакше кажучи, під час воєнного стану перед початком діяльності підприємцю варто подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки, а у випадках здійснення охоронної діяльності - до Міністерства внутрішніх справ.

На період воєнного стану ліцензії вважаються чинними, а платежі та продовження ліцензії мають бути здійснені протягом 30 днів після припинення воєнного стану. Постанова передбачає суттєву дерегуляцію господарської діяльності, зокрема, замість близько 600 різних видів ліцензій та дозволів, чинними залишаються лише близько 50. Це безумовно дасть значний поштовх у розвитку економіки та підприємницької діяльності в умовах воєнного стану [1].

Щодо підтримки бізнесу способом лібералізація трудових відносин, то внесені до Трудового кодексу зміни націлені на лібералізацію трудових відносин під час дії воєнного стану.

Серед основних новацій [2]:

- можливість збільшення робочого часу з 40 до 60 годин на тиждень та зменшення обов'язкового вихідного дня до одного, можливість призупинення дії трудового договору;
- спрощена система звільнення та скорочення працівників у зоні проведення активних бойових дій та звільнення від відповідальності за порушення строків виплати заробітної плати.

Щодо підтримки бізнесу способом податкових новацій, то Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» [3] передбачає введення нового тимчасового механізму оподаткування суб'єктів господарювання, що добровільно можуть перейти на нього.

Важливо додати, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів №303 “Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану” від 13 березня 2022 року на час дії воєнного стану припиняється проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) та державного ринкового контролю. В той же час, виключенням є здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо запобігання неконтрольованого зростання цін на товари, що мають істотну соціальну значущість [4].

Значні послаблення також передбачені у сфері податкової звітності та сплати податків. Протягом 90 календарних днів після скасування правового режиму воєнного стану, платники податків мають право подати податкову та іншу звітність, таким чином відповідальність за несвоєчасне подання звітності під час воєнного стану та 90 днів після його припинення також не застосовується. Крім того на час дії правового режиму воєнного стану не будуть застосовуватися фінансові санкції за порушення пов’язані з використанням реєстраторів розрахункових операцій (РРО) [5].

Спрощені вимоги до маркування харчової продукції Постановою Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо забезпечення в умовах воєнного стану безперебійного постачання імпортованих харчових продуктів і кормів” №234 від 9 березня 2022 року, операторам ринку харчових продуктів та кормів, які не в змозі виконати вимоги щодо інформації про імпортовані харчові продукти можуть здійснювати реалізацію продукції з інформацією викладеною іноземною мовою. Водночас, партії зазначених харчових продуктів та кормів повинні супроводжуватись інформацією про харчові продукти викладених державною мовою [6].

Зростання цін на пальне є однією з причин, чому, наприклад, здатність фермерів проводити ефективні посівні роботи суттєво страждає. Усвідомлюючи важливість цього питання, були внесені відповідні законодавчі зміни, спрямовані, на зниження цін на пальне та запобігання потенційному дефіциту пального, зокрема [7]:

- дозволено реалізовувати та використовувати бензин та дизпаливо, що відповідає екологічному стандарту Євро 2 та Євро 3;
- для бензину, інших нафтопродуктів, важких дистилатів, скрапленого газу, пропану, ізобутану, встановлюється нульова ставка акцизного податку;
- зменшення ставки ПДВ для реалізації пального з 20% до 7%.

Крім того, Міністерство аграрної політики та продовольства України скасувало додаткові процедури для сертифікації насіння, зокрема із затвердженням іноземних сертифікатів, а також необхідність реєстрації сільськогосподарської техніки на період воєнного стану. Строк дії ліцензії на зберігання, транспортування та застосування пестицидів було продовжено на 90 днів після її припинення або скасування.

Отже, єдиним способом змусити економіку ефективно працювати в умовах воєнного стану - це повна дерегуляція бізнесу та запровадження податкових пільг, прийняті зміни вже дали ефект, але це лише початок боротьби на економічному фронті до неминучої перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 р. № 314. Дата оновлення: 16.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text>

2. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. Дата оновлення: 27.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України: Закон України від 13.12.2022 р. № 2836-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#Text>

4. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. №303-2022-п. Дата оновлення: 14.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>

5. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>

6. Про заходи щодо забезпечення в умовах воєнного стану безперебійного постачання імпортованих харчових продуктів і кормів: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 р. № 234-2022-п. Дата оновлення: 25.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2022-%D0%BF#Text>

7. ДП «Редакція газ. «Голос України». Тил працює - Україна воює: Підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. Голос України - газета Верховної Ради України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/358513>

Крістіна ФІРСКИНА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінансова безпека підприємств є критично важливим аспектом стабільності економіки будь-якої країни, а в умовах війни набуває особливого значення.

Адже, повномасштабне вторгнення РФ на територію України, призвело до багатьох викликів економіку України. А саме до руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та втрати ринків збуту, що в свою чергу ускладнює фінансове планування та управління ресурсами.

Однією з найбільш нагальних проблем є фінансова безпека підприємств. В нинішніх умовах підприємствам довелося знаходити способи для виживання, щоб втримати свій бізнес в критично нестабільній економіці та кризи.

Так, головними зовнішніми загрозами фінансової безпеки підприємства можуть бути: криза грошової та фінансово-кредитної системи, різке скуповування акцій, нестабільність економіки, борги підприємства небажаним партнерам. Внутрішні загрози, що впливають на фінансову безпеку, це зокрема помилки менеджменту в управлінні фінансами підприємства, з вибором правильно вибудованої стратегії підприємства, управлінням та оптимізацією активів та пасивів підприємства [1].

Тому, розвиток ринкових механізмів в економіці України, зміна форм і методів державного регулювання, збільшення впливу зовнішнього середовища,

конкуренції на ринках товарів і послуг, призвело до виникнення низки взаємозв'язків між підприємствами та зовнішнім середовищем.

Війна змусила підприємства розглянути абсолютно нові види діяльності, які дозволять не тільки вижити, але й закріпитися на ринку, а в майбутньому стати лідерськими позиціями. Відповідно до забезпечення концептуальних умов роботи суб'єктів підприємництва, необхідно налаштувати фінансову систему, щоб вона могла підтримувати життєздатність бізнесу і могла формувати «фінансову подушку безпеки». Для цього необхідно сформувавши принципово нові підходи до побудови політики ліквідності, фінансової незалежності, оборотності та рентабельності [2].

В умовах воєнного стану багато підприємств зіткнулися з проблемами ліквідності. Коли почалася війна, багато власників бізнесу вивели кошти з обігу, щоб зберегти свій капітал. В результаті майже всі підприємства зіткнулися з погіршенням ліквідності, а короткострокова заборгованість значно зросла, також збільшився термін погашення комерційних боргів.

Приблизно через три місяці після початку війни підприємства значною мірою адаптувалися до військових дій. Ділова активність частково відновилася, але політика управління ліквідністю кардинально змінилася [3].

Важливою особливістю ділового обороту у воєнний час є нестабільність товарообігу його показники коливаються в залежності від інтенсивності бойових дій в тому чи іншому регіоні. Підтримання товарообігу на нормальному або прийнятному для компанії рівні можливе лише за умови організації гнучких каналів збуту. Для підприємства важливо знайти альтернативні канали збуту, в тому числі електронну комерцію, яка може розширити географію і значно збільшити продажі. Ті підприємства, які можуть організувати постачання товарів першої необхідності у воєнний час, мають можливість вийти на нові ринки та отримати нових клієнтів [4].

В умовах війни в Україні економіка переживає не найкращі часи, а місцевий бізнес опинився у складному становищі. Він зазнав значних фінансових втрат, хоча

деякі підприємства були змушені переїхати за кордон або в безпечніші регіони, більшості вдалося пристосуватися до ситуації і продовжити свою діяльність [5].

Однією з проблем є те, що деякі регіони окуповані, що унеможлиблює доступ до портів і зменшує експортне виробництво. Місцеві підприємства припинили свою діяльність через неможливість здійснювати свою діяльність, так як зазнали значних руйнувань та збитків. Інша частина бізнесу займаються розробкою стратегічного плану подальшої роботи підприємств.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що підприємства мають можливість адаптувати свої стратегії, впроваджуючи інноваційні рішення та оптимізуючи фінансове управління. Тому, для мінімізації загроз фінансовій безпеці підприємства необхідна ефективна система управління фінансами, яка здатна забезпечувати компроміс між інтересами розвитку підприємств, наявністю достатнього обсягу грошових коштів та платоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1758/1694>
2. Варналій З. С. Зміцнення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану та повоєнний період. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану : мат. Міжнародна науково-практична інтернет-конференції, 9 червня 2022 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 103-104.
3. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65.
4. Чемчикаленко Р.А., Сукрушева Г.О., Ткаченко А.Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 27. С. 350-354.

5. Зюскін А. Цифровізація бізнес-процесів малого бізнесу як фактор зростання його конкурентоспроможності. *Економіка і управління*. 2022. № 28(5). С. 452-461.

Анатолій ЦИМБАЛЮК,
кандидат економічних наук, доцент
Державного податкового університету

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РИЗИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Категорія фінансової безпеки є досить новою як для науки, так і для практики. В Україні питання безпеки розглядалися переважно з погляду національної або економічної безпеки держави. Але сьогодні вже йдеться про право існування такої категорії, як фінансова безпека, яка містить в собі безліч аспектів. Це і бюджетна, і валютна, і грошова, і інфляційна, і інвестиційна, і боргова, а також безпека суб'єктів кредитно-фінансової сфери.

Процес формування глобальної фінансової системи, якій притаманні нестабільність та циклічність, вимагає узгодження та уніфікації категоріального апарату, виявлення сутності характеристик поняття «фінансова безпека», визначення факторів, що характеризують рівень фінансової безпеки і розробки ефективної системи заходів для захисту національних фінансових інтересів.

Практично всі науковці поділяють думку, що фінансову безпеку держави необхідно розглядати як підсистему економічної безпеки держави, яка, в свою чергу, є складовою частиною національної безпеки. При цьому, предметна область національної безпеки охоплює всі сфери життєдіяльності людини, суспільства, держави. Серед них виділяють: політичну, економічну, соціальну, науково-технологічну, інформаційну, екологічну та воєнну [2, с.43].

На наш погляд, сутність поняття «фінансова безпека держави» можна визначити як специфічний вид суспільно-економічних і юридичних відносин, які виникають між державою та суб'єктами соціально-економічних відносин щодо забезпечення оптимального стану фінансової системи держави та захисту її національних інтересів в умовах функціонування глобальної фінансової системи.

Забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації - це діяльність держави та суспільства з впровадження системи заходів, спрямованих на досягнення оптимального стану, фінансової системи, забезпечення національних фінансових інтересів, при цьому основним пріоритетом держави є підвищення якості життя її громадян.

Виходячи зі структури, яка діє сьогодні можна визначити на наш погляд першочергові інтереси в сфері забезпечення фінансової безпеки:

- 1) зміцнення фінансів суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб і домогосподарств;
- 2) підвищення ефективності фінансової системи як найважливішого регулятора економічних відносин шляхом розробки відповідного фінансово-економічного законодавства, що регулюватиме рух міжнародних фінансових потоків, діяльність митних і податкових служб, банківської системи, інших фінансово-інвестиційних інститутів, а також захищатиме фінансову систему від впливу кримінальних і терористичних угруповань;
- 3) удосконалення і розвиток грошово-кредитної системи з метою забезпечення грошовою масою і кредитами потреб економіки і населення, підтримка ліквідності і стабільності національної грошової одиниці;
- 4) здійснення політики доходів, спрямованої на випереджаюче зростання платоспроможного попиту населення, подолання існуючого нині штучного заниження вартості робочої сили, а також неприпустимо низького рівня соціальних витрат, відновлення стимулюючої функції заробітної плати, тощо.

Забезпечення фінансової безпеки вимагає визначення та постійного моніторингу основних внутрішніх і зовнішніх негативних факторів (загроз), які впливають на забезпечення національних інтересів у фінансовій сфері.

Основними загрозами (ризиками) в сфері забезпечення фінансової безпеки в умовах глобалізації є:

- 1) недостатність фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання для відтворення та інвестиційної діяльності;
- 2) недосконалість і незавершеність законодавства у фінансовій і податковій сферах, що призводить до послаблення її фіскальної і регулюючої функцій, криміналізації економічних відносин; високий рівень доларизації економіки;
- 3) слабкість грошово-кредитної системи, низькому рівні платіжної дисципліни, значних обсягах внутрішньої і зовнішньої заборгованості;
- 4) низький рівень соціально-трудова відносин, соціальної спрямованості економіки, платоспроможності населення, тощо.

Глобалізація несе в собі багато загроз, пов'язаних з наявністю суперечностей між необхідністю інтегруватися в світову економіку, з одного боку, та захистом національного товаровиробника та національних інтересів – з іншого.

Розвиток теорії фінансової безпеки та її впровадження є підґрунтям для прийняття виважених стратегічних державних рішень і має стати основою для розробки національної концепції фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.07.2018. № 2469-VIII в ред. від 24.11.2021. Відомості Верховної Ради України від 03.08.2018. №31 розд. 5. ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n233>

2. Гнатцов О. Г. Управління інформаційними ресурсами в системі прийняття рішень з проблем національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2001. № 3-4. с.43.

Тетяна ЧЕРНЕНКО,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Софія ВОЗНЮК,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ, НАДАНИХ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

В 2022 році Україна, яка все ще не оговталась від наслідків пандемії, стикнулася з новим викликом для економіки – повномасштабною війною.

Адже повномасштабне вторгнення показало наскільки сильно Україна потребує підтримки з боку міжнародних партнерів. Масштабні руйнування внаслідок війни створили безпрецедентну потребу у відновленні України, а відповідно і потребу у грошових коштах, які б могли це відновлення забезпечити.

Саме тому міжнародна фінансова допомога є критично важливою для відбудови, захисту та оборони нашої держави, але при цьому вимагає ефективного та прозорого використання. Адже відсутність прозорості може призвести до неефективного використання коштів, корупції та втрати довіри міжнародних партнерів.

Наразі існуюча система контролю та прозорості в Україні постійно вдосконалюється. У ролі контролюючих органів та установ виступають як національні, так і міжнародні інституції, кожна з яких робить внесок у пришвидшення відновлення.

На нашу думку, важливу роль у контролі за використанням міжнародних коштів відіграє Рахункова палата. Науковці повністю згодні з важливістю проведення реформи, яка була запропонована в кінці минулого року, проте вона повинна бути зроблена правильно. Робоча група, створена для розробки оновленого законодавства, повинна враховувати, що з початком війни, повноваження органу дещо змінились та розширились, оскільки обсяг коштів, нагляд за використанням яких слід здійснювати, збільшився внаслідок великих обсягів міжнародної допомоги. Крім того, слід подбати і про дієвий механізм, який не допустить корупції всередині самої Рахункової палати.

Так, Андрій Майснер, колишній т.в. п. голови Рахункової палати, стверджує, що «фактор війни загострив питання контролю, тому зараз маємо робити усе, аби упереджувати неефективне, непрозоре та незаконне використання коштів в державі, будуючи свою роботу на ризик-орієнтованому підході» [1].

Важливим механізмом забезпечення прозорості використання коштів є система PROZORRO, яку, як виявилось, досить легко обійти. З початку війни звичними є новини про переплати, змови, завищенні ціни та порушення.

Проте, як стверджують цифри, не все так погано, як здається на перший погляд. Згідно зі звітом Державної аудиторської служби в минулому році вона провела 12 191 моніторингів закупівель вартістю 188 млрд грн. Порушення виявили у 8 тис. випадків на 92 млрд грн. Тобто у 0,2 % закупівель за кількістю й у 10 % за вартістю. Частина з цих порушень не мають реального впливу на конкуренцію і є суто формальними [2].

Наразі є необхідність вдосконалити систему закупівель, щоб вона була пристосована до реалій воєнного стану, мала швидкі та прозорі процедури.

Transparency International Ukraine для удосконалення моніторингу закупівель рекомендує [3]:

1. створити класифікацію для порушень за ступенем істотності, оскільки зараз фокус контролю зміщений на виявлення формальних порушень, які не заподіяли шкоди бюджету та/або конкурентності закупівлі;
2. визначити спосіб усунення порушення різних категорій та на різних стадіях;
3. встановити положення, згідно, з яким під час проведення моніторингу процедура закупівлі та виконання договору зупиняються (при виявленні суттєвого порушення).

Також, за фінансовою допомогою, як зазначалось вище, слідкують не тільки національні установи, але й самі міжнародні донори. Починаючи з літа 2022 року наглядовий персонал Конгресу США почав проводити щомісячні зустрічі для координації діяльності в Україні, а в січні 2023 року для контролю за використанням наданих Україні коштів була створена Міжвідомча робоча група з нагляду [4].

Важливою ланкою у моніторингу використання коштів є також і громадські організації.

На нашу думку, громадський контроль повинен бути присутнім на всіх етапах використання фінансової допомоги та відновлення України, що наразі є дуже проблематичним, оскільки більшість інформації про використання міжнародних коштів навіть не оприлюднюється [4].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що забезпечення прозорості використання коштів міжнародної допомоги є складним процесом, який вимагає спільних зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Однак, для досягнення максимальної ефективності необхідно розробити чіткі механізми протидії корупції, забезпечити більш широкий доступ до інформації та залучати громадськість до контролю за використанням бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ukrinform. Андрій Майснер, т.в.п. голови Рахункової палати України. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3810399-andrij-majsner-tvp-golovi-rahunkovoi-palati-ukraini.html> (дата звернення: 12.10.2024).
2. Публічний звіт за 2023 рік. Основні результати діяльності Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/e12078b6-9c59-465c-8af7-3c2cbe78df4b_%D0%9F%D0%A3%D0%91%D0%9B%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%98%D0%98%D0%98%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2_2023_.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
3. Як удосконалити моніторинг закупівель. Transparency International Ukraine. URL: https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2023/09/monitor_upgrade_UA_final.pdf (дата звернення: 9.10.2024).
4. Відбудова України: як здійснюється державний, зовнішній та громадський контроль. Інститут аналітики та адвокації. URL: <https://iaa.org.ua/articles/reconstruction-of-ukraine-how-state-external-and-public-control-is-carried-out/> (дата звернення: 12.10.2024)

Аліна ШАПОВАЛОВА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Павліна НЕМИРОВСЬКА,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: АНАЛІЗ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – один із видів загальнодержавних прямих податків, варіації якого існують у більшості податкових систем різних країн. Як зазначає Л. Гордєєва-Герасимова, він є однією з найдавніших форм фіскального адміністрування доходів громадян, водночас досі вирізняючись більшою мобільністю та динамічністю порівняно з іншими податковими механізмами [1, с. 324]. Більше того, ПДФО складає основу бюджетоутворення на загальнодержавному та місцевому рівнях. Так, відповідно до офіційних показників доходів Державного бюджету України станом на 01.09.2024 року, оприлюднених Міністерством фінансів України, частка ПДФО у доходах Держбюджету становить 10,39%, що є найбільшим показником серед інших його складових [2]. Аналогічна ситуація і щодо місцевих бюджетів. Згідно Довідки щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2023 рік, обсяг ПДФО у надходженнях загального фонду місцевих бюджетів склав 289 370,8 млн гривень, що становить близько 65% загальної суми надходжень – 441 875,0 млн гривень [3].

Водночас, у зв'язку із соціальною та геополітичною ситуацією в Україні, є нагальна потреба у переосмисленні засад функціонування податкової системи задля гарантування більшої стабільності і достатності доходів бюджету, що, своєю чергою, забезпечить належне фінансування як суспільних, так і воєнних потреб [4, с. 113]. Тож, оскільки ПДФО займає центральні позиції у доходній частині бюджетів, механізм оподаткування доходів фізичних осіб є однією з найбільш актуальних сфер, що потребують обговорення у науковому полі для досягнення його максимальної ефективності.

Думки щодо видів оподаткування доходів фізичних осіб різняться, зокрема щодо кількості таких видів та їх сутності. Домінуючими у міжнародній практиці визнають пропорційну та прогресивну системи. Водночас у правовій доктрині виділяють також інші їх види. На нашу думку, найбільш повною є класифікація, яку у своїй статті відобразив Іршак О. С. [5, с. 134]. Вона включає:

1) Рівне оподаткування – спосіб стягнення податків, за якого усі платники податків сплачують однакову суму не зважаючи на їх майновий стан.

2) Пропорційне оподаткування – механізм, за якого встановлюється фіксована ставка податку незалежно від розміру об'єкта оподаткування.

3) Прогресивне оподаткування – метод, за якого ставка податку зростає разом із доходом платника податків.

4) Регресивне оподаткування – система, яка передбачає обернену залежність між ставкою податку та платоспроможністю платника, тобто зменшення середньої ставки податку зі зростанням об'єкту оподаткування.

5) Змішане оподаткування – метод, що поєднує окремі елементи різних підходів до оподаткування, застосовуючи їх до різних частин об'єкту оподаткування [5 с. 134].

Що стосується оподаткування доходу фізичних осіб в Україні, на різних етапах використовувалися як прогресивна, так і пропорційна система. Наприклад, стаття 7 Декрету Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з

громадян» від 26.12.1992 р. (станом на 13.09.1994 р.) встановлює такі ставки «прибуткового податку з сукупного оподаткованого доходу громадян за місцем основної роботи (служби, навчання):

- 1 мінімальна заробітна плата включно – не оподатковується;
- від 1 мінімальної заробітної плати + 1 крб. до 10 мінімальних заробітних плат включно – 10 процентів суми, що перевищує мінімальну заробітну плату;
- від 10 мінімальних заробітних плат + 1 крб. до 20 мінімальних заробітних плат включно – податок з 10 мінімальних заробітних плат + 20 процентів від суми, що перевищує 10 мінімальних заробітних плат;
- від 20 мінімальних заробітних плат + 1 крб. до 30 мінімальних заробітних плат включно – податок з 20 мінімальних заробітних плат + 35 процентів від суми, що перевищує 20 мінімальних заробітних плат;
- понад 30 мінімальних заробітних плат – податок з 30 мінімальних заробітних плат + 50 процентів від суми, що перевищує 30 мінімальних заробітних плат» [6].

У даних ставках чітко прослідковується зростання податкового навантаження на платника пропорційно його доходу – ознака прогресивної системи оподаткування. Зміни відбулися 01.01.2004 із набранням чинності Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003. Так, згідно статті 7 цього Закону (зі змінами, внесеними у 2009 році), загальна ставка ПДФО становила 15%, крім окремо регламентованих випадків [7]. Таким чином, відбувся перехід на пропорційну систему оподаткування доходів фізичних осіб. Із набранням чинності у 2011 році Податковим кодексом України, відбулися нові зміни та – загальна ставка податку встановлювалася на рівні 15%, а у разі, якщо дохід платника перевищував 10 розмірів мінімальних заробітних плат, ставка ПДФО збільшувалася до 17% [8]. Так, відбувся ще один перехід – тепер знову на прогресивну систему, хоч і у дещо іншій інтерпретації.

З 2016 року і до сьогодні діє пропорційна система і загальна ставка ПДФО становить 18% від доходу платника (згідно ст. 167 ПК України) [9]. Чи був такий

перехід доцільним – дискусійне питання у наукових колах, оскільки у більшості економічно розвинених країн світу діє прогресивна система оподаткування доходів фізичних осіб. Зокрема, серед 27 країн ЄС лише шість мають єдину ставку податку, тоді як у решті вона змінюється залежно від рівня доходу. Наприклад, у Фінляндії, ставки податку на доходи фізичних осіб перевищують 50% для платників з високим доходом. Подібну практику мають також Данія і Австрія. Крім того, вартим уваги є досвід Польщі та Німеччини, які використовують прогресивну шкалу, але в Польщі вона значно спрощена, передбачаючи лише дві ставки – 12% і 32%. Оскільки середня річна зарплата в Польщі у 2022 році складала 73 тис. злотих, більшість громадян потрапляє під нижчу ставку. У Німеччині ж шкала є більш диференційованою: ставки зростають від 14% до 42% для осіб із середніми доходами і становлять 42% та 45% для високих доходів. [10].

Варто зазначити, що для України цілком реальною є перспектива зміни пропорційної системи оподаткування фізичних осіб на прогресивну. Наприкінці грудня 2023 року Кабінетом Міністрів України було схвалено «Національну стратегію доходів до 2030 року», де серед запланованих змін до податкової політики згадується намір «відновити прогресивну шкалу ставок ПДФО у поєднанні з соціальною пільгою нейтральною до рівня доходів». При цьому у Стратегії зазначається, що «просте введення прогресивної шкали в оподаткуванні ПДФО без зміни інструментів адміністрування цього податку не є ефективним». Таким чином, українським урядом пропонується комплексно підійти до реформування ПДФО, в тому числі шляхом перегляду пільг, впровадження системи стимулювання, встановлення соціальної допомоги особам з низьким рівнем доходу, а також посилення контролю за доходами та витратами фізичних осіб шляхом надання контролюючим органам доступу до банківської інформації [11].

Враховуючи усе зазначене вище, можна зробити висновок, що ПДФО як основа бюджетоутворення України потребує особливої уваги у багатьох аспектах. Зокрема, зважаючи на досвід економічно розвинених країн, відчутна кореляція між

типом правового регулювання оподаткування доходів фізичних осіб та наповненістю бюджетів. Таким чином, більшість думок науковців як у правовій, так і у економічній сфері сходяться на тому, що найбільш ефективною є прогресивна система оподаткування, оскільки вона дозволяє рівномірно розподілити податкове навантаження між платниками різних рівнів доходу, забезпечуючи соціальну справедливість та стабільність. Враховуючи, що Кабінет Міністрів України у Національній стратегії доходів до 2030 року займає таку ж позицію, можна вважати, що саме у цьому напрямку лежить майбутнє розвитку податкової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Томілова-Яремчук Н. О., Хомяк Н. В., Крупа Н. М. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні у воєнний період. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-40> (дата звернення: 28.10.2024)
2. Доходи держбюджету України (2014-2024). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення: 28.10.2024)
3. Довідка щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2023 рік без урахування непідконтрольних Україні територій до 24.02.2022 (оперативні дані). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_2023_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf (дата звернення: 28.10.2024).
4. Гордєєва-Герасимова Л., Крайняк А. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. Т. 1, № 5. С. 113–119. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-18.pdf> (дата звернення: 29.10.2024).
5. Іршак О. С., Головнюк Ю. І. Антикризове податкове регулювання фінансового сектору та його структура. Науковий вісник Ужгородського

національного університету. 2018. № 22. С. 131–135. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/29.pdf (дата звернення: 29.10.2024).

6. Про прибутковий податок з громадян : Декрет Каб. Міністрів України від 26.12.1992 № 13-92 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/13-92/conv#o133>

7. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22.05.2003 № 889-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15/conv#o338>

8. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20110101#Text>

9. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.10.2024).

10. Прогресивне оподаткування: перспективи повернення до добре забутого. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3850313-progresivne-opodatкування-perspektivi-povernenna-do-dobre-zabutogo.html> (дата звернення: 29.10.2024).

11. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 29.10.2024).

Валерія ШАРКОВА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олена МЕЛЬНИК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ У КРАЇНАХ З РОЗВИНЕНОЮ ЕКОНОМІКОЮ: ДОСВІД США, ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЯПОНІЇ

Фінансова безпека держави є ключовою складовою її загальної національної безпеки, оскільки стабільна економічна та податкова система забезпечують основу для сталого розвитку суспільства. У цьому контексті податкові аспекти відіграють одну з центральних ролей у підтриманні фінансової стабільності та мінімізації ризиків, пов'язаних з економічними кризами, зовнішніми загрозами та глобалізацією. Основними компонентами фінансової безпеки є стабільність банківської системи, контроль над державним боргом, ефективна бюджетна політика та збалансоване оподаткування.

Через ефективне адміністрування податків держава може забезпечити стабільний дохід для фінансування важливих державних функцій, таких як соціальний захист, охорона здоров'я, оборона та розвиток інфраструктури.

Низька ефективність реформування податкової системи України в сучасних умовах підкреслює необхідність аналізу досвіду вдосконалення податкових систем як розвинутих, так і країн, що розвиваються. Особливо важливо дослідити характеристики податкових систем країн із розвиненою економікою.

Основними податками в країнах з розвиненою ринковою економікою є податки на доходи фізичних та юридичних осіб, загальний податок на продаж,

оборот або податок на додану вартість та акцизні податки. Ці чотири податки займають від 74,8% до 96,1% всіх податкових надходжень державного бюджету розвинених країн. При чому, податок на доходи фізичних осіб займає найбільшу частку в Великобританії, США, Японії (від 35% до 75,5% всіх податкових надходжень державного бюджету цих країн).

Загалом, економічна політика США спрямована на забезпечення національних інтересів і підтримку конкурентоспроможності економіки. Важливою складовою цієї стратегії є фіскальна політика, яка через податкову систему забезпечує ресурси для розвитку високотехнологічних галузей, створення робочих місць та підтримки боєздатності озброєних сил. Таким чином, податкова система відіграє ключову роль у зміцненні національної безпеки та міжнародної позиції США на світових ринках [1].

США має децентралізовану трирівневу податкову систему, яка складається з федеральних податків, податків провінцій та місцевих податків. Федеральні забезпечують 48%, податки провінцій – 38%, а місцеві податки 20% доходів. Усі рівні податкової системи взаємопов'язані та складають комплексний єдиний характер. Федеральна податкова система США базується на кількох ключових джерелах доходу, серед яких найбільшу роль відіграють податки на доходи фізичних осіб. Станом на 21 серпня 2024 року Податкова служба США (IRS) збрала понад 4,08 трильйона доларів податкових надходжень, з яких фізичні особи внесли 2,04 трильйона доларів. Податки на прибуток корпорацій склали \$413 млрд, що також є важливим джерелом поповнення федерального бюджету [2].

Особливістю податкової системи США є те, що один і той самий податок може стягуватися на різних рівнях бюджету – федеральному, штатному та місцевому. До місцевих податків належить насамперед майновий податок, а також окремі акцизи та екологічні податки. Майновий податок сплачують як фізичні, так і юридичні особи, і його ставка варіюється в межах від 0,33% до 6,75% від вартості майна.

У Великій Британії податки вважаються високими, але система дозволяє знижувати ставки або базу оподаткування. У цій країні є два рівні податкової системи – місцевий та центральний. Проаналізувавши податкову систему місцевих органів влади у Великобританії, можна зробити висновок, що 75% надходжень у місцеві бюджети забезпечують податки на нерухоме майно.

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок трьох основних джерел: муніципального податку, рентного збору з житлових приміщень, рентного збору з приміщень ділового призначення [3, с. 103]. Національне страхування, що становить 11% для працівників та 12,85% для роботодавців, також є обов'язковим.

Питання резидентства та доміцилію є важливими в оподаткуванні. Резиденти платять податки з усіх своїх доходів (як у країні, так і за її межами), а нерезиденти – тільки з доходів, отриманих у Великій Британії. Домицілій – це постійне місце проживання, де особа планує залишитися в майбутньому. Він впливає на податки на спадщину та приріст капіталу.

Велика Британія активно використовує податкові стимули для залучення інвестицій. Наприклад, система пільг для інвестицій у дослідження та розробки (R&D) стимулює інноваційні компанії, що в результаті підтримує економічну безпеку через створення нових робочих місць та збільшення доходів [4].

Податок на доходи фізичних осіб є прогресивним:

- 0% для доходів до 10,6 тисяч фунтів,
- 20% — від 10,6 до 42,385 тисяч,
- 40% — від 42,385 до 150 тисяч,
- 45% — понад 150 тисяч [5].

Щодо корпоративних податків, то для компаній із доходом до 1,5 мільйона фунтів діє ставка 19%, а для більших – 30%.

Японська податкова система включає два основні рівні – загальнодержавний, місцевий (податки префектур та муніципалітетів).

В Японії існує багато різних податків (більше 50), і вони відіграють не лише фінансову роль, але й дисциплінуючу. Громадяни серйозно ставляться до своїх податкових зобов'язань, адже прозора система дозволяє бачити, як ці кошти використовуються для розвитку країни.

Усі фізичні особи в Японії, незалежно від статусу резидентства, зобов'язані платити податок на дохід. Він сплачується на загальнодержавному та місцевому рівнях (у бюджет префектур і муніципалітетів). Це робить загальний податковий тягар досить значним. Проте існують деякі послаблення, наприклад, можливість відрахувань на медичні витрати.

Ставки податку на дохід прогресивні – мінімальна загальнодержавна ставка – 10%; максимальна – 50% для доходів понад 30 мільйонів ієн. До цього додаються місцеві податки: від 2% до 4% – префектурний податок, 3-12% – муніципальний [6]. Також враховується сімейне становище платника. Усі юридичні особи та підприємці зобов'язані платити корпоративний податок.

Ставка на прибуток в Японії досить висока – понад 33% від чистого прибутку, що значно вище, ніж у багатьох інших країнах. Також підприємства сплачують місцеві податки: префектурні (5%) та муніципальні (12,3%).

Крім того, компанії сплачують податок на кількість працівників, що робить загальний податковий тягар близьким до половини прибутку.

У Японії діє ПДВ, який також називають податком на споживання. Ставка одна з найнижчих у світі – 8%. На думку деяких економістів, Японія має одну з найбільш досконалих податкових систем у світі.

Для збільшення доходів бюджету та забезпечення соціальних потреб населення, Японія застосовує підвищення податкових ставок, скорочення пільг і боротьбу з ухиленням від податків. Усе це спрямоване на створення стійкої та ефективної системи соціального забезпечення, яка може підтримувати високу тривалість життя громадян [3, с.162].

Вивчення досвіду зарубіжних країн є надзвичайно важливим для України на сучасному етапі реформування податкової системи. Ефективна податкова політика повинна також враховувати специфіку українського економічного контексту, історичні та соціально-економічні фактори, забезпечуючи прозорість та відповідальність у використанні державних коштів. В умовах інтеграції в глобальну економіку, важливо адаптувати українську податкову систему до міжнародних стандартів, що дозволить сприяти економічному зростанню, залученню інвестицій і підвищенню добробуту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шульга І.П., Васенко В.К. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання та тіньова економіка: кол. мон. Черкаси, 2010. 367 с.
2. Kagan J. Federal Income Tax. Investopedia. URL: https://www.investopedia.com/terms/f/federal_income_tax.asp (date of access: 24.10.2024).
3. Андрущенко В., Тучак Т. Податкові системи зарубіжних країн: навч. посіб. / Рецензент: В. М. Мельник, Лазебник Л.Л. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. Т. 176 : Податкова та митна справа в Україні. 210 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cd485565-3aeb-483c-bd02-3c327440312a/content> (дата звернення: 24.10.2024).
4. UK Parliament. Research & Development spending. *House of Commons Library Briefing Paper*. 2018. SN04223. P.4–5.
5. Government Digital Service. Income Tax rates and Personal Allowances. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/income-tax-rates> (date of access: 24.10.2024).
6. Japan - Individual - Taxes on personal income. *Worldwide Tax Summaries Online*. URL: <https://taxsummaries.pwc.com/japan/individual/taxes-on-personal-income> (date of access: 24.10.2024).

Ольга ЮТОВЕЦЬ,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Оксана БОДНАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Фінансовий нагляд – це систематична діяльність уповноважених органів державної влади щодо контролю за дотриманням суб'єктами фінансового ринку вимог законодавства, забезпечення їх фінансової стійкості та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» здійснення державного фінансового контролю забезпечує центральний орган виконавчої влади, уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю (далі - орган державного фінансового контролю). Орган державного фінансового контролю у своїй діяльності керується Конституцією України, Бюджетним кодексом України, цим Законом, іншими законодавчими актами, актами Президента України та Кабінету Міністрів України [1].

Адже, фінансовий контроль дозволяє не лише контролювати виконання бюджету, але й виявляти резерви для збільшення доходів, оптимізувати структуру видатків, запобігати зловживанням та забезпечувати прозорість використання бюджетних коштів. Фінансовий контроль створює баланс між свободою підприємництва та необхідністю забезпечення дотримання законів. З одного боку, він обмежує надмірне втручання держави у господарську діяльність, а з іншого –

захищає інтереси держави, суспільства та інших суб'єктів господарювання. Фінансовий контроль охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на оцінку ефективності використання фінансових ресурсів. До таких заходів належить перевірка фінансових планів, звітності, обліку, а також аналіз доцільності витрат, ефективності управління активами та дотримання фінансового законодавства.

Тому, завданням фінансового контролю є забезпечення дотримання фінансової дисципліни, виявлення та попередження порушень фінансового законодавства, а також сприяння ефективному використанню державних ресурсів. Фінансовий контроль охоплює всі сфери фінансової діяльності, від бюджетування до виконання фінансових планів. Фінансовий контроль можна визначити як діяльність державних органів і недержавних організацій по забезпеченню законності, фінансової дисципліни й доцільності у процесі мобілізації, розподілу й використання централізованих та децентралізованих фондів коштів [2].

Зокрема, Конституція України є фундаментом для здійснення фінансового контролю, визначає правові засади, на яких базується система фінансового контролю в державі, включаючи права та обов'язки органів державної влади і громадських організацій у сфері фінансів.

Відтак, основні завдання фінансового контролю:

– забезпечення стабільності та безпеки фінансового ринку – це означає, що виконавці фінансового контролю стежать, щоб банки, інвестиційні компанії та інші фінансові установи працювали надійно та не зазнавали серйозних збитків, які могли б вплинути на економіку загалом;

– захист інтересів споживачів фінансових послуг – виконавці фінансового контролю перевіряють, чи пропонують фінансові установи свої послуги чесно та прозоро, а також чи не обманюють вони клієнтів;

– підвищення прозорості та підзвітності фінансових установ – фінансовий контроль вимагає від фінансових установ регулярно звітувати про свою діяльність і дотримуватися встановлених правил;

– проводити регулярні перевірки – а це означає оцінювати фінансовий стан установ, аналізувати їхні операції та перевіряти, чи дотримуються вони встановлених правил та нормативів [2].

Фінансовий контроль в Україні стикається з низкою викликів, пов'язаних з розвитком фінансового ринку, інтеграцією в світову економіку та посиленням вимог до прозорості та відповідальності.

Так, перспективи розвитку фінансового контролю пов'язані з:

– удосконаленням законодавства, приведенням національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів;

– посиленням нагляду за небанківськими фінансовими установами та іншими фінансовими інноваціями;

– посиленням міжнародного співробітництва, участю в міжнародних форумах та обміні досвідом з іноземними регуляторами [2].

В свою чергу, фінансовий контроль поділяється на внутрішній і зовнішній залежно від того, чи належить орган, що здійснює контроль, до тієї ж організації, що й та, яку контролюють. При внутрішньому контролі суб'єкт і об'єкт належать до однієї системи, а при зовнішньому суб'єктом контролю виступає орган, що не належить до тієї ж системи, що й об'єкт.

Так, внутрішній фінансовий контроль – це процес, під час якого організація самостійно оцінює свою фінансову діяльність та діяльність своїх підрозділів, щоб переконатися у дотриманні фінансової дисципліни та ефективному використанні ресурсів. Зовнішній контроль – це як незалежна експертиза, яка дозволяє оцінити фінансовий стан організації об'єктивно і неупереджено [3].

За часом проведення фінансовий контроль поділяється на попередній, поточний та наступний. Попередній контроль – це своєрідна «страховка» від фінансових помилок. Він допомагає приймати обґрунтовані рішення і уникнути негативних наслідків. Поточний фінансовий контроль – це невід'ємна частина повсякденної діяльності підприємства, яка передбачає постійний моніторинг

фінансових операцій для забезпечення їх ефективності та доцільності. Наступний фінансовий контроль передбачає детальне дослідження фінансових результатів за минулий період з метою виявлення недоліків у системі попереднього та поточного контролю та розробки заходів для їх усунення [4].

Суб'єкти або органи фінансового контролю – це носії контрольних функцій щодо об'єкта контролю. У більшості країн світу сформовані й розвиваються три взаємопов'язані гілки фінансового контролю, що містять усі належні їм елементи, а саме:

- 1) державна сфера, в якій функціонує система державного фінансового контролю;
- 2) муніципальна сфера, де діє система фінансового контролю органів місцевого самоврядування;
- 3) сфера громадянського суспільства з незалежною системою фінансового контролю [4].

Враховуючи провідну роль держави у формуванні та регулюванні ринку, саме державний фінансовий контроль є найбільш впливовим та всеохоплюючим.

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що юридичні засади фінансового контролю в Україні є важливим інструментом забезпечення стабільності та розвитку фінансового ринку. Подальше вдосконалення системи фінансового контролю є необхідною умовою для залучення інвестицій, зростання економіки та підвищення добробуту громадян. Дотримання основних засад фінансового контролю сприяє підвищенню довіри громадськості до державних органів та зміцненню економічної стабільності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення 20.10.2024).

2. Дікань Л.В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. / Л.В. Дікань. ХНЕУ, 2008. 346 с.
3. Базась М.Ф. Методика та організація фінансового контролю: Підруч. для вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2004. – 440 с.
4. Фінансове право. Навч. посіб. Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 392 с.

Іван ШЕКУН,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного податкового університету
Науковий керівник: Олександр БІЛЬКО,
кандидат юридичних наук,
доцент Державного податкового університету

СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК СУБ'ЄКТА ПРИВЛАСНЕННЯ МАЙНА ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ (Ч. 2 СТ. 191 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Особливістю складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 190 Кримінального кодексу України (далі – КК України), як злочину проти відносин власності є поєднанням як ознак привласнення або розтрата майна, передбачених ч. 1 ст. 190 КК України, так і ознак зловживання службовим становищем згідно ст. 364 КК України. Така складність законодавчої конструкції при правозастосуванні часто зумовлює помилки у кваліфікації, а також вимагає від уповноважених осіб більш системної роботи щодо розробки заходів запобігання вчинення привласненням у сфері службової діяльності.

Відповідно до ст. 18 КК України службовими особами визнаються особи, які постійно, тимчасово або за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представників влади або місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово займають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на

підприємствах, в установах або організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальними повноваженнями, якими особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом або повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом [1].

Пленум Верховного суду України в Постанові від 26 квітня 2002 року №5 «Про судову практику у справах про хабарництво» зазначив, що організаційно-розпорядчими обов'язками є обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних або приватних підприємств, установ та організацій, їхні заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їхні заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири та ін.) [2].

Під адміністративно-господарськими обов'язками розуміють обов'язки щодо управління або розпорядження державним, колективним або приватним майном (встановлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі мають начальники планово-господарських, постачальницьких, фінансових відділів і служб, завідувачі складами, магазинами, майстернями, ательє, їхні заступники, керівники відділів підприємств, відомчі ревізори та контролери та ін. Постановою Пленуму Верховного суду України передбачено, що особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції або виконує обов'язки постійно, але й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням за умови,

що згадані функції або обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою [2].

Враховуючи положення КК України та вказаної вище постанови, службова особа для кваліфікації її дій за ч. 2 ст. 190 КК України, повинна мати законні повноваження щодо розпорядження або ж управління майном, яке вона привласнює, або ж повинна мати право надавати вказівку підпорядкованій особі, яка має відповідні повноваження щодо майна. Таку ж позицію відображає переважаюча судова практика у провадженнях за ч. 2 ст. 190 КК України. Зокрема, відповідно до ухвали Апеляційної палати ВАКС від 28.01.2021 р. у справі № 757/55923/16-к «..У п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06 листопада 2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності» зазначено, що «у статті 191 КК України передбачено відповідальність за три форми вчинення злочину – привласнення, розтрату або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Вони характеризуються умисним протиправним і безоплатним оберненням чужого майна на свою користь чи на користь іншої особи. Предметом привласнення та розтрати є лише те чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні, тобто таке майно, що знаходилося в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки, використання або зберігання тощо. При привласненні ці повноваження використовуються для обернення винною особою майна на свою користь, а при розтраті – на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно тощо. Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем полягає в незаконному оберненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби» [3].

Таке бачення кореспондується із позицією Верховного Суду, викладеною в ухвалі від 23.08.2018 р. у справі № 0912/1638/12, що «заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем має місце тоді, коли службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи при цьому своє службове становище. Його особливістю є те, що на відміну від привласнення чи розтрата предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні. У зазначений спосіб винний може заволодівати майном, щодо якого в силу своєї посади він наділений правомочністю управління чи розпорядження майном через інших осіб. Тобто він має певні владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірено чи перебуває у їх віданні» [4].

Отже, із зазначеного вище, можна зробити висновок, що для уникнення помилок у правозастосуванні варто у кожному конкретному випадку слідчим та суду аналізувати зміст та характер повноважень підозрюваної/обвинуваченої за ч. 2 ст. 190 КК України службової особи юридичної особи публічного чи приватного права по відношенню до майна, що стало предметом злочину, оскільки характер таких повноважень є основою для вирішення конкуренції низки складів кримінальних правопорушень як проти власності, так і у сфері службової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3500>
2. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанові Верховного суду України № 5 від 26 квітня 2002 року // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>

3. Ухвала Апеляційної палати ВАКС від 28.01.2021 р. у справі № 757/55923/16-к. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/108044951>

4. Ухвала Верховного Суду від 23.08.2018 р. у справі № 0912/1638/12, № 51-2735км18. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/C009510>